

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

6

În întîmpinarea
alegerilor de la 9 martie
Reportaj electoral: VASLUI — 1980

(Paginile 12—13)

La înălțimea marilor răspunderi

A APĂRUT Programul Partidului Comunist Român, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Document de însemnătate istorică, prin întregul său conținut. Programul reflectă caracteristicile proprii gândirii și modului de acțiune ale secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, al cărui rol în elaborarea, redactarea și definitivarea acestei carte a dezvoltării viitoare a societății românești a fost hotărîtor. Adoptat de Congresul al XI-lea, Programul a devenit o călăuză în acțiune pentru fiecare comunist, pentru fiecare cetățean, pentru întregul popor, o călăuză în prezent pentru construirea viitorului, ale cărui perspective au fost, astfel, mai creator ca oricînd, definite. „Înarmînd cu o perspectivă revoluționară clară întregul partid și popor în mărcața operă pe care o îndeplinesc, Programul — cităm din cuvîntul introductiv al tovarășului Nicolae Ceaușescu — va asigura ridicarea nivelului politic și ideologic al partidului, al tuturor oamenilor muncii, va contribui la unirea și mai strînsă a întregului nostru popor în jurul Partidului Comunist Român în lupta pentru îndeplinirea mărețelor idealuri ale socialismului și comunismului”.

În lumina acestei perspective, trăim pe fiecare zi tot mai intens vastul proces de aprofundare ideologică și practică a hotărîrilor Congresului al XI-lea, într-o elocventă succesiune de acțiuni ale construcției socialiste la noii ei parametri. O complexitate de interferențe ale vieții politice cu cea de muncă propriu-zisă, în toate sectoarele — în industrie, în agricultură, în construcții și în transporturi, în comerț, în institut de cercetare, în învățămînt, în domeniul cultural — iată ceea ce definește astăzi intensificarea spiritului de Partid, integrarea lui în toate fibrele procesului de perfecționare a întregii noastre orînduirii. Consfătuirea cu activul de partid și de stat din agricultură, din cerceș, din științifică agricolă, din domeniul îmbunătățirii funciare și din piscicultură, consfătuire începută ieri, se înscrie în această arie de imperativ pentru îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XI-lea. Prin lucrările ei, solicitînd și abilitînd competență, clar-viziune, valorificare a experienței dobîndite, Consfătuirea aceasta constituie un important exemplu, între altele, al nivelului de concepție și de îndeplinire concretă a Directivelor privind viitorul cincinal și, prin acestea, ale viziunii de ansamblu și de perspectivă ale progresului general al țării.

Această viziune de ansamblu și de perspectivă străbate conștiința civică a întregului popor cu atît mai intens cu cît climatul general de efervescență al apropiatelor alegeri de la 9 martie se intensifică prin chiar desfășurarea evenimentului. Căci la proporții de eveniment definitoriu s-a proiectat în spirite propunerea, în cadrul vibrantei manifestări cetățenești de la uzinele „23 August”, ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie candidat în alegerile de deputați pentru Marea Adunare Națională. Datorită televiziunii, ca și presei scrise, întreaga țară a împărtășit aceeași intensă însuflețire pe care impunătoarea întrunire electorală, reunind peste 6 000 de participanți din circumscripția nr. 1 a Capitalei, a transmis-o la scara națională. Propunînd pentru marele forum al țării pe omul care întruchipează voința întregii națiuni, impunătoarea adunare din citadela propășirii industriale cu numele simbolic al eliberării patriei și al începutului revoluției noastre a exprimat nețărmurita stimă și dragoste a noastră, a tuturor, pentru cel mai pilduitor, prin cugetul și simțirea lui, fiu al României socialiste, polarizînd devotamentul unui întreg popor în jurul celui intrupînd în gradul cel mai înalt noțiunea de suprem devotament, de eroică dăruire pentru noua și strălucita noastră istorie.

A cărei cheazășie, în devenirea ei autentic revoluționară, poartă în filigran chipul ce ne identifică pe toți la înălțimea marilor răspunderi ale viitorului, ale destinului românesc, chipul lui Nicolae Ceaușescu.

„România literară”

3 februarie 1975 : Uzinele „23 August”
Aspect de la vibranta manifestare cetățenească

Paul Tutungiu

În lume sînt bărbați

În lume-au fost și sînt bărbați
Cu fruntea ca un cer vibrînd
În care fulgeră sunînd
Griu de idei, aur de gînd,
Cu ochii — cuiburi de nesaț
În care ard doi șoimi curați,
Bărbați puternici ca făclia

Și unul e în România

În lume ei se nasc cu dor
De soarele Patriei lor
Ei sînt bărbați urșiți să crească
Lumina-n țara pîrintească
Ei riu de libertate vor
Să cînte-n pieptul tuturor
Bărbați puternici ca făclia

Și unul e în România

Ei sînt acel dintii cocor
Ce-și poartă neamul într-un zbor
Cu unghi-l neclintit pe zare
Printre furtuni cu gust de sare
Ei sînt bărbații care știu

De țărmlu fericirii viu
Unde-nfrunzește bucuria

Și unul e în România

O doină e sufletul lui
Vuind ca apa Oltului
Înima lui e însăși țara
Ce-și cucerește primăvara
Sub timpla lui bate-n fior
Pulsul întregului popor
În lume-au fost și sînt bărbați

Dar unul este în Carpați

El înțelept e ca bătrînii
Cutezător cum sînt românii
Cu braț de cremene în care
Scînteia e nemuritoare
În munții lumii și-n Carpați
Au fost și se ivesc bărbați
Viteji precum Mihai străbunul

Și CEAUȘESCU este unul.

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu, Redactor șef adjunct : G. Dimisianu, Secretar general de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

Omagiu

cercetării științifice românești

AGENCIILE DE PRESĂ ȘI ZIARELE au adus știrea că Institutul Ecuatorian de Științe Naturale din Quito — cel mai înalt for științific din Republica Ecuador — a acordat tovarășii Elena Ceaușescu titlul de membru de onoare pentru merite deosebite în activitatea științifică. O ceremonie care a avut loc la Palatul Culturii din Quito, cu participarea unui mare număr de personalități ale vieții științifice și culturale ecuadoriene, a evidențiat faptul că acordarea titlului de membru de onoare (al patrulea în cei 34 de ani de activitate ai Institutului) reprezintă un semn al recunoașterii modului remarcabil în care tovarășul academician doctor Inginer Elena Ceaușescu dirijează un important institut de cercetări în România, precum și al meritelor sale în importantă și dificilă muncă științifică depusă în una dintre cele mai noi ramuri ale chimiei moderne, aceea a polimerilor. În mesajul de mulțumire adresat Institutului Ecuatorian, tovarășul Elena Ceaușescu a arătat că știința, partizana progresului, libertății și demnității umane, „reclamă, cu stringență, o conlucrare tot mai strinsă între cei ce o slujesc, o colaborare și cooperare internațională, înlăturarea oricăror impedimente și bariere artificiale, a oricăror îngrădiri și discriminări între națiuni”. Mesajul subliniază faptul că, în zilele noastre, mai mult ca oricând, colaborarea și conlucrarea internațională a oamenilor de știință poate și trebuie să joace un rol de seamă în realizarea idealurilor de progres, bunăstare, echitate socială, destindere și pace în toată lumea.

ÎN ACEASTA ORDINE DE IDEI este semnificativ faptul că aproape în același timp cu ceremonia de la Quito, Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, reunită la Geneva, a elaborat, în subcomisia pentru educație, textul unui document care preconizează măsuri concrete menite să dezvolte cooperarea în domeniul educației și științei între țările participante. Amplificarea legăturilor în aceste domenii este concepută ca o mai bună înțelegere reciprocă între popoare, în avantajul tuturor.

O aniversare consacrată prieteniei și păcii

LA BUCUREȘTI ȘI LA MOSCOVA a fost sărbătorită cu însuflețire, în ziua de marți 4 februarie 1975, împlinirea a 27 de ani de la semnarea primului Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre Republica Socialistă România și U.R.S.S. Intilniri prietenești — la ambasada U.R.S.S. din București și la ambasada României din Moscova — adunări festive — la București, Constanța, Arad, Kiev — au pus în lumină roadele bogate ale relațiilor durabile dintre partidele și statele noastre, cursul lor ascendent, potrivit intereselor vitale ale ambelor țări și popoare, ale cauzei păcii și socialismului în lume. Despre semnificația aniversării și însemnătatea Tratatului încheiat la 4 februarie 1948 au vorbit, în adunarea festivă de la București, Maria Groza, membru al Biroului Consiliului general ARLUS, și V. I. Drozdenko, ambasadorul Uniunii Sovietice la București.

Din viața internațională

PRESA CONSIDERĂ deosebit de semnificativ raportul economic pe anul 1975 trimis Congresului de președinte Gerald Ford. De la primele sale cuvinte, raportul precizează că economia americană se află într-o gravă recesiune. Șomajul, rata inflației, dobinzile continuă să fi în creștere, iar soluțiile acestor grele probleme sînt împovărate și de problema energiei. Programele și propunerile Administrației americane nu vor putea să dea rezultate imediate, dar, spune președintele Ford în Raportul său, ele sînt importante pentru bunăstarea de viitor a economiei. „Anul 1975 trebuie să fie anul în care să înfruntăm problemele noastre economice și să ne îndreptăm pe calea găsirii unor soluții realiste”. „De dragul de a face un pas înainte nu trebuie să adoptăm o politică ce ne-ar da, eventual, cu doi pași înapoi”. Gerald Ford a propus un amplu „program-pachet” de măsuri reformatoare în domeniul fiscal — orientat către reducerea consumului de energie și frinarea creșterii prețurilor, obiective contradictorii, foarte greu de conciliat.

ASPECTELE SUMBRE ale situației economice au preocupat și pe cei doi oameni de stat europeni, președintele Giscard d'Estaing și cancelarul Helmut Schmidt, în timpul „convorbirilor confidentiale” pe care le-au avut la Paris, în zilele de 3 și 4 februarie. Au discutat, după cum declară purtătorii de cuvînt, despre problema energiei și „despre toate problemele legate de această mare problemă”: prețul petrolului, investirea miliardelor de eurodolari și de petrodolari care circula dezordonat și provoacă șocuri bursiere etc. Au discutat, de asemenea, despre altă serie de probleme (mereu... probleme !), anume ale Pieții comune, în care viitorul referendum britanic ridică, la rîndul lui, noi semne de întrebare. Între timp, retragerea lui Edward Heath de la conducerea partidului conservator britanic introduce o nouă necunoscută în ecuația colaborării interoccidentale.

AGENCIA FRANCE PRESSE a transmis din Cairo că la 4 februarie, la încheierea întrevederii sale (care a durat 4 ore) cu A. Gromiko, președintele Sădat a declarat : „Egiptul și Uniunea Sovietică au deschis o nouă pagină în relațiile lor. Convorbirile noastre s-au referit la domeniile politic, economic și militar. Am ajuns la un acord asupra anumitor probleme”.

Observator

Viața literară

În întîmpinarea alegerilor

București

● La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Capitală s-a desfășurat festivitatea prilejuită de împlinirea a 25 de ani de la înființarea revistei „Neue Literatur”.

Din partea conducerii Uniunii Scriitorilor din R.S. România a luat cuvîntul Virgil Teodorescu.

De asemenea, au mai vorbit Anton Breitenhofer, vicepreședinte al Consiliului oamenilor muncii de naționalitate germană din R. S. România, și Emeric Stoffel, redactor șef al revistei „Neue Literatur”.

Au fost prezenți poetul Vasile Nicolescu, directorul Direcției literaturii, publicațiilor culturale și scenariilor de filme, și Marin Preda, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

● În Sala Dalles, luni 3 februarie 1975, Universitatea Populăre București a organizat un festival de poezie patriotică la care și-au dat concursul Mihai Gavril, Alexandru Raicu, Dragoș Vicol.

● La Casa de cultură a sectorului I, Salonul umoristilor a organizat o seară literară în care au fost prezentate, sub genericul „Pagini de satiră”, aspecte din alegerile din trecut.

● Luni 10 februarie a.c., orele 18,30, la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu” va avea loc o seară de poezie și muzică,

cuprinzînd o antologie lirică Eminescu, susținută de actorii Mariela Petrescu, Ion Caramitru și de poetii Ioana Diaconescu și Dan Deșliu. Va urma un recital de pian susținut de Arta Teodorescu, cuprinzînd piese de Mozart, Scarlatti, Schubert, Liszt.

● Casa prieteniei româno-sovietice și Uniunea Tineretului Comunist au organizat o amplă dezbatere în cadrul căreia Ion Bănuță a vorbit despre „Tineretul nostru și viitorul”, insistînd asupra drepturilor și îndatoririlor celor care se pregătesc pentru viață și continuă marea operă constructivă a înaintașilor lor.

● La școlile generale nr. 96 și 165 au fost inițiate serii de poezie patriotică în cadrul cărora elevii și cadrele didactice s-au întîlnit cu tinerii scriitori. La Școala nr. 96, Gh. Zarafu a prezentat noua lucrare semnată de Lucia Olteanu, „Bilete pe adresa prietenilor mei”, apărută în Editura „Ion Creangă”; la clubul întreprinderii „Pisla” a avut loc o seară literară intitulată „Creații contemporane”, despre dragostea față de partid și patrie, prezentată de membrii Studioului de literatură al Casei de cultură a sectorului II.

A fost prezent un impresionant număr de juriști ai literaturii și artei.

Luna cărții la sate

● La 1 februarie au început acțiunile din cadrul celei de-a 15-a ediții a „Lunii cărții la sate”, manifestare organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste în colaborare cu Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum și altor organisme.

Prilej de evidențiere a realizărilor noastre editoriale, de răspîndirea cărții în întreaga țară, ediția din acest an cinstește, prin varietatea și semnificația acțiunilor întreprinse, importantul eveniment al alegerilor de la 9 martie.

Asociațiile de scriitori din întreaga țară au și întocmit programe de desfășurare a acțiunilor prevăzute, unele dintre acestea avînd loc începînd de la 1 februarie. Astfel, Asociația Scriitorilor din Iași a stabilit ca în comunele județului să se deplaseze două grupe de scriitori formate din Andi Andrieș, Ion Chiriac, Mihai Drăgan, Dumitru Ignea, George Lesnea, Gheorghe Istrate, Aurel Leon, Ioanid Romanescu, Haralambie Tușui, N. V. Turcu, Horia Ziliu.

De asemenea, Comitetul

de cultură și educație socialistă al Municipiului București, cu sprijinul Asociației Scriitorilor București, a organizat o serie de seșători literare în comunele din perimetrul Capitalei. La Căminul cultural din comuna Voluntari s-a desfășurat un festival literar la care au fost prezenți Antoaneta Apostol, Nicu Filp și Florin Calafeteanu; la Căminul cultural din comuna Pantelimon, Nicolae Dragoș; la Consiliul Popular din comuna Dobroesti, col. I. Gh. Pană. Al. Gheorghiu Pogonești și Carmen Nițulescu; la Căminul cultural din comuna Glina, Virgil Carianopol și Al. Gheorghiu Pogonești; la Căminul cultural din comuna Poștei-Leordeni, George Păun; la Jilava — Elena Creangă; în comuna Brăgadiru, Dumitru Almas; la Căminul cultural din comuna Măgurele, Ion Greece; la cel din comuna Chiajna, Ion Moile; la Căminul cultural din Chitila, Teodor Balș și Liviu Bratoloveanu; la Mogoșoaia, Valeriu Gorunescu și Dan Zamfirescu.

ÎN SPIRITUL COLABORĂRII RECIPROCE

● În cadrul acordului cultural dintre Republica Socialistă România și Belgia au plecat la Bruxelles Augustin Buzura și Paul Everac.

● În cadrul schimbului redacțional dintre revistele „Secolul 20” și „Literatura Na Swecia” a plecat la Varșovia Geo Șerban.

● La Praga a avut loc o întîlnire de lucru a reprezentanților conducerii fondurilor literare din unele țări socialiste. Din

țara noastră a participat Traian Lăncu, vicepreședinte al Fondului literar și director al Uniunii Scriitorilor.

● În cadrul Înțelegerii de colaborare dintre uniunile de scriitori din Republica Socialistă România și U.R.S.S. au sosit la București Valentin Hmar, de la revista „Literaturna Obozrenie”, Ina Serghieva de la revista „Družba Narodov”, Vladimir Gusev și Lila Dolgoseva.

Oradea

● La Institutul Pedagogic din Oradea, Asociația Scriitorilor din Cluj a fost prezentă prin Ion Cocora, Negoiță Irimie, Teohar Mihadaș, D. R. Popescu, Nicolae Prelipceanu, Vasile Sălăjan, Ion Vlad și Mircea Vaida, la o seară literară cu prilejul căreia s-au purtat discuții asupra problemelor marelui eveniment de la 9 martie, iar autorii au citit lucrări inspirate din înfăptuirile cu caracter economic, social și cultural din județul lor.

Iași

● Pentru a veni în sprijinul campaniei electorale, în orașele și comunele județului Iași, Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, cu sprijinul Asociației Scriitorilor, a editat culegerile de poezii patriotice intitulate „Destin românesc” și „Eu cînt plaiurile mele”.

Timiș

● La Casa de cultură din Sinicola Mare, județul Timiș, Asociația Scriitorilor din Timișoara a organizat o seară literară în cadrul căreia s-a purtat un amplu dialog între localnici și scriitorii Anghel Dumbrăveanu, George Drumur, Mircea Șerbănescu, Dorian Grozdan și I. D. Teodorescu.

Tg. Mureș

● În sala Studio a Institutului de teatru a avut loc o seară literară organizată de Asociația Scriitorilor din localitate și revistele „Vatra” și „Igaz Szo”. Au luat cuvîntul Sütő Andras, Romulus Guga și Hajdu Győző. Au citit din operele lor Andrei Fischhof, Zeno Ghițulescu, Ianos-hazy Georgy, Dumitru Mureșan, Szekely Janos și Toth Janos.

Cluj-Napoca

● Comitetul județean pentru Cultură și Educație Socialistă, în colaborare cu Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca și revistele „Tribuna”, „Steaua”, „Korunk”, „U-tunk” și Editurile „Dacia”

și „Kriterion” au inițiat manifestări literare la instituții și întreprinderi din oraș și din diferite comune. La Grupul școlar M.I.U. au citit din lucrările lor : Petre Bellu, Doina Cetea, Bazil Gruia, Ion Lungu și Ioan Oarcășu. Un număr de actori de frunte de la Teatrul Național din Cluj-Napoca au pregătit un montaj de versuri patriotice pus în scenă de tînăra regizoare Rodica Radu-montaj ce va fi prezentat la cluburi, case de cultură, case ale alegătorului, iar în ziua alegerilor la localurile de votare. Colectivul Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca a pregătit o scenetă „Paznicul de noapte”, de Marton Ianos, o proză de Szabo Gyula intitulată „A coborît o barză pe hambar”, o suită de pocme semnate de Meliusz Jozsef și Szmeler Ferenc. Totodată, în ambele teatre, între 2—9 martie, se va desfășura o săptămînă a dramaturgiei în cadrul căreia vor fi prezentate piese de Victor Eftimiu, D. R. Popescu, Mihnea Gheorghiu, Titus Popovici, Valy Tibor, Meher Gheorghy.

● Revista „Viața Românească” a organizat, sim-băta 1 februarie, o masă rotundă privind preocupările actuale ale revistei, la Facultatea de filologie, precum și o seară literară, la Casa de Cultură a studenților, ca omagiu adus alegerilor de la 9 martie.

Au participat scriitorii Cezar Baltag, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Petre Got, Ioaniche Olteanu, Gheorghe Pitul, Cornel Regman.

● Alte festivaluri literare organizate de Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca s-au desfășurat la Școala generală nr. 11, unde Letay Lajos a stat de vorbă cu elevii și cadrele didactice și la universitățile populare din Brașov și Medias, unde au fost prezenți Laszloffy Aladár, Szilagyi Iulia, Miess Janos și Ferenc Zoltan.

● O seară literară asemănătoare a fost organizată de către Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca în comuna Moldovenești. Cu acest prilej, Miko Erwin și Heredi Gustav au stat de vorbă cu sâtenii și intelectuali din comună asupra înfăptuirilor prezente și proiectelor lor de viitor pentru dezvoltarea comunei.

SEMNAREA ÎNTELEGERII DE COLABORARE DINTRE UNIUNILE DE SCRITORI DIN ROMÂNIA ȘI UNGARIA PE ANII 1975—1977.

JOI, 30 ianuarie 1975, în prezența unui mare număr de scriitori, editori, ziaristi, a avut loc semnarea Înțelegerii de colaborare dintre uniunile de scriitori din România și Ungaria, pe anii 1975—1977. Luînd cuvîntul din partea conducerii Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, Virgil Teodorescu și-a exprimat convingerea că relațiile de sinceră prietenie și colaborare vor continua și se vor extinde pe viitor.

În cadrul Înțelegerii sînt prevăzute schimburi de scriitori și traducători, de informații și materiale documentare, participarea la acțiuni literare de prestigiu.

Înțelegerea a fost semnată de Ion Hobana și Fabian Zoltan, secretari ai celor două uniuni, care, cu acest prilej, au rostit scurte alocuțiuni.

SEMNAREA ÎNTELEGERII DE COLABORARE DINTRE UNIUNILE DE SCRITORI DIN ROMÂNIA ȘI BULGARIA PE ANII 1975—1976

● La Sofia a avut loc semnarea Înțelegerii de colaborare dintre uniunile de scriitori din R.S. România și R.P. Bulgaria pe anii 1975—1976. Delegația Uniunii Scriitorilor din țara noastră a fost compusă din Constantin Chiriță, Mircea Radu Iacoban și Doina Sălăjan. Înțelegerea a fost semnată de secretarii generali ai uniunilor respective, Constantin Chiriță și Slav Hristov Karaslavev.

Sentimentul răspunderii sociale

CELE câteva săptămîni cîte ne mai despart de ziua de 9 martie, cînd cetăţenii ţării îşi vor alege reprezentanţii în marele sfat al ţării şi în organele locale ale puterii de stat, sînt săptămîni de efervescenţă creatoare pentru poporul român.

Prilej de bilanţ a ceea ce am înfăptuit în aceşti cinci ani şi de scrutare a viitorului. Prilej de a vedea că planurile pe care le-am făcut devin realităţi şi că realităţile de astăzi vor fi întrecute de planurile pe care le avem şi le gîndim acum. Prilej de a constata că am muncit cu toţii mai mult, mai bine, mai cu spor. Şi că putem să o facem şi mai bine decît pînă acum. Ziarele, revistele publică grafice, cifre, imagini. Curbele graficelor urcă îndrăzneţ şi net, fiecare domeniu al vieţii noastre economice şi sociale marcînd în mod cert o noţiune organică şi intrinsecă a vieţii noastre, şi anume aceea de **progres**. Să nu uităm că alegerile se desfăşoară în lunile care au urmat unei alte mari dezbateri colective, prilej al unor fructuoase bilanţuri ca şi al unor largi deschideri de perspective pe care le-a constituit cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Programul Partidului, care este programul ţării întregi, programul naţiunii noastre socialiste, reprezintă acea perspectivă mobilizatoare pe care, la 9 martie, o vom avea în faţă votînd deci nu numai pentru ziua de azi şi cea imediat următoare, ci pentru viitorul societăţii noastre. În acelaşi timp, cetăţeanul votează pentru realităţi care s-au înfăptuit sub ochii lui, la care el a participat în calitate de constructor cu mintea sau cu braţele, sau de care a beneficiat plenar.

Ziarele publică fotografiile unor cartiere noi care acum cinci-patru-trei sau doi ani nu erau decît proiecte sau nici atît. Sordidul, vechiul, ca purtător al însemnelor lipsei de civilizaţie, dispar sub ochii noştri. Am fost în ultimul an în multe oraşe ale ţării şi am cunoscut acest fenomen multiplicat în zeci şi sute de ipostaze. Ofensiva civilizaţiei socialiste este într-adevăr grandioasă şi se manifestă în viaţa noastră de fiecare zi, în mentalitatea noastră, în modul nostru de a înţelege viaţa. Am întîlnit săptămîinile trecute la Tirgovişte sute de tineri care anul acesta vor vota pentru prima oară. Ei fabrică strunguri de o extraordinară precizie, de o

fineţe care impresionează pe orice iubitor de frumos. Tinerii aceştia de la uzina de strunguri — de pildă — sînt oameni care au cucerit nu numai o calificare profesională, ci şi aceea răspundere cetăţenească, socială la o vîrstă cînd în alte ţări semenii lor îşi mai caută drumul în viaţă sau bat la porţile vieţii fiind refuzaţi. Iată cum chiar şi omul tînr de astăzi vine în faţa urnei cu sentimentul unei răspunderi sociale, al unei experienţe ce face din votul lui act bine gîndit, o opţiune morală şi politică din cele mai însemnate. De ce am luat acest exemplu ? Pentru că ceea ce mi se pare cu totul ieşit din comun în complexul vieţii sociale româneşti actuale este faptul că răspunderea socială pentru destinele naţiunii se împarte asupra tuturor generaţiilor, că viitorul se făureşte solidar de toţi şi că acest flux permanent de vitalitate se transmite întregului organism social.

De aceea votul de la 9 martie e un vot cu semnificaţii atît de adînci şi neobişnuite. El reprezintă o cale democratică de a alege pe cei mai buni dintre cei buni. Dar o cale democratică reală, pentru că drepturile cetăţeanului sînt garantate. Votul este în acelaşi timp o consecinţă. Consecinţa acelor drepturi care nu mai sînt doar proclamate, ci a unor drepturi ce se exercită continuu, a celui climat social care a instaurat criteriul valorii, al responsabilităţii faţă de societate. A alege la 9 martie nu înseamnă doar exercitarea formală a unui drept care în trecut — şi cîte dovezi nu avem în literatura şi presa timpului — era numit dreptul hazardului, al lipsei de interes. A alege reprezintă rodul unui proces de matură chibzuinţă, de deliberare în forul public şi forul interior. A alege într-o societate socialistă înseamnă a te simţi implicat în viaţa acestei societăţi, deoarece cel ales este egalul tău, omul care te reprezintă integral. Pentru că şansa ce se oferă este şansa meritului, a muncii, a pasiunii pentru treburile obşteşti, a dorinţei de a face cit mai mult pentru alţii, pentru societate.

Cu aceste gînduri întîmpinăm alegerile de la 9 martie, simbolul democraţiei socialiste, expresia mării şi deplinei libertăţi cetăţeneşti din România de azi.

Valeriu Râpeanu

Viaţa mea înseamnă: să alegi...

AŞA intitulam cîndva una dintre scrierile mele, căci — profesie fiind — mi — scrisul înseamnă pentru mine implicat un mijloc şi o modalitate a cunoaşterii. Am analizat chiar, atunci, această permanentă funcţie interioară a vieţii noastre, funcţie logică şi caracterizată astăzi de o pregnantă tentă politică şi morală. Fiecare clipă a omului înseamnă opţiune, alegere între bine şi rău, între ceea ce — în perspectivă — e mai bun şi mai puţin bun. Tot obiect al selecţiunii este pînă şi însăşi calitatea vieţii. La fel ca munca sau profesiunea de credinţă. Şi ca toate...

Soare există doar unul singur. Alternativă nu are nici Pămîntul. Faptul de a rămîne om nu poate constitui obiect de elecţiune. Dimpotrivă : orice opţiune are loc tocmai pentru ca să poţi rămîne om. Nu neapărat în sensul fizic al cuvîntului, căci pe mulţi îi prefacă în cenuşă tocmai efortul de a rămîne oameni. Omul este, în tot universul, făptura în care natura s-a trezit la conştiinţă.

Conştiinţa ? Aşadar, conştiinţa este o formă de manifestare a omului ? Dar ştim prea bine : conştiinţa este determinată de către existenţă. Iată-mă ajuns deci într-un punct unde ar trebui să mă simt derutat. Cu treizeci de ani în urmă eram — conform existenţei mele — un fiu de muncitor de la periferie, foarte puţin ştiutor despre ale lumii. Într-o bună zi însă a venit la mine un comunist bătrîn şi mi-a spus : fătul meu, ai să lipeşti afişe pentru victoria primelor alegeri libere. Dar — am vrut să-i răspund conform conştiinţei mele — dragă nene, pînă acum eu am mîncat mereu bătaie de la cei ce făceau politică — fie pentru că eram sărac, fie pentru că sînt maghiar, fie pentru că mă luau drept român de vreme ce trăiam printre prietenii mei români... Totuşi, nu i-am mai zis nimic, fiindcă omul acela schilodit în bătai îmi dădea o piine, îmi dădea posibilitatea de a munci — adică : îmi oferea însăşi existenţa.

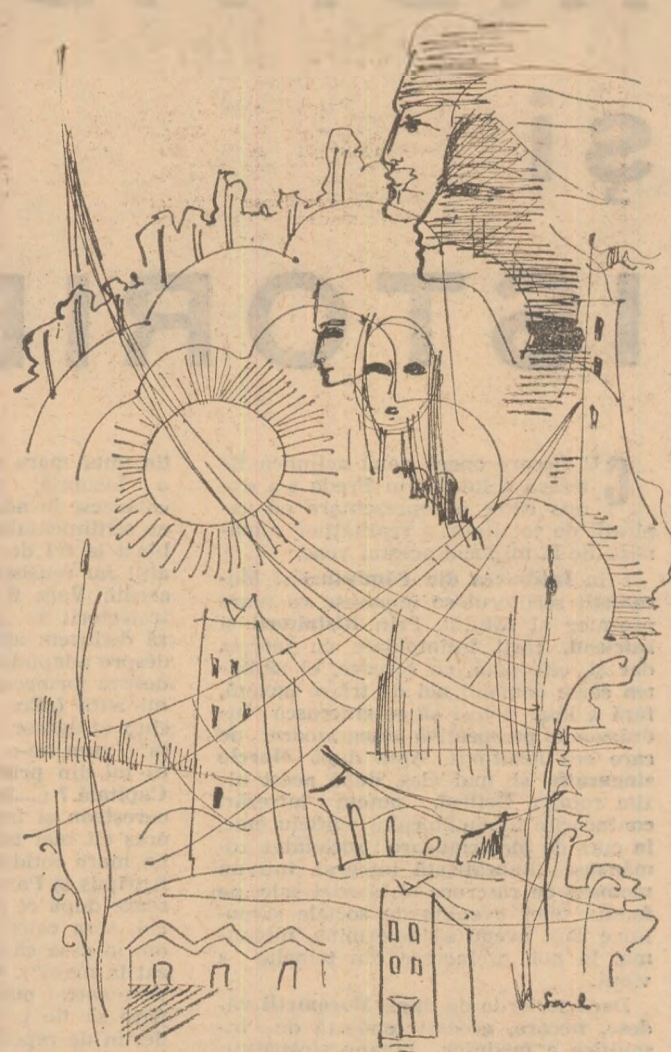
Apoi, acelaşi muncitor bătrîn, sau poate un altul, mi-a spus : trebuie să înveţi carte, deoarece clasa muncitoare are mare nevoie de intelectuali. Atunci, conştiinţa mea a năzuit din nou să dea glas, îndemnîndu-mă să-i povestesc bătrînului cum mie, la şcoală, mi se spusese întotdeauna că lumea are nevoie şi de meseriaşi cumsecade. Şi — ciudat — numai mie mi se spunea. Nicînd, de pildă, şi nici măcar întîmplător, fiului de fabricant. Iarăşi îl poruncii însă conştiinţei mele să aleagă, deoarece comunistul acela bătrîn mă privea cu atîta bună-tate, cum n-o mai făcuse pînă atunci nimeni în afara

de părinţii mei. Iar el, înzestrat pare-mi-se de fiecare dată cu alt chip, era inepuizabil în materie de idei şi de sarcini. Mi-a zis : acum laşi fabrica şi te faci student. Iar eu m-am făcut. Peste un an mi-a mai spus că e cazul să fiu şi asistent. Puţin timp după aceea a trebuit să fac ziaristică. Şi iarăşi n-a fost nevoie de multă vreme pînă să mă invite la primul congres al tinerilor scriitori. Pe urmă mi-a editat cărţile. M-a numit director la un teatru. Din nou am fost pus, atunci, în situaţia să nu spun că nu trecuseră decît zece ani între ziua numirii mele în fruntea unui teatru, şi ziua cînd — la nouăsprezece ani — eram, pentru prima dată în viaţa mea, spectator în sala aceluiaşi teatru. Apoi am devenit... Cîte am mai devenit ? Multe. Acum, spre exemplu, lucrez la o revistă ; una fără precedent — ca lărgime a orizontului... Iar bătrînul comunist a pus să mi se înscrie numele în primul rînd al casetei de la subsolul ultimei pagini.

Bine, dar atunci ce am fost eu ? Alegător sau ales ? Cred că cele două ipostaze sînt inseparabile. Precum inseparabile sînt existenţa şi conştiinţa. S-a creat o nouă existenţă, una care se ridică treptat la un nivel tot mai înalt — şi s-a creat şi o nouă conştiinţă, adecvată. Poate că nu are importanţă care anume dintre ele i-a luat-o cu un pas înainte celelalte. Mergeau împreună. Către aceeaşi ţintă. Ar mai trebui să ştim doar cine anume a făcut treaba aceasta. Evident că eu. Tata, care era muncitor. Şi strămoşii mei, ţărani. Şi intelectualii, printre care am fost incorporat. Pe bătrînul comunist nu l-am trecut aici, însă el este inseparabil de popor. Trebuie scos în evidenţă Partidului comunist, cu toate că mă număr şi eu printre membrii săi. Da, totuşi trebuie scos în evidenţă, căci partidul e mai mult decît noi. Iar dacă în om se trezeşte la conştiinţă natura, apoi în partid omul o face la un nivel înalt.

Mai ţine de obiect faptul că, oricînd îl întîlnesc, Fănuş Neagu mă îmbrăţişează cu toată dragostea. Iar Titus Popovici obişnuieşte să-mi spună „frate”. Şi, nu de mult — în străinătate — un român exclama bucuros : „salut, compatriotule !” Iar eu, văzîndu-mi de drum, simţeam cum se revarsă Tirnava Mică în Dunărea cea mare. Tovarăşe redactor, mi-am propus să scriu un articol despre alegerile pentru Marea Adunare Naţională şi Consiliile Populare — iar eu am vorbit despre propria mea viaţă. Iertaţi-mă : mi-a fost cu neputinţă să separ clipa de totalitatea timpului.

Huszár Sándor

Desen de Simona Pop

Primăvară, Primăvară...

Frunză verde de măr dulce,
Cîntă, mierlă, nu te duce ;
Să te-asculte-ntreaga ţară,
Cîntă, că e Primăvară !...

Primăvara noastră dulce,
Printre flori, la chip, străluce ;
În carate-adevărate,
De TIMPUL NOSTRU visate...

C-a venit şi Aşteptatul,
Cit e zarea-n lung şi-n latul,
Timpul, ca un vînt, aşa, —
Să ne cînte inima !...

Noi ni-s vîntul şi prin vreme,
Lupte-avurăm, făr'ne teme ;
Pin' făptura ţării mele,
O făcurăm cer de stele !...

A cunoaşte, nu-i prea greu,
Cîntă ceru-n pieptul meu !...
Pentru Creştere, ne-nfrînt,
Şi în cînt, i-al meu avînt,

Țara-ntreagă s-o cuprindă,
Ca-ntr-o magică oglindă,
Să-și vadă românul soartea,
Că viața i-a-nvins moartea !...

Făuri Partidu-n țară
Luminoasa Primăvară !
Crezul nostru astăzi arde
Sub cele roșii stindarde !...

Țara-i spune : Frățioare,
Condu-mă, mereu sub Soare !...
Și ca semn, într-al meu crez,
Te-am ales ! Și te urmez !...

Traian Iancu

INDIVID și ISTORIE

CU fiecare operă nouă acțiunea literară a lui Marin Preda s-a extins către o reprezentare cu aspirații de totalitate a realităților românești de la mijlocul acestui veac.

Prin **Întîlnirea din Păminturi** și **Moromeții** scriitorul se impusese ca mare prozator al satului. Prin **Risipitorii** și **Intrusul**, cărți întîmpinate cu interes dar și, citeodată, cu rezerve, el răzbătea către domenii noi de trăire umană, fără a lăsa totuși să se ghicească îndrăzneța perspectivă integratoare de care era însuflețit. Abia după **Marele singuratic** și, mai ales, după acest ultim roman, **Delirul**, putem întrezări contururile impunătorului edificiu epic, în curs de materializare: societatea românească îmbrățișată integral, într-un moment de răscruce al istoriei sale, pe fondul unor evenimente sociale și politice care aveau să determine, nu numai la noi, prefacerea din temelie a vieții.

Dacă scrierile de după **Moromeții** vădesc, fiecare, aceeași tendință de înmulțire a mediilor umane străbătute, dacă romanul recent apărut lărgeste la extrem această tendință căci ne poartă, datorită unor curajoase transgresiuni narative, din lumea satului în aceea a periferiilor bucureștene, apoi în ambianța presei politice, în agitația luptelor de stradă din tulburile an 1940, în sferele protipendadei, ale armatei, ale palatului, în intimitatea cabinetelor unde se purtau tratative între conducători de state etc., etc., dacă asistăm, așadar, îndeajuns de surprinși totuși, în ultimele cărți ale lui Marin Preda, la o atît de vertiginoasă extensiune tematică, nu e mai puțin adevărat că un principiu unificator se face simțit oriunde în aceste scrieri, acționînd din profunzime și structurînd decisiv toate desfășurările. Ce resurse îl întrein? Credem că tot acelea care configurează cîndva spațiul de existență moromețian, această vatră spirituală mereu iradiantă, expediind neistovit mesaje spre lumile din afara sa.

Unul din mesageri este chiar eroul romanului de față, Ștefan („al lui Parizianu“), plecat din sat la fel ca mai tîrziu Niculae (din **Marele singuratic**), spre a se rostui la oraș după ce urmasa mai multe clase de liceu. E purtător, în noul cadru, al valorilor de spirit cultivate de un Ilie Moromete, căci e croit dintr-o fibră morală asemănătoare (deși are altfel de reacții și evoluează, bineînțeles, în alt climat). Natură întrebătoare și problematizantă, iscodind neobosit asupra cauzelor, doritor să înțeleagă evenimentele în determinările lor a-dinci, Ștefan e o structură rațională, un intelectual în formare predispus să-și întemeieze convingerile pe argumentul logicii și al adevărului verificat prin experiență. În chip necesar va intra în conflict cu protagoniștii celuiilalt mod, cu adepții credințelor lipsite de suport rațional, cu slujitorii fanatismelor oarbe, cu legionarii. Profesorul legionar Cotigă va presimți în Ștefan un adversar potențial: „Cunosc specia: ai mereu ceva de zis, cu toate că ți se răspunde cînstit la toate întrebările. Tipul acesta de om din care faci parte o întoarce mereu cu obiecții, cu raționamente, distincțiuni, diversiuni, denaturări, reprobări... În fundul inimii tale ne ești dușman...”

DAR pînă la propria limpezire eroul are de străbătut complicate trasee. Cu toate că vremurile sînt crîncene, el începe sub auspicii surizătoare, aparent norocoase, în ceea ce-l privește. Venit în Capitală, acest om tînr pornit să cucerească viața are șansa de a fi repede angajat în redac-

ția unui mare ziar. Dobîndește salariu, o locuință, cîțiva prieteni care-l călăuzesc în noua existență, iar în ordine sentimentală are satisfacția unei izbînzii la fel de fulgerătoare acolo unde alții nu reușiseră nici după îndelungi asedii. Vom fi martorii unei clasice traiectorii de „învîgător“, cum ne fac să deducem alîtea indicii care vorbesc despre adaptabilitatea socială a eroului, despre farmecul și vitalitatea sa contaminantă („Era ascultat fiindcă avea chip atrăgător, spontan și plin de viață“), cum ne-o arată chiar faptele vieții lui din primele luni ale traiului în Capitală? („...în nici un an devenise bucureștean și fremăta să se instaleze în oraș cît mai trainic, ajunsese ziarist la un mare cotidian, i se promisese că va fi trimis la Paris și acum vroia să se însoare după ce o cucerise pe ea, pe Luchi, sora colegului de la ziar, primul om în casa căruia fusese primit și așezat la masă“). Activizat de energiile tinere care-i pulsau în artere, personajul pare să fie purtat, o vreme, spre un destin de repede împlinire, spre un acces ușor la bucuriile vieții, de care nu ascunde că se simțea ademenit. Nu e totuși, deloc, un banal juisor, ci un suflet tînr în expansiune, setos de trăire bogată. Într-adevăr, dar nu oarbă, căci e trecută prin filtrele conștiinței și ale bunului simț. Iar totul în jur, pînă la urmă, nu putea decît să contrarieze și să descumpănească această conștiință agresionată de șuvoaiele amestecate ale unui timp „în delir“, timp ieșit cu totul din albi, monstruos prin repeziciunea cu care scotea la suprafață incredibile reflexe ale dezumanizării.

Sintem în lunile de teroare legionară din toamna lui 1940, și încă înainte de plecarea din sat ochii eroului înregistraseră un episod sîngeros, asasinarea unui tîran de către o „echipă de pedepsă“, episod prevestitor al marelui val ce se apropia („Și cu acest omor [...] pătrundea astfel în sat, prin legionari, prima adiere a furtunii stîrnite în altă parte și care culcase nu demult la pămînt, sub urletul sirenelor avioanelor de asalt, populații întregi, care fuseseră îngrozite...“). La București acest soi de fapte se petrec în proporții înmîite, violența stăpînește orașul, iar tînrul gazetar începător, trimis să facă reportaj în zilele rebeliunii legionare, ia act de întîmplări abominabile: bande înarmate cutureieră străzile ucigînd la întîmplare, un soldat e ars de viu după ce fusese stropit cu benzină, oameni îngroziți se refugiază în instituții la rîndul lor asaltate. Bruce are sentimentul că nu poate fi pasiv, **că trebuie să acționeze**, că e **implicat în tot ce se petrece sub privirile lui**: „Ce să fac eu acum?!“, se întreabă Ștefan simțînd deodată o paralizie a voinței, continuînd să se uite de-a lungul străzii pe care zăcea, ici, colo, oameni morți și nemaiștiind dacă să mai stea acolo sau să se îndepărteze. Apoi voința îi reveni și își spuse că trebuia să afle cum se numea instituția atacată, ce era acolo. Fiindcă trebuia negreșit să scrie ce-a văzut, era, poate, singurul gazetar care nimerise și văzuse ceea ce se întîmplase aici... Ieși din gangul în care se pitise și o luă înapoi, spre Piața Romană, uitînd că nu aflase încă numele instituției asediate. Intră într-o bodegă, se așeză la masă, își scoase carnetul și începu să scrie.“

AJUNȘI în acest punct, să enunțăm una din teme structuratoare ale cărții lui Marin Preda: relația individului cu istoria, a individului concret cu istoria concretă, vie, absorbantă pînă la anulare. Experiența din zilele rebeliunii e continuată, repetată de erou pe front, unde e trimis în cali-

Fotografie de Vasile Blendea

tate de corespondent de război. În tranșee, sub încrucișarea gloanțelor, pe drumurile desfundate în urma trupelor, mereu același sentiment de contrariere, aceeași senzație de a fi pierdut sensul real al lucrurilor, de a nu înțelege „ce se întîmplă“, de a rătăci prin ceturi impenetrabile, amintind starea de spirit a unui Fabrice del Dongo pe cîmpia de la Waterloo: „Ștefan mergea în toate părțile, de dimineața pînă seara, obsedat: unde era întîmplarea? Unde era victoria? Ce să scrie? Nu stătea mult într-o tranșee, că venea un ordin de înaintare și această înaintare se făcea parcă într-un vid: inamicul se retrăgea“.

Mare prozator realist, Marin Preda era firesc să-și centreze drama eroului pe un adevăr de conștiință impus de chiar spiritul vieții: pion al istoriei, acest erou nu este un „iluminat“, un ins care deține din capul locului cheia evenimentelor în a căror rostogolire s-a văzut prins; clarificarea sa e o anevoioasă, chinuitoare inițiere posibilă numai prin trăirea în miezul faptelor, un proces la capătul căruia vom găsi un ins traumatizat, golit de elanurile juvenile de altădată, „îmbătrînit“ de atingerea cu noroiul vieții primit în față. Poate că este capabil de redresare prin forța regeneratoare a tinereții, dar va rămîne marcat totuși, pentru totdeauna, de cruda experiență la care istoria l-a constrîns.

Roman al individului, noua carte a lui Marin Preda e totodată roman al istoriei, roman politic. Nu s-a mai făcut în literatura noastră o reconstituire de asemenea factură, prin proporții și vigoare evocativă, prin stilul tensiionat și dramatic imprimat mai peste tot unei relatări care urmează devotat documentele. Pagini dense, amare, fierbinți evocă drama românească a celei mai negre epoci din istoria națională, în desfășurarea știută: mutilarea granițelor, guvernarea legionară, asasinatele politice, rebeliunea, acțiunea lui Antonescu, intrarea în război, totul proiectat pe fondul evenimentelor europene, evocîndu-se atmosfera, producîndu-se dovezi, aducîndu-se în scenă personajele proeminente ale timpului, nu în maniera abstractă și descărnată

a istoricului, ci umplînd tablourile de mișcare, de viață, de concretețe. Citeodată expunerea ia aspect de cronică, dar nu pe spații mari, precumpănitor fiind stilul însuflețit al epicii, al narațiunii care știe să absoarbă din documente sugestii de portretistică morală și să convertească datele seci în vibrante pagini de meditație. Să desprindem doar una, întru totul caracteristică pentru valorile evocatoare și simbolice pe care le antrenează reflecțiile autorului pe marginea istoriei, exprimînd totodată, cu pasiunea scriitorului angajat, mesajul său de împotrivire și de admonestare în fața pornirilor oprimate și a instinctelor de aservire, împinse, nu o dată în trecut, pînă la formele delirului: „Nu era prima oară cînd lua parte la o astfel de scenă, dar asta era dintre cele mai rele de cînd îl cunoșteau pe Führer-ul lor. Dar ce însemnau ele? Un om, în delir, sparge și distruge tot ce întîlnește în cale. Dar ce poate un om întîlni în cale? Propria-i casă și cel mult cartierul în care poate alergera besmetic cu un cuțit în mînă. Este repede prins și virît de brațe omenești, ca și ale lui, într-o dubă care a fost între timp chemată. Dar dacă înlocuim cartierul cu un continent și individul comandă armate puternice? Cuvintele și hotărîrile lui devin acte istorice. Prin delirul său istoria se exprimă, ea însăși în delir... Așa gîndeau, înfiorați, toți cei de față, simțînd cum voința lor se înmoaie și gîndirea lor cedează încă o dată în fața deciziilor acestui om bizar, fără identitate, aproape abstract prin lipsa lui totală de rațiune și de omenie... Toți erau cu el prin aderență la ideile lui de expansiune pe suprafața pămîntului și prin teamă de gesturile lui ucigașe care îi puteau costa viața... Da, erau cu el, dar încotro îi ducea, spre ce abisuri?!“

Scriere complexă, densă, nouă prin multe aspecte în chiar cuprinsul creației lui Marin Preda, romanul acesta se impune ca eveniment de prim ordin al începutului de an literar.

G. Dimisianu

Un moment de sinteză

Un nou roman
de
MARIN PREDA

DELIRUL, noul roman al lui Marin Preda, din care, zilele trecute, a apărut primul volum, ni se pare a însuma toate experiențele literare fundamentale ale scriitorului, constituindu-se ca un autentic moment de sinteză. Aceste experiențe fundamentale le socotim a fi în număr de trei și ele poartă numele unor cărți: **Moromeții, Risipitorii, Imposibila întoarcere. Moromeții** împrumută noului roman nu numai cadrul inițial, ci și unele din personajele și episoadele sale. Roman al Bucureștiului, startul narațiunii se dă, pentru **Delirul**, tot în Siliștea-Gumești. Apar vechi cunoștințe: Țugurlan, jandarmul, Victor Bălosu, Dumitru lui Nae, Parizianu și, firește, Ilie Moromete. Apoi autorul descrie drumul acestuia din urmă la București, întreprins pentru a-și revedea feciorii rebeli, fugiți de acasă, drum și întâlnire de care aveam cunoștință din al doilea volum al **Moromeților**. Episodul este reluat în noua carte, păstrându-i-se și chiar potențându-i-se misterul. Ce a determinat această călătorie a tatălui, cu ce scop s-a hotărât el să-și revadă fiii, ce și-au spus unii altora? De ce a plecat atât de repede și, pare-se, brusc Ilie Moromete? Să fie această întreprindere despărțire un semn că reconcilierea nu s-a produs? Întrebările cu privire la această întrevvedere, după toate probabilitățile, ratată, revin de-a lungul întregului roman, ca niște leit-motive, din ce în ce mai surdinizate însă. Căci în noua carte a lui Marin Preda există enigme și mai mari! Moromete pleacă singur, neînsoțit nici de feciorii săi, nici de scriitor. Obiectivul acestuia rămâne întors, ca un reflector uriaș, asupra Bucureștiului. Roman, în esență, citadin, **Delirul** continuă a fi, printr-unul din filioanele sale, un roman moromețian. Tatăl părăsește repede scena, fiii săi mai mari rămân însă și cu toate că „intrările” lor nu sînt prea numeroase, **Delirul** poate fi considerat romanul lui Paraschiv, Nilă și Achim, după cum **Marcele singuratic** fusese, dar într-o proporție cu mult mai însemnată, romanul lui Niculae. Mai drept decât părintele lor, scriitorul le face, deci, tuturor, „parte”. Și chiar dacă aceasta nu este egală, intervin „compensații”, peste voința autorului. Deși personaje secundare, Paraschiv, Nilă și Achim, copiii telurici ai contemplativului Moromete, constituie un grup memorabil, turnat în bronzul de cea mai bună calitate al artei. Pentru a-i evoca, separat sau împreună, cu nevestele lor, ciocnind paharele cu vin în vreo circumstanță de cartier, scumpi la vorbă, înșelați ori, dimpotrivă, de o veselie greoaie, dezlănțuiți, Marin Preda a deschis, s-ar crede, călimara cu care a scris **Moromeții**, și în care, după cum se vede, cerneala nu s-a uscat, adevărat izvor de apă vie pentru personajele sale. Prin Bucureștiul panoramic în **Delirul** mișună rudele și consătenii lui Moromete. O Siliștea-Gumești există, s-ar zice, și în Capitală. Astfel, pe lângă țărani veniți la oraș cu treburi (precum Moromete sau Parizianu), Ștefan, protagonistul noului roman, el însuși proaspăt descins în Capitală, întâlnește, pe lângă Paraschiv, Nilă și Achim, și alți silișteni bucureștenizați, precum șoferul Megherei, legionar din interes, sau profesorul Traian Cotigă („nume de roman, cu prenume de unealtă agricolă”), legionar din convingere.

EXPERIENȚĂ Risipitorilor este valorificată și extinsă în puternicul caracter citadin al cărții. **Delirul** este, în cea mai întinsă parte a lui, romanul mediilor și profesiilor intelectuale, al înaltelor sfere politice, al elitelor (inclusiv aristocratice). Oficialitățile zilei, oameni de arme, prințese, rechini de presă (cu chip uman, totuși, uneori), ziaristi, medici, scriitori, studenți alcătuiesc populația firească a cărții. Însă **Delirul** nu este un simplu roman cu intelectuali, ci un dens roman de idei, expuse prin intermediul personajelor sau direct, eseistic de către scriitor. Frecvenței intelectualului îi corespunde aici (îndeplinindu-se astfel condiția sine qua non a adevăratei literaturi intelectuale) frecvența ideilor.

Se discută mult și interesant, adeseori pasionant, în cuprinsul acestei cărți, autorul însuși rezervându-și destule pagini pentru a ne comunica, după exemplul lui Tolstoi din **Război și pace**, propriile sale reflecții. Dacă Paraschiv, Nilă și Achim reprezintă planul discret moromețian al cărții, strălucitoarea Luchi condiționează existența planului simetric și cu mult mai vast, citadin-intelectual. Ea deschide în roman poarta „lumii bune”. Dintr-o solidă familie burgheză, studentă în medicină, sora ziaristului Niki Dumitrescu (protectorul lui Ștefan) traversează, în planul sentimentelor, un fel de criză a opțiunii. Relațiile ei cu doctorul Mihai Spurcăciu și cu jurnalistul Adrian Popescu, ca și cele dintre cei doi „pretendenți” formează o țesătură complexă, subtilă și fluctuantă, acoperind o importanță latură a narațiunii. Doctorul oferă tinereii fete un temeinic sentiment de

protecție, compromis ulterior, Adrian, personaj complicat, amestecând o înzestrare superioară cu un fond moral incert și amintind prin aceasta de doctorul Munteanu — o prietenie scinteitoare ce devine indispensabilă lui Luchi, dar care își pierde brusc farmecul în momentul în care jurnalistul încearcă să o preschimbe în dragoste. Straniul obicei al deambulării visătoare (asemenea eroilor din Dostoievski, personajul lui Marin Preda merge pe străzi visând; mai mult: nu poate merge decât visând) coexistă la Adrian cu simțul practic și înclinarea spre intrigă. El izbuteste să strecoare cu perfidie în sufletul rivalului său, asemenea lui Iago (comparația o face Luchi), o bănuială grea ca o boală, nevindecabilă.

Imposibila întoarcere conferă noului roman dimensiunea meditației ample, cu caracter social și istoric, meditație care, fie că e încredințată diferitelor personaje, fie că o exprimă chiar autorul, nu rămâne niciodată exterioară narațiunii. **Delirul** este nu numai un roman istoric, înfățișând evenimentele petrecute între toamna anului 1940 și toamna celui următor, ci și un eseu de istorie și de filosofie a istoriei (pe care, după cum am mai spus, povestirea îl înglobează). Aducând un punct de vedere românesc asupra istoriei, în general, și a istoriei intervalului de timp descris în roman, în special, punct de vedere la care este evident că autorul parvine printr-un efort de gândire independent, reflecțiile lui Marin Preda refuzând să pornească de la concluzii și să substituie prejudecata comodă examinării atente a faptelor, sub toate aspectele lor, obiective și serioase deci, consistente, pătrunse de gravitate și orientate în permanență spre adevăr sînt întotdeauna incitante și de nu puțin ori răscolitoare. Pline de interes ni s-au părut, de pildă, considerațiile privitoare la marea bătălie aeriană anglo-germană din vara și toamna anului 1940, cu consecințe importante pentru desfășurarea ulterioară a războiului, discuția dintre „patron” și Ștefan în legătură cu poziția adoptată de Iugoslavia față de Germania hitleristă sau opiniile autorului, care polemizează în această

privință cu Tolstoi, referitoare la rolul — de neignorat — al personalității (al subiectivității) în istorie.

Sfîrșitul primului volum din **Moromeții** consemna — printr-o propoziție devenită celebră — împrejurarea că timpul, altădată domol și binevoitor față de oameni, „nu mai avea răbdare”. El și-o pierde de-a binelea în noul roman al lui Marin Preda, accelerîndu-și în chip catastrofic mișcarea. **Delirul** e în primul rînd al timpului. Grijuliu odinioară pînă și cu soarta unei umile gospodării țărănești, el se dezlănțuie în perioada la care se referă cartea parcă împotriva întregii omeniri: granițele se prăbușesc, state întregi dispar de pe o zi pe alta, popoare și seminții sînt amenințate cu pieirea. Noul ritm al timpului marchează și destinele individuale. Felul în care Ștefan se „aranjează” în Capitală nu are nimic comun cu încetineala vechii strategii țărănești, strălucit experimentată în **Moromeții**. Cariera tinărului de 19 ani, fiu de țărani, cu studiile neterminate, sărac și fără relații este amețitoare. Cu ceva din alura lui Rastignac, Ștefan cucerește Bucureștiul. O audiență îndrăzneată la temutul director al ziarului „Ziua” are ca rezultat (cîștigase bunăvoința patronului) angajarea lui imediată, cu un salariu consistent ce îi permite să închirieze o garsonieră elegantă și să se îmbrace după ultima modă. Prietenia cu Niki Dumitrescu, secretarul de redacție al ziarului, și apoi relația cu Luchi, al cărei complicat joc al opțiunii îl complică și mai mult (devenise al treilea „pretendent”) îi dau lui Ștefan dreptul de a deveni obișnuitul unei case burgheze. Are, în felul acesta, prilejul de a intra în contact cu un larg cerc de intelectuali. Ștefan leagă toate firele acțiunii, unește planurile narațiunii și mediile descrise în ea. În chip parcă simbolic pentru rolul pe care îl îndeplinește în carte, Ștefan participă, în calitate de consătean și de rudă a lui Achim, la nunta acestuia, cu lăutari și chiuituri, și apoi, după nu prea mult timp, aproape consecutiv, la un „garden-party” aristocratic, unde o însoțește pe Luchi. Intră în circumiți cu tatăl său sau cu feciorii lui Moromete, dar și, inițiat de Niki Dumitrescu, în costisitoare baruri de noapte. Asistă la întrevedere dintre Moromete și copiii săi (scăpîndu-i însă tocmai miezul acesteia!), lucrează ca redactor sub o adevărată ploaie de informații politice culese din întreaga lume de un puternic post de ascultare radio instalat în clădirea ziarului, se ceartă cu Paraschiv și colindă, împreună cu tatăl său, magazinele Capitalei pentru a cumpăra cadouri (după socoteala țărănească a lui Parizianu, inutil) celor de acasă, petrece un revelion „monden”, cu discuții și jocuri de societate, la Luchi, rătăcește pe străzile Bucureștiului în zilele rebeliunii legionare, surprinzînd citeva din barbariile comise de „mișcare”, ajunge pe frontul de est în calitate de corpondent de război (dar materialele trimise în țară nu sînt pe placul cenzurii antonesciene, care i le masacrează).

ȘTEFAN e un „ciudat”. Surpriza pe care siliștenii se așteptau să le-o aducă băiatul al cărui tată anonim rămăsese în îndepărtatul Paris („fiindcă — dacă surpriza adică nu s-ar fi produs — ce deosebire ar mai fi fost atunci între Paris și Siliștea-Gumești?) se amină cu o generație. Parizianu e, spre dezamăgire a tuturor, cum nu se poate mai „șters”; al lui Parizianu însă, adică Ștefan, răscumpără aspectul comun al tatălui, vîdînd — în sfîrșit — ciudățeniile cu care acesta rămăsese dator. „Avea o veselie ciudată, inexplicabilă...”, arată autorul. „Alteori însă era tăcut și aproape orb”. De o voioșie exultantă uneori, descărcată în irezistibile hohote de rîs, personajul cade alteori într-un soi de toropoeare grea, fecundă însă în planul a-dînc al ființei. O sensibilitate ascuțită, dureroasă, revelîndu-se și înflorînd în iubire („Niciodată, Luchi, n-o să te mai iubească cineva ca mine!”), coexistă la Ștefan cu o anume nepăsare, tipică, în unele momente, personajelor lui Marin

Preda, de o subită impermeabilitate sufletească uneori. „O ființă umană suportă presiunea întregului univers — scrie Marin Preda. Ar trebui s-o apuce spaima și să se sinucidă. O superbă nepăsare se citește însă în ochii oamenilor în fața dezastrelor și dacă se înțimplă ca unul din ei să-și piardă această nepăsare tatăl bate totuși cu energie singur cuiele în sicriul fiicei lui care s-a sinucis”. Cele două aspecte: receptivitatea imensă și nepăsarea „superbă”, sau, dacă vrem, cele două prototipuri: fiica, de o fatală delicatețe a antenelor, și tatăl energic se întîlnesc în sufletul personajului principal și, poate, în cel al scriitorului. Artistul „suportă presiunea întregului univers” și e sigur că această uriașă presiune l-ar ucide dacă nu ar interveni, ca o forță de contracarare, rîcind și disciplinînd torentul impresiilor, acea „superbă nepăsare”, fără de care creația nu e probabil posibilă. Ștefan nu e numai depozitarul unei părți din biografia scriitorului, ci și un alter-ego al acestuia. „Ce rău îmi pare, răspune Ștefan, că nu știu să povestesc despre mine”. Regretul personajului răspunde nostalgiei cu care, în **Imposibila întoarcere**, Marin Preda vorbea de o temă a povestitorului, neabordată încă.

Protagonistul acestei cărți întoarce spre noi un chip fericit. În sufletul lui Ștefan fericirea arde ca o flacără. Dragostea pentru Luchi, debutul norocos al carierei sale bucureștene, însăși tinerețea eroului explică, desigur, acest sentiment, dar nu pînă la capăt. O surșă a bucuriei lui Ștefan rămîne secretă. E un sentiment care există, s-ar crede, în sine, plutind deopotrivă deasupra întîmplărilor mărunte și a evenimentelor, dincolo de determinări. Nici chiar teribila experiență a războiului nu izbuteste să stingă această flacără misterioasă, mereu vie. „Dar era mereu vesel. Aceste revelații, după ce îl zdruncinaseră, nu mai aveau acum nici-o putere asupra spiritului său.”. „O senzație copleșitoare de fericire îl stăpînea — citim în ultimele pagini ale volumului. „Sentimentul de sărbătoare”, pentru a folosi cuvintele scriitorului, se revarsă și din prea plinul sufletească al altora. Se poate vorbi, în legătură cu acest roman, de o iluminare a personajelor. Chipul lui Luchi e „plin de o mare lumină”, „înota în lumină”; „Ființa de lingă el [...] i se părea (lui Ștefan, n.n.) coborînd dintr-o poveste, cu chipul ei care nu înceta să fie ca un bulgăre de lumină chiar și afară în întunericul încă gros al nopții, și cu bucuria ei care îi înflorea într-un surîs perpetuu; nu se stîngea nici cînd trebuia să vorbească”. Flacăra acestui sentiment atinge și unele personaje episodice: obrazul lui Giică Uritu (soțul lui Achim) strălucește de o veselie curată venită din suflet, sau personajele în aparență inapte pentru un asemenea sentiment, nereverberatorii. Buzele împletite ale lui Paraschiv, cel vechnic scurmat de surde nemulțumiri, schițează la nunta fratelui său, împăcîndu-se cu Ștefan, un zîmbet de înșeninare, iar chipul lui Nilă, primind ordinul de concentrare cu șase luni mai tîrziu decît alții (satisfăcută șiretenie țărănească, candoare, resemnată presimțire a morții care îi așteaptă — o știm din volumul al doilea al **Moromeților** — la cotul Donului?) „se luminează”: „Mergea cu capul în jos, cu aerul său împovărat, dar cu o mare lumină pe chip și mereu surîzînd”. Parcă toată bogăția sufletească a eroilor lui Marin Preda se exprimă în acest motiv al bucuriei menit, în **Delirul**, a lumina, prin contrast, mărindu-se astfel magistral efectul artistic, valul întunecat al istoriei acelor ani. Cruzimii, morții, războiului personajele scriitorului, de o complexitate umană ieșită din comun, le opun densitatea sentimentelor, capacitatea fericirii. Tema povestitorului există în opera lui Marin Preda. O reprezintă tocmai bogăția sufletească a personajelor sale. Căci cine deține resursele acesteia nu e deloc greu de stabilit.

Valeriu Cristea

PATRIEI – PARTIDULUI

Cuvînt cu cuvînt

În ochii olarilor de la Horezu văd
toată bucuria acestui pămînt.
Strigată de flori, doinită de frunze și spusă de
stele cuvînt cu cuvînt !
Izvoarele spală fruntea vie a culorilor
și dăltuiesc în stîncă străbunul legămint.
În ochii olarilor de la Horezu văd
toată bucuria acestui pămînt !

La început

La început au fost livezile. Prunii,
dregători melancolici, albind de griji sub
cerul primăverilor,
Obişnuîți cu lucrul făcut la timp
și pe dreptate,
Au o istorie milenară aici lingă Carpații
care trec stelele prin peria rece a brazilor
Și-un zîmbet ascuns
în boarea frunzelor infiorate !

Orgă

Veniți cu mine la Călugăreni ! Eu merg acolo
în fiecare zi și stau cu gîndul lipit de
pămînt.
Vorbesc cu plopii, cu pădurea, cu iarba
vorbesc,
și cu apele !
Sus, pe deal, apare Mihai. Primește onorul.
Se uită
la mine — un simplu oștean din flancul
stîng.

Știe de-acum cine sînt !

Și orga timpului reîncepe
să depene
vijelia
pînă iau foc clapele !

Valeriu Bucuroiu

Votul constructorilor

Constructorii de mari înălțimi
din cînd în cînd se uită în jos
și-atunci află cît de sus au ajuns —
cît de departe-i pămîntul,
cît de departe se sprijină schelele
peste moloz, peste nopți nedormite,
peste ziduri din vise abrupte.

Dacă n-ar întreba pămîntul unde se află,
ei în fiecare dimineață ar putea crede
că încep
o nouă construcție ;
dar încet-încet chiar și păsările
le rămîn mai prejos.

Ei vor vota pentru aceste înălțimi
de unde privind în jos
înainte de reînceperea lucrului
pot spune da, mulțumiți ;
vor vota pentru zidirea de azi și de miine.

Cseke Gábor

În românește de Dim. RACHICI și CSIRE Gabriela

De strajă Timpului

Vin zări de martie și bucium cunoscut
răsună iar în munți și-n brazde reavene
de prin cimpii și lunci coboară-acum
puterile din simburi așteptate
de-al patriei pămînt către rodire.

S-aud orașele bătînd frenetic
în straietele metalelor și-n ziduri
un imn al muncii înălțînd spre slava
luminilor ce cresc de pretutindeni.

Înalt odor sclipind în ape și în gînduri
e Patria acum în prag de primăvară
și oamenii precum copacii,
au brațele și în adîncuri inima
întoarse spre al ei văzduh pe unde trece
spre cele mai înalte frunți tăria —

repere clare în puterea timpului
prin faptă și prin cuget ; și-unde stoluri
se-ntorc cu primăvara către cuiburi
în zări de martie cînd noi alegem Patria
prin oamenii cei mai înalți și dreți ai ei
de strajă Timpului.

Dumitru Bălăeț

Ceruri

Nu știu cite ceruri
luminează deasupra mea albastre,
nici numărul pietrelor albe
sub mine clipind,
dar cerul din apropierea mea, cerul meu,
e cel mai frumos din toate.

Sînt stele mii lucind aici
și roșii multe steaguri sînt
și cel mai mirific dintre toate :
Steagul Partidului Comunist Român —
astru-soare —
chipul înalt al Patriei luminînd.

Valeri M. Sivan

Votez

În numele cel mai sfînt care-nseamnă
Legea mea și porunca strămoșilor
De-a rămîne-n picioare
Votez pentru dragostea de țară
Împodobită cu faguri de soare
Pentru atotputernicia patriei
Pe infinit înălțată
Pentru poporul român și istoria lui fără pată
Votez cu miinile-amîndouă
Pentru-adevăr și-mplinire
Pentru floarea de măr neprihănită-n iubire
Pentru cei mai buni și de omenie
Pentru tot ce rodește și crește în glie
Pentru un nume simplu Ceaușescu Nicolae
Ridicat dintre noi ca o dreaptă văpaie
În apele țării revărsate-n poeme
Mă hrănesc
Cu fructul pereche-al iubirii supreme
Și neclintită-mi închin votul acestui pămînt
Din care respir ninsori fierbinți
Și-mi odihnesc zimbrii, caprele negre
Și urșii cuminți
Ție partid și numelui tău, Țară,
Le închin mărul domnese al credinței
Candoarea de mijloc și ploaia luminii de vară.

Virginia Mușat

Vine timpul

Să-și resfire iarăși ploaia plasele peste
pămînturi
ca să bea pe-ndestulate și nisipurile de-azi
unde cresc ca prunci la sinuri vițele urcînd
din cînturi,
și se-acoperă toți munții cu boltirile de brazi.

Să se mire și Ceahlăul pînă-n pinii de pe
creste,
pînă-n vulturii ce-aripe își rotesc peste păduri,
de cum trec sub bolți bărbații către vot cum
dau de veste
joagărele de aramă ce se zbat sub norii suri.

Glasu-mi tremură pe vale, prînd și soarele
de umăr,
iau izvoarele din naiuri arcuindu-le din mers,
și Republicii-mpletindu-i mladele ce nu
se-număr
revărsate înspre martie, adunate într-un vers.

Despletite umbre-n fumuri se revarsă spre
uzine
și se clatină pe ceruri, și se mută înmiit,
să foșnească minereul unduind în cercuri
pline,
cum arată viitorul și dă roată neclintit-

Ziua care-ncepe-n miezul zilei NOUĂ
de-mplinire,
care sună-n mlade aspre și se-nlănțuie cu har
sunet aspru urcă-n ziduri zăbovind în dăltuire,
că se-adună și albina unde-i sunet și nectar.

Să-și resfire iarăși ploaia plasele peste
pămînturi,
zilei să-i zidim efigii și cu inima cîntînd
ei, aleșii țării mele, veacul să-l păstreze-n
cînturi
cum de strajă ne rămîne aripa-n azur planînd.

Al. Raicu

Duiliu Zamfirescu epistolier și... memorialist

PUBLICAREA culegerii de Cele mai frumoase scrisori ale lui Duiliu Zamfirescu (text ales și stabilit, prefață, tabel cronologic, note și indice de Al. Săndulescu, în Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, 1974) ne oferă un prilej ca să verificăm vechi impresii de lectură. Am fost unul dintre cei dintii care am salutat, încă de la apariția ei în revistă (1937), din inițiativa lui Em. Bucuța, corespondența dintre Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu, cu mențiunea că scrisorile învățelului se reveleau mult mai variate și mai vii decât cele ale maestrului. Aceasta a fost, de altfel, aprecierea generală, cu o singură excepție: a lui G. Călinescu, care s-a rostit negativ în monumentală sa Istorie a literaturii române. Să-i ascultăm opinia separată:

„Cu cei din țară, cu Maiorescu, I. Negruzzi, G. Petrascu (sic, în loc de N.) el ține o corespondență în care sunt adesea lucruri delicate, dar și un ce silit de om ce vrea să fie distins sau cu humor [...] Scrisorile sunt compuse spre a fi admirate, cu o vervă factice”.

Las' că toată biografia lui Duiliu Zamfirescu e scrisă de G. Călinescu cu un evident „parti-pris”, adică, de-a dreptul cu rea voință, cu acea antipatie de istoric literar subiectiv, pornit să persifleze și să execute opera și mai ales omul!

Ce-ar fi speculat G. Călinescu scrisorile mai tirziu publicate, ale lui Duiliu Zamfirescu către tizul și prietenul său cel mai bun din prima tinerețe, Duiliu Ioanin! Ele i-ar fi întărit desigur expresia, rostită în această surprinzătoare frază:

„Era un tânăr ca oricare altul, îndreptățit să-și facă drum și căruia calitatea de scriitor îi agravează slăbiciunile”.

Să fi fost într-adevăr Duiliu (Zamfirescu, nu Ioanin!), „un tânăr ca oricare altul” și numai în această calitate, de tânăr, „îndreptățit să-și facă un drum”? Și să fie adevărat că însușirea de scriitor îi „agravează slăbiciunile”? Aș crede mai curînd că Duiliu Zamfirescu a fost un tânăr de o sensibilitate afectivă și estetică excepțională și că numai astfel „slăbiciunile” lui (dar cine nu le are?) devin interesante, adică obiect de contemplație artistică.

IN MAI sus numitele scrisori către omonimul său, îl vedem pentru prima și ultima oară pe scriitorul nostru în ipostază de îndrăgostit nefericit, a cărui dulcinee își ia zborul, în juste nupții, cu un altul, lăsându-l inconsolabil. Sagacele său interpret, — l-am numit pe criticul Al. Săndulescu, — numește acel moment „perioada cînd epistolierul își «face mina» (de altfel, ca și poetul și prozatorul), cînd profilul său moral abia începe să se contureze”. Într-adevăr, cînd îl descoperim pe Duiliu în calitate de nefericit în dragoste, tînărul e în pragul vârstei de 22 de ani; proaspăt licențiat în drept, recent numit supleant la judecătoria din Hirșova (Dobrogea) și nu-și pune încă problema căsătoriei, lăsînd-o pe Eliza (sora sau verișoara lui Duiliu Ioanin) să ia pe un altul, nelămurit dacă și ea suferă, împărțîșindu-i sentimentele, sau este indiferentă.

Aflînd însă că ea a plîns, la știrea durerii lui, Duiliu își revine:

„M-am bucurat, căci am văzut că m-a iubit”.

Această bucurie îl rușinează însă și-i smulge exclamația:

„O... egoist! Oricît ar fi de sănătoasă mintea cuiva, sunt ceasuri de sminteață în care facultățile intelectuale și inima își fac funcțiunile lor aparte”.

Și comentatorul autoscopic încheie astfel:

„Niciodată n-am înțeles pe Hamlet mai bine decît acum”.

E greu să-l înțelegi pe Hamlet. În trecută fie întrebare: Iubit-a Hamlet pe Ofelia? Desigur, dar nu într-atît, încît să renunțe la comandamentul etic al răz-bunării și să-și croiască o viață tihnită, într-un cămin fericit. Este și cazul tînărului Duiliu Zamfirescu, care nu dă lupul ca s-o cucerească pe Eliza și să și-o ia de soție, ca nu cumva astfel să-și complice existența, la o vîrstă cînd nu se bucura de o suficientă stare materială, ca să întemeieze o familie.

Nefericitul se consolează cu versuri din ale lui Musset, pe care le comentează în aceste rânduri:

„Ce crezi tu? Nu așa că aceste strofe spun tot ce-ăș vrea să-i spun eu dacă aș fi lingă dinsă? Iacă într-un ce poezii sunt inima omenirii. Ei nu sufar numai pentru dîșii, sufăr pentru fiecare om care știe că simță, pentru fiecare femeie care știe să plîngă. De aceea nu trebuie să ne mirăm cînd vedem amanți, convinși de datoria lor de a iubi, cîmpînd o poezie întreagă a unui om de talent, și trimițînd-o pe la cele în drept, și femei

răspunzînd iarăși, cu vorbele altui poet, iubiților d-lor. În aceasta și unul și altul cîștigă: 1) că nu-și mai pierd vremea cugetînd la expresiile poetice pe care ar trebui să le găsească și 2) că cele găsite de poet sunt totdeauna mai frumoase decît ale lor”.

Este chiar o tendință contemporană de a face în literatură perechile de scriitori îndrăgostiți să-și vorbească, spunîndu-și unul altuia poemele de reciprocă inspirație.

LA ÎNTREBAREA ce a rămas însă posibilă, dacă Duiliu Zamfirescu a avut sau nu un real talent epistolar, nu pot răspunde altfel decît afirmativ și să propun ca piatră de încercare varietatea tonului, semn al înzestrării naturale. Iată cum descrie magistratul pe văduva unui asasinat:

„O femeie cu niște ochi cum n-am mai văzut de cînd sunt. De ar fi fost

ciopliți în carne de Canova nu ar fi putut fi mai fideși, mai bine modelați, mai visători; irisul plutește într-o vapoare violetă, nedefinit de dulce, care se umbrește de genele cele mai brune cari au umbrit vreodată un ochi frumos. Și cu toate astea acești ochi sunt stupizi! O figură palidă și foarte interesantă, dar care face tristă figură pe umerii unei sărmăne femei, crescută în frica lui Dumnezeu și a bărbatului său, cu 3 copii! Ia 20 de ani și cu 13 frați improjur. Măi, 14 copii! nu-i jucărie.

Astăzi la Topolog, cînd m-am dus s-o văd, tocmai tăia niște tăieței. Nu tac? Mă pune dracu să-i fac un compliment; o dată-mi răspunde: «Bată-te să te bată, cum îți dote prin gînd asta»? Această dușă mi-a micșorat cu totul entuziasmul”.

Un corespondent banal ar fi ținut-o pe un singur registru de sensibilitate, iar altul, cum credea G. Călinescu, care ar fi compus scrisori exclusiv în vederea smulgerii admirației, ar fi procedat la fel, montîndu-se artificial și silindu-se a redacta dezvoltări la același diapazon înalt. Or, Duiliu Zamfirescu trece cu ușurință și pe nesimțite, de la una la alta, semnul, pe de o parte, al firescului, iar, pe de alta, al talentului real. Numai cel ce vrea să scrie frumos se ține de canoanele retoricii, care în acel sfîrșit de veac se predau în școală și duceau la rezultate lamentabile, cînd erau puse în practică de către indivizii mediocri.

Asta nu vrea să zică însă că nu s-ar găsi chiar în aceste scrisori de tinerețe unele încercări de compunere literară, după respectivele canoane. Unul dintre aceste specimene o privește iarăși pe Eliza și a fost probabil compus ca să-i fie citit și să o înduioșeze. Iată și textul în care leit-motivul „cu indiferență” trădează compunerea:

„Vai, și cînd cuget că niciodată nu-mi va fi permis să-i string mîna în mîinile mele decît cu indiferență: cînd cuget că nu voi putea să-i vorbesc decît cu indiferență, că nu voi trece pe același drum cu dînsa, drumul suferinței, decît cu indiferență, că nu-mi va fi permis nici chiar să mor decît cu indiferență; cînd gîndesc că nu-mi este iertat să-i zic niciodată «Eliza»..., ci că va trebui totdeauna să păstrez acest ceremonial rece, stupid, al bune-cuviințe; cînd cuget că nu-mi este permis să-i sărut nici umbra, fără a călca, fără a dezonora pe un om care mi-a trecut drept prieten; cînd cuget la toate acestea, mă mir de ce smintita mea inimă nu moare în această furtună a soartei, de ce nu îngheață la acest rece

vînt al fatalității, de ce nu adoarme la acest trist cîntec al speranței pierdute...”

După această frază, adevărată perioadă, simetric construită, **lege artis** (conform canoanelor retoricii!), urmează o reflecție, și ea studiată:

„Vezi, singurătatea imi rătăcește mintea”.

iar apoi, abrupt și puțintel teatral:

„Al tău pentru todeauna” care, citit de „Ea” (Eliza!) putea fi luat ca un cuceritor jurămint de dragoste!

Poate însă că exagerez și că la vîrsta de 22 de ani, agravată de surghiunul profesional al începătorului, într-un colț de țară lipsit de confort și coplesit de singurătate, ceea ce ne apare ca retorică, poate să fie sinceritate și adevăr sufletec. Delirul continuă de altfel și după săvîrșirea căsătoriei și smulge nenorocosului aceste comparații, ele incele nefericite:

„Și cu toate astea o iubesc cum iubește muribundul razele soarelui, cum iubește paserea libertatea...”

NU CUMVA însă m-a convins G. Călinescu? Nu, hotărît nu! Duiliu Zamfirescu nu trebuie judecat după aceste sentimente de tinerețe, cînd epistolierul de mare talent nu era încă format. Să reținem însă că dragostea lui pentru misterioasa Eliză (spun misterioasă, pentru că nu știu nimic despre ea) ne dezvăluie întiași și ultima oară inima bărbatului care, la vîrsta adultă, a lăsat contemporanilor săi impresia unui om scortîș, distant și trușă, a unui ce nu se iubește decît pe sine.

Iată însă că această unică pasiune pe care ne-o revelă corespondența lui, îi smulge nu numai accente patetice (uneori la limita banalității, alteori la aceea a redundanței), dar și lacrimi, fierbinți lacrimi:

„Crede-mă că, scriindu-ți, am lacrămile în ochi. Această fericire, posibilă pentru tine, imi lasă o rază de speranță în inimă; o tristă bucurie mă cuprinde și plîng, plîng cu adevărate și calde lacrămi”.

Să le consemnăm istoricitatea:

„Hirșova, în 16 noiembrie 1880”.

Și cu aceasta, basta! Nu mai e vorba de nici o iubire și de nici o nefericire în toată corespondența lui Duiliu Zamfirescu. Aș spune: păcat! dacă n-ar fi acele bogate impresii de natură, de artă și de literatură care fac din lectura cărții, îngrijită de Al. Săndulescu, o înaltă incantație.

Nu-l cred pe Duiliu Zamfirescu numai un corespondent foarte talentat.

L-aș denunța și ca pe un memorialist excepțional, dacă... dacă ne-ar fi lăsat și alte pagini ca acestea de mai jos, inspirată părintelui, la începutul războiului cînd a plecat pe front și cel de al doilea fiu al său:

„Pe canalul Sulina, 5/18 sept. 1916

Astăzi pleacă și băiatul meu al 2-lea, Lascar, fără să-l văd. Călătorînd singur, în cabina vaporului, citesc și viața lui David Frederic Strauss, și mă mir cum este cu puțință să trăiască oameni cari să aibă copii și să nu se toapească de durere pentru dîșii. Eu nu îndrăznesc să spun în ce profundă mizerie sufletească mă aflu de cînd mi-a plecat băiatul cel mare. Eternă contradicție a inimii noastre!... Toată viața am dorit să am un asemenea copil, frumos, curat, plin de talente, care să încarneze eroismul și care să meargă în război. L-am și cîntat, cînd nu-l aveam, — iar astăzi, cînd mi l-a dat Dumnezeu, tocmai așa cum îl doream, frumos, plin de haz și de talent, pornit la război, să ia Transilvania, astăzi mă trudec ca un nefericit.

Iar astăzi pleacă și băiatul al doilea. Acesta este un copil, plin de suflet, plin de avînt generos, fără mofturi și fără laude, care va căuta să fie totdeauna la locul primejdiei, cu un așa de adînc simț al datoriei, încît nu se va da îndărăt de la nici un sacrificiu. Pe cînd era plutonier în Reg. 11 Artilerie (ieșit din școala militară), colonelul Regimentului, un nevropat furios, a ridicat cravașa asupra lui. Copilul meu i-a prins cravașa și l-a salutat foarte respectuos, rostindu-și numele respectat:

— Domnule colonel, mă numesc Lascar Duiliu Zamfirescu.

Nebunul s-a oprit”.

Mulțumesc nepotului în linie directă al marelui scriitor, el însuși Lascar Al. Zamfirescu, pentru comunicarea acestui zguduitoar document sufletec, mulțumită căruia mi se deschide pentru întia oară inima lui, caldă lui inimă de tată. Unchiul său, Lascăr, a murit, ucis în duel. Atunci va fi sîngerat inima aceluia ce i-a transmis, prin ereditate și educație, acel fatal **pun d'onor**, soldat cu viața.

Șerban Cioculescu

Al. Ivăsiuc

„PUNCTUL DE VEDERE”

ZGOMOTUL marilor evenimente politice, al războaielor, revoluțiilor și al bătăliilor de tot felul, unele drepte, alte reacții colective paradoxale, care reprezintă fața văzută a istoriei, a acoperit pentru conștiința publicului larg o revoluție a gândirii umane care în unele laturi a determinat sau a exprimat și evenimetele strict istorice, cum au existat puține în întreaga dezvoltare a conștiinței omului.

Ele nu sînt adevărate numai prin probele și argumentele lor proprii, dar și prin faptul că, fără să fie influențate unele de către celelalte, au o legătură comună de stil, adică sînt rezonante.

Nu știu dacă Einstein l-a citit pe K. Marx, ultimul însă desigur n-avea cum să-l cunoască pe primul. E sigur că Cezanne nu l-a cunoscut pe nici unul. Rieman, Lobacevski, Bolyai, Boole, dintre matematicieni, au fost anteriori lui Proust și Joyce, iar acești scriitori nu aveau limbaajul necesar să-l înțeleagă pe creatorii geometriilor neeuclidiene. Structuralismul este o metodă al cărei întemeietor era un lingvist, Ferdinand de Saussure, care fără îndoială nu era la curent cu evenimetele științifice venite după moartea sa în preajma războiului prim mondial.

Și totuși, există o notă comună a acestor idei filosofice, economice, științifice și a acestor viziuni artistice. Ele reprezintă triumful „punctului de vedere”, care nu este unul singur și absolut, ci o multitudine ce constituie o structură de unități în tensiune contradictorie.

Cînd Copernic și-a construit teoria heliocentrică, sistemul geocentric s-a dovedit ca fals. Geometriile neeuclidiene, verificate în practică, n-au exclus totuși geometria euclidiană, devenită caz particular, dacă admitem o anumită formulare a unui postulat. În gîndirea lui K. Marx, ideologia, filosofia, poezia și știința unei societăți nu sînt nici absolut adevărate, nici absolut false. Ele exprimă și slujesc o anumită necesitate istorică, ea însăși immanentă și nu transcendentă, adică doar o intrupare și determinare a unei idei veșnice. Toate adevărurile sînt relative și istorice, — este o teză fundamentală a marxismului. Paralele trase în spațiu de marii geometri moderni au în marxism o fațetă istorico-temporală.

O anumită perspectivă, în locul celei absolute și unice, domină și viziunile artistice moderne. Precum se știe, construcția unui roman modern cum este **Zgomotul și furia** lui Faulkner recompoze lumea din patru puncte de vedere total deosebite ce discută același eveniment. Un punct de vedere este și sistemul proustian — pentru că sistem este — și monologurile suprapuse ale lui Stephan Dedalus și Leopold Bloom din **Uliseses**. Lumea e o întretăiere de puncte de vedere. Nu academismul ce poartă uneori numele de realism pentru cei care nu prea știu ce-i realitatea e în consonanță cu marxismul, ci tocmai sistemele care relativizează de fapt orice dogmă.

Importanța acestei adevărate revoluții în gîndire este inestimabilă și reprezintă un mare salt față de simțul comun. Newton, am îndrăzni să spunem, a fost ultimul mare teolog, în căutarea unui determinant absolut al mișcării universale. De altfel el numea spațiul, care l-a preocupat atîta: „**sensorium Dei**”, iar omul, ca să înțeleagă natura unică a creației, trebuia să se apropie de un asemenea punct absolut, din care lucrurile erau sau adevărate sau false. O teorie nouă aducea o completare unui nucleu vechi. Ea acum transformă fundamentul vechi într-un caz particular al unei teorii și mai vaste, și mai abstracte. Există o substituție a intelectului uman, intelectului absolut. Principiul fundamental era: tertium non datur.

Veacul nostru, care a creat și policen-trisme politice și a trezit identitatea tuturor continentelor, a îmbogățit cu adevărat judecata strict predicativă cu aceea de relație. El a dat un nou fundament gîndirii umane și chiar sensibilității, reprezentărilor noastre concrete. În fața acestui eveniment revoluționar, simțul comun adeseori se revoltă. În definitiv noi nu trebuie să rezolvăm problemele cîmpului electromagnetic și nu în fiecare zi sîntem puși să ne deplasăm prin imensitatea spațiului neeuclidian. Baza noastră de intuiții este alta, la dimensiunile acestui pămînt.

Reacția a fost adeseori o revenire la mitologie, care absolutizează relativul, transientul, istoricul — integrîndu-l unui tipar veșnic repetabil. Demersul științei este invers: ea relativizează ceea ce ne pare neîndoielnic și absolut și construiește, în ultima vreme, o lume de coduri și modele logice. Ciocnirea dintre modul mitologic de gîndire — regres față de concepția newtoniană, retragerea pe linii străvechi întru apărarea simțului comun — și viziunea științifică a punctelor de vedere și a cazurilor particulare a unei universalități abstracte și totuși dinamice, dă profilul acestui veac. Și uneori, în această dispută, nu se varsă doar cerneală, dar și sînge. De altfel, cauzele și reacțiile sînt diverse și ne propunem să le urmărim în continuare.

TREI POETI

BUN cunosător al meșteșugului versificării, Teodor Balș (n. 9 februarie 1924 în București) și-a început cariera literară, printr-o culegere (de fapt selecție) de folclor poetic contemporan, **Pe-un picior de plai**, în 1957. În același an, cu ocazia comemorării semicentenarului răscoalelor țărănești, publică poemul epic 1907 de circa 4000 de versuri, luând ca erou central pe Ștefan Furtună, fără situa-re topografică precisă, dar cu multe pasaje notabile. Poemul a fost concurat de peisajele lui Tudor Arghezi. Celelalte volume (**Poarta soarelui**, 1964, **Poeme**, 1965, **Nord**, 1970), alcătuite din frânturi de evocări și câteva impresii de călătorie sau notații de lucruri văzute, denotă oarecare sterilitate lirică. Multe poezii sînt în lauda patriei, a constructorilor și apărătorilor ei:

„Pămînt al patriei străbun, / cetatea mea de scaun, dacă, / luminii i-am tăiat un drum / prin Poarta Soarelui să treacă / spre-mpărăția mea de dor, / arzînd între-Apuseni și mare, / unde al clipei viitor / din mina omului răsare“.

O ciudată dispoziție sufletească îl face pe Teodor Balș să cînte zăpezile primăvăratice:

„Ninsori de martie, tîrziu / ieșite-n larg de zare getă. / cu zbor de reci melancolii / în care iarna se repetă, / vă stingeți ca un ultim stol / în cerul crud de primăvară / migrînd pe vînturi, în ocol, / spre alba liniște polară“.

Poetul imaginează chiar scrisul pe o hîrtie glacială în care cuvintele să fie sănii și verbele mocasini, trăgînd într-un ținut arctic:

„Zăpezi, capcane și copci; / oceanul nordic în ceață, / turme albe de foci, / nisipuri de gheață... // Totul numai pămînt / de zăpezi. Nici o răscruce. / Pe sub calota de vînt / sania mea se tot duce // Ca un liant, punct mobil, sanie / spre veșnic statornicul nord, / sania mea sub o stranie / lună cu ghețuri la bord. // Numai eu, numai eu, numai eu / în Sahara de nea și troieni — / sania, un cîine și eu / vîntorul de reni...“

A încercat și poeme într-un vers (**Arabescuri**) în maniera Ion Pillat.

DUPĂ un debut obscur în volumul colectiv din 1946 **Oglinzi sonore**, Alexandru Jelebeanu (n. 7 octombrie 1923 în Jebel-Timiș) a revenit abia în 1958 cu promițătoare **Cer-titudini**, neținute totuși mai tîrziu. Era

un experimentator „Înveșmîntat cu azur și vis“, îndoit că ar putea să scoată la lumină toată „podoaba“ poeziei pe care doar o simțea fugitiv:

„Te caut și te găsesc așa de rar. / În zile și în nopți cu ceasul lung / Sclipirile-ți apar, dar iară fug / Ca raza ce se joacă în pahar“.

Evoca pe Rainer Maria Rilke, „sunet de clopot profund“, atins de leucemie:

„Cînd a murit nu l-a zburat nici un înger visat împrejur, / Poetul s-a scuturat ca floarea pierdută-n cîmpie / În-

licoarea. Și sub al vieții arc / Să preamărim și clipa... Și-al timpului galop“.

Mijloacele sînt, în rest, modeste.

UN POET acceptabil este Iv. Martinovici (n. 13 mai 1924 în Ploiești), autor tardiv de două volume de versuri, **Cercul de aur** (1966) și **Ca să fii stea** (1969). Titlul primului volum reproduce în chip curios și desigur involuntar titlul unei poeme lirice de Iancu Văcărescu unde cercul de aur apare ca simbol al idealului de

Teodor Balș

Al. Jelebeanu

Iv. Martinovici

țepat banal de-un spin otrăvit în azur / Și-a dus cu el munți necunoscuți de poezie“.

Puiul de țăran, cum însuși se recunoaște Alexandru Jelebeanu, încerca să cînte cotidienele **Frumuseți simple** (1962), fără suficientă energie, dedicîndu-se apoi aproape în exclusivitate sonetului erotic (**Sonete de seară în Nostalgiei solare**, 1964, **Simetrii în Divagații și simetrii**, 1969, **Transparențe**, 1972, cu reproduceri din volumele anterioare). I se poate cita o **Horațiană**:

„Mi-e struna fermecată. Glyceria, te cînt... / Ești muza mea, stăpînă, pe corzile din liră. / Cald, inima și dorul și gîndul meu respiră / Azi, numai pentru tine. Și versu-mi pare strîmt. / Ce jertfă iarăși, Venus, din cîmpuri să-ți închin? / Un miel cu lîna creată îți singera pe-altar, / Și vin împrăștiat-am, din cel de chihlimbar, / Să-mi schimbi, pentru iubire, vremelnicul destin. / Văd soarele înclină să iasă din cadrane. / Văd crengile sleite zvonind să se desframe. / Și-n frunze anii tineri cer molcom să-i îngrop. / Destupă, hai, butoiul, bătrîne Taliarh! / Să mai gustăm

perfecțiune visat de oameni. Cam același lucru e și cercul de aur al lui Iv. Martinovici:

„O, frumoși sinteți, voi, oamenilor, / cufundați în iubire, veghe și somn — / O, frumoși sinteți, voi, oamenilor, / astfel pe vise și pe lume domni. / Armonia se răspîndește din voi / concentric, ca unda în lac, / vibrația însuflește în jur totul, / și porțile toate pentru voi se desfac“.

Poetul, un dionisiac doritor să trăiască plenar viața, exprimă convingerea că efortul nostru de ascensiune nu rămîne în zadar:

„Sub stele și zodii stăm / spre ele fruntea ne-ndreptăm / și uneori mai izbutim / asemeni stelelor să fim“.

Promisiunile nu au fost încă îndeplinite.

Un roman de aventuri, **Pe sub arcada porții negre** (agentul Z. 32 din serviciul de contraspionaj împiedicînd planul unui grup de spioni adăpostiți într-un castel din R. P. Ungară) nu confirmă o vocație.

Al. Piru

Revista revistelor

„Era socialistă“ (nr. 2-1975)

● OCUPÎNDU-SE îndeosebi de relația de mediere pe care o exercită criticul între mase și „producția artistică“, de „tălmăcitor“ al semnificațiilor și valorilor, **Zoe Dumitrescu-Buşulenga** semnează, la rubrica de „Creație literar-artistică“ a revistei „Era socialistă“, un substanțial eseu, intitulat **Critica și importanța ei socială**. Plecînd de la premisa că, întotdeauna, „etapele înnoitoare din istoria modernă a lumii s-au distins prin «criticismul» lor, prin acea capacitate superioară a intelectului de a se detașa de o scară de valori a unui trecut revolut și de a edifica o nouă ierarhie de valori, exprimînd în mod necesar aspirațiile, idealurile, mentalitatea, concepția despre viață și lume a prezentului, a unei configurații istorice“ și subliniînd că tocmai activitatea critică reprezintă „situaarea constantă pe poziții ideologice ferme, folosirea unor instrumente și metode care să permită elucidarea cea mai potrivită cu momentul istoric al tuturor chestiunilor de

valoare spirituală“, autoarea relevă necesitatea actului critic de a stîrni „curiozitatea pozitivă“ a lectorului. Respectînd treptele de manifestare a criticii — stabilite, în genere, pentru literatura română, încă de scriitorii pașoptiști — Zoe Dumitrescu-Buşulenga subliniază caracterul activ al criticii literare și de artă în etapa actuală a României socialiste. Înaltul grad de răspundere socială care îi revine. Totodată se subliniază, în **Critica și importanța ei socială**, tendința criticii marxiste de a deveni o critică totală prin efortul de însumare „cit mai operativă“, a tuturor mijloacelor de analiză și de situare a demersului critic la un nivel social, etic și estetic compatibil nu numai producătorilor artistice, dar și comandamentelor sociale. Nuanțat, autoarea relevă căile de acțiune ale criticii contemporane: „A fi critic literar sau de artă nu trebuie să însemne astăzi doar a spune da sau nu unei creații artistice, a-i da girul estetic și a o valida pentru intrarea în circuitul

culturii. Misiunea criticului e mult mai gîngășă și îmbracă o largă diversitate de aspecte, legate de toate dimensiunile timpului, de trecut, de prezent, și chiar de viitor, avînd implicații funcționale în contextul actual al societății românești“ și accentuează asupra „obiectivității“ depline — determinate, evident, de ideologia estetică — a criticului: „De la ideile pe care le vehiculează și pînă la imaginile artistice pe care le traduc, operele literare cer criticului un demers complet, întreprins, desigur, în condițiile prohibiției profesionale și obiectivității desăvîrșite, situat deasupra oricăror rațiuni subiective ori legături de grup ale criticului. Acestea sînt premisele indispensabile pentru ca optica sa să nu sufere limitări grave, dăunătoare, care ar afecta, în lanț, un întreg sistem de valori și ar deforma în mare măsură procesul comunicării între literatură și mase.“ Afîrmînd „puterea prestigioasă“ a criticii „de calitate“ de a înfrîi creația artistică, Zoe Dumitrescu-Buşulenga afirmă, în același eseu, capacitatea criticii de a fi educativă, „mult mai funcțională“, realizînd un „impact“ asupra conștiințelor contemporane, exercitîndu-și astfel „puterea modelatoare“ asupra personalității creatoare însăși.

LECTOR

Cronica limbii

Noi teze în slavistica românească?

● STUDIILE științifice privitoare la raporturile lingvistice româno-slave s-au cristalizat, în urmă cu aproape un secol, prin contribuțiile hotărîtoare ale slavistului vienez Fr. Miklosich, ale lui B. P. Hasdeu și Ioan Bogdan, iar mai tîrziu prin ale lui O. Densusianu, Sextil Pușcariu, Ilie Bărbulescu și E. Petrovici. De la acești întemeietori ai slavisticii românești s-au impus, pînă astăzi, cîteva „teze de bază“, considerate „definitive“, fiindcă, decenii în șir, au fost propagate ca atare, fără să fie contestate de nimeni. Acestea sînt, în esență, următoarele: 1. influența slavă asupra limbii române datează din secolele VI—VII; 2. procentual e prezentă în vocabular; 3. în gramatică, se manifestă în formarea vocativului în -o al femininelor, în menținerea și întărirea neutrului, în dezvoltarea diatezei reflexive și a genului personal.

Revizuirea acestor teze, necontestate pînă acum, este propusă de către profesorul de limbi slave, I. Pătruț, de la Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj, elev al lui E. Petrovici, în lucrarea recent apărută: **Studii de limbă română și slavistică** (Ed. Dacia, 1974, 296 p.).

Fiind o lucrare de strictă specialitate, care tratează numeroase probleme lingvistice, nu vom reține aici pe cele care interesează un număr restrîns de erudiți, ci numai pe acelea în care sînt abordate tezele de mai sus.

După I. Pătruț, limita inferioară a raporturilor lingvistice slavo-române nu poate fi coborîtă sub secolul al IX-lea, ea fiind posterioară formării limbii române, adică transformării latinei populare carpato-dunărene în idiom romanice distinct, proces care s-a produs aproximativ în secolul al VIII-lea, ceea ce — cu argumente peremptorii, bazate pe evoluția exclusiv internă a limbii române — am arătat, înainte de I. Pătruț, în mai multe studii ale mele, dar mai ales în **Limbă și lingvistică română** (1973, p. 30 și următoarele). Teza lui O. Densusianu, devenită notorie prin impunătoarea sa *Histoire de la langue roumaine* (Paris, 1902), care plasa începutul influenței slave între secolele VI—VII, atribuindu-i rolul determinant de individualizare a limbii române față de latină și de celelalte limbi romanice, trebuie revizuită, după I. Pătruț, în lumina noilor cercetări.

I. Pătruț discută apoi teza despre influența slavă asupra categoriilor gramaticale ale limbii române, ca genul personal și genul neutru, sugerînd ideea că acestea ar fi, în limba română, de origine latină populară. După opinia sa, denumirea de substantive „neutre“ este greșită pentru limba română, fiind mai corectă cea de „ambi-gene“ (p. 133), iar între acestea și cele din italiană „există o legătură genetică“ (p. 152). Vocativul în -o al femininelor este o inovație regională, ceea ce rezultă clar, arată I. Pătruț, din hîrțile **Atlasului lingvistic român**. Formele de vocativ românesc în -ă pentru feminine și în -e pentru masculine sînt cele latine. Tot latine sînt, în limba română, și formele reflexive ale verbelor, căci structura formelor reflexive slave este complet diferită de cea a reflexivelor românești, „care concordă... cu celelalte limbi române“ (p. 90 și 100).

În ceea ce privește influența lexicală slavă, ea este reală, dar, pînă acum, nu s-a stabilit, spune I. Pătruț, ponderea acesteia, fiindcă în procentajul cunoscut sînt cuprinse atît cuvintele originare slave, cît și cele derivate din acestea pe teren românesc. „Nu avem deci, afirmă el, o statistică întocmită după principii adecvate“ (p. 93).

Am prezentat sumar punctele de vedere ale lui I. Pătruț în problema raporturilor lingvistice slavo-române, fără a intra mai adînc în discutarea lor, nefiind locul potrivit să o facem aici. Dar ele vor suscita, desigur, discuții și controverse între specialiști, ceea ce este de dorit, în interesul clarificării uneia dintre problemele importante ale istoriei limbii române.

D. Macrea

● PRIMIM din partea tovarășului Tiberiu Ulan precizarea: poezia publicată în numărul precedent purta o dedicație, Lui Alecu Georgescu; în penultima strofă se va citi munca-ngemînd și nu munca-gemînd.

Cronica literară

Critică și imanență

MIRCEA MARTIN reunește în **Critică și profunzime** câteva din studiile scrise în ultimii cinci-șase ani, mai exact, după ce a renunțat la comentariul curent de carte care i-a adus, se știe, un bun votum (**Generație și creație**) de cronici, consacrate celei mai tinere literaturi, însă conținând deja semnele dezertării premature din publicistica propriuzisă. Cronica literară presupune un anumit temperament care se vede că i-a lipsit. Studiile ulterioare aparțin unui teoretician, obligat mai puțin să judece decît să caracterizeze. Mircea Martin, critic plin de scrupule, foarte reticent în păreri, luîndu-și mii de precauții, cam indecis (nu și în expresie), a preferat, la treizeci de ani, ca atîția alții înaintea lui, confortul studiului de bibliotecă. Nu e nimic condamnable în asta și înclin să cred (am crezut din capul locului) că „accidentul” îl reprezintă, într-o carieră ce va afirma un specialist în estetică, debutul lui de cronicar.

Critică și profunzime este doar prima parte dintr-un studiu ce va continua cu **Istorie și profunzime** și va trata despre critica modernă europeană (limitată la domeniul francez, ca și **De la Sainte-Beuve la noua critică** a lui Savin Bratu). În **Argument** metoda întrebuintată apare clar: „Efortul constant al exegezei a fost să refacă de fiecare dată coerența unei concepții critice personale, mai mult decît s-o inscrie în tipare generale și s-o subordoneze astfel. Am încercat să ne ținem cit mai aproape de texte, să intrăm în intimitățile de gîndire, uneori contradictorii, ale autorilor, să aprofundăm prin identificare demersul lor. Generalizările — cite sint — vor să apară numai din imediata proximitate a obiectului concret”. E o recunoaștere francă și trebuie să admitem că aproape toate notele criticii lui Mircea Martin sint aici: descriere minuțioasă dinăuntru, identificare ce nu exclude distanță, frică de generalizare. Mai departe, autorul ne sugerează că, deși născute pe parcurs, ideea și unitatea cărții sint de găsît „în ceca ce dialogul angajat cu fiecare personalitate în parte scoate ca numitor comun pentru însăși „fînîșta actului critic”. Așadar: ce lea-

Mircea Martin, **Critică și profunzime**, Ed. Univers, 1974.

gă între ele „transcendența tehnică” a lui Paul Valéry, „conștiința totală” a lui Marcel Raymond, „senzația” lui Jean-Pierre Richard și acea facultate care nu se confundă nici cu intelectul, nici cu pura intuiție (deși le implică) pe care o definește Gaetan Picon? Ideea de profunzime. Dar ce vrea să zică asta și în ce măsură ea privește și pe psiho-critici, sociologi marxști, stucturaliști, sartrieni etc.? Procedînd prin sondaj, Mircea Martin ne lasă să credem că el nu exclude din principiu celelalte direcții. Totuși profunzimea rămîne evaziv explicată în **Avertisment**: „Profunzimea despre care vorbesc unii dintre criticii prezenți în volum este o profunzime a spiritului, nu a inconstiențului, ca păstrează un sens al totalității, se lasă îmbogățită de simțuri și luminată de istorie”. Frumos și vag. Ca și Savin Bratu, Mircea Martin pare a disprețui lucrarea lui Serge Doubrovsky **Pourquoi la nouvelle critique**, deși aceasta nu e un simplu repertoriu (oricum mai bogat decît toate), dar și o încercare de tablou foarte necesar în stadiul actual al discuției. Reproșul principal care se poate face cărții lui Mircea Martin este caracterul sumar al premisei și lipsa unei ordini interioare riguroase. Pe parcurs o parte din chestiuni se vor clarifica și vom avea, chiar, finalmente schița unei teorii a profunzimii. Însă trebuie să străbatem mai întîi două sute de pagini de analize minuțioase fără hartă și fără busolă. Criticul preferă să-și determine ideea prin inducții succesive, dar nu putem ști totdeauna unde se termină rezumarea opiniei și începe comentariul personal. Proximitatea textului analizat ne înșeală adesea. Mînușa critică se confundă cu mina. La aceasta contribuie și un stil de o maximă discreție, elegant și fără nerv pină la fadoare.

DESIGUR, multe observații sint remarcabile, iar unii autori, abordați într-un chip original. Criticul are fi-nețe de gîndire. Despre Sainte-Beuve, bunăoară, se spun cîteva lucruri interesante, mai ales în precizarea sensului pe care-l avea la el contestata metodă biografistă: „Părearea comună este că metoda lui Sainte-Beuve constă în explicarea operei prin om și că tot aici s-ar afla și eroarea sa. În ce ne privește, credem că reconstituirea

istorică și biografică nu reprezintă pentru el mijloace ori etape intermediare în analiza operei: acestea se confundă cu însăși critica lui, cu scopul ei ultim, căruia analiza îi este subordonată [...] Altfel spus, greșit nu e faptul că îl interesează biografia mai mult decît opera. În ciuda aparențelor, specific beuviană rămîne mai degrabă folosirea operei în conturarea biografiei, decît folosirea biografiei în conturarea operei”. Și încă: „Sainte-Beuve recunoștea chiar dacă nu aprecia, definea exact chiar dacă judeca greșit, și poate că nu greșim recunoscînd, la rîndul nostru, manifestîndu-se aici geniul critic însuși, într-una din ipostazele lui esențiale și perene”. Capitolul despre Brunetiere fiind prea expozitiv (și declarînd, fără a-l demonstra, tocmai rostul lui ca precursor al pozitivismului modern), acela despre Marcel Raymond marchează foarte bine ruptura de tradiția franceză a criticii istoriste. **De la Baudelaire la suprarrealism** e caracterizată, sub acest raport, cu subtilitate: „De fapt, Marcel Raymond nu studiază o mișcare poetică, o operă sau o epocă anumită, ci Poezia, în diversele ei metamorfoze... Cartea lui este o epopee a formelor poetice, nu o istorie a poeziei, o evocare pasională a aceluia lung poem pe care, spunea Shelley, îl scriu poeții de la începutul lumii. Ea pare numai un fragment, arbitrar început și întrerupt, dintr-o Poveste a Poeziei care se poate lipsi de poeți sau îi inventează ca o scuză pentru greșeala ei”. Putem reține și imputarea esențială ce se face lui Valéry: „Refuzînd o metafizică a conținutului, Valéry nu evită o metafizică a formei. Imanența ei rivnîta e pierdută prin generalitate, idealitate, virtualitate. [...] Dacă acceptăm că în spațiul artistic virtualitatea reprezintă tot un fel de transcendență, atunci formula care i-ar aproxima proiectul ar putea fi aceea de transcendență tehnică”. Profunzimea înțeleasă ca implicit (nu ca inconstient) și opusă explicitului, discursivului (nu conștientului) fiind teza lui Gaetan Picon, Mircea Martin notează la autorul **Scriitorului și umbra sa** un semnificativ paradox: „Dacă la început mișcarea demonstrației a fost una de identificare a esteticii cu critica, acum ea este una de identificare a criticii cu estetica. Altfel spus, și exagerînd pentru

claritate, Picon reproșează esteticii că nu e critică și criticii că nu e estetică”. Dar capitolul cel mai atractiv rămîne acela despre Jean-Pierre Richard, cu totul nou ca viziune, unde nu doar concepția, dar și mijlocul critic personal e analizat (și raportat la G. Călinescu). Am găsit în paginile cărții lui Mircea Martin cea mai bună explicare a „senzației” la Richard, apărut cu argumente precise contra celor ce-l acuză de a ignora că opera nu e doar contact empiric cu lumea, ci și filosofie, morală etc. Senzația, la Richard, spune Mircea Martin, e o formă de spiritualizare și, în adîncul operei unde e descoperită, ea se înfîlnește cu intelectualitatea și o senzualizează. Tot aici, comentînd pe Richard, își definește Mircea Martin mai lămurit propria idee de profunzime și, prin ea, un statut al criticii. Jean-Pierre Richard îi oferă punctul de sprijin. Mircea Martin corectează pe autorul studiului **Poezie și profunzime** (de la care îi vine probabil sugestia titlului) cel puțin teoretic, chiar dacă ne rămîne încă dator cu dovada aplicației concrete a părerii sale despre o critică, să-i zicem, imanentistă: „Tot ce e mai semnificativ și mai original într-o astfel de critică este căutarea unui acces direct, a unei prize imediate asupra lumii. Obiectele înconjurătoare sint sesizate în chipul direct al artistului, pipăite, mirosite, mîngiate familiar cu privirea. Este acesta un protest implicit împotriva posturii secundare a criticii, sortite să nu ia în posesie decît prin intermediul literaturii, prin aaminarea și deformarea ei. Criticul se încredințează acelei absențe pe care lucrurile o reprezintă, într-o operă de artă, încercînd parcă s-o compenseze. El se comportă cu ele ca și cum ar exista cu adevărat, le invită să existe a doua oară într-un mod, poate, mai convingător. Ancheta lui se îndreaptă nu dincolo de forme, înspre esențe intelectuale, ci, într-un fel, dincoace de forme, înspre materia concretă. Eroare sublimă din partea unui critic! Lumea, prin literatură, nu e nici dincolo, nici dincoace de forme, ea e în imanența însăși a formei. Atîta cită este. Prin voința de captare și cuprindere, o asemenea critică atinge nu numai limitele propriului demers, dar și limitele literaturii înseși”.

Nicolae Manolescu

Gheorghe Tomozei

Carul cu mere

(Editura Ion Creangă, 1974)

● CĂRȚILE dăruite copiilor sint adesea daruri pe care ni le facem nouă, scrise pentru a ne regăsi în ochii lor, pentru a ne reîntoarce într-un timp în care lucrurile abia își primesc numele în liniștea poveștii. Dorința de a evoca copilăria nu poate însă estompa complet tiparele virstei următoare. **Carul cu mere** este uneori o astfel de carte în care povestea și legenda nu pot disimula viziunea virstei mature ce-și lasă pecetea în imagine, în plasticitatea ei, în știința de a o colora: „Se-adună-n spice aur ca micrea în știubeie / peste fîntini uscate dansează curcubeie / stîrnite de vîpaia albastră a luminii. / Mici buzdugane aspre rostogolile ciulinii / Și depărtat de larma mașinilor de treier / oglinzile tăcerii le țandăre un greier / Ce pare, cum că ție din

vesele aripe-ți / înaltă cîntec vesel cu scîrîțit de scripeți” (*În Bărăgan*). Peisajele copilăriei se încarcă de afectivitate sau sint transpuse în vis: „Albi fulgi, / fulgi de zăpadă, / vin umbra să și-o culce / ca iepuri care pradă / copaci de turtă dulce...” (*Vis*). În ciclurile despre „lghioane”, „flori” sau „poame”, acolo unde imaginea este convertită în poveste sau legendă, poetul vede lumea cu ochi naivi, cu știința aglomerării peisajului, a însuflețirii obiectelor sau numelor: licuriciul e o „stea cit o boabă de cafea”, „crinii au fost cu pilpiiri smerite / în uitate peșteri stalactite”, nufierii sint „felinare ce cresc din ape”, „frunza lin se pierde / ca o rîndunică verde”, „simburii din mere coapte / sint un fel de dinți de lapte”. Atunci cînd tehnica metamorfozei supune imaginea la serii de transformări, universul e văzut ca în pictura primitivă, în afara legilor perspectivei, precum în poezia „*Iadă-livada*”: „Rugii de mure / nufierii ape / ajuns, ușure / în burta caprei /... iedul, iada / țapul, iczii / și capra / în burta livezii”.

Retrăirea se schimbă în trăire inițială neatînsă de cunoașterea livrescă, și cartea scrisă pentru copii, și pentru regăsirea noastră, devine o interesantă formă de poezie naivă.

Doina Uricariu

Victor Bîrlădeanu

Cei care caută, cei care găsesc

(Editura Dacia, 1974)

● DEȘI scris cizelat, cu prea multă grijă pentru cuvinte, de unde senzația, uneori, că textul se minează prin chiar forma sa, **Cei care caută, cei care găsesc** mustește de acțiuni și existență adevărată. Este romanul unei investigații eșuate. În toamna anului 1944, tînărul doctor-ofițer Andrei Livescu încearcă să găsească pe Estera, o tînără evreică, fostă pacientă a sa și deținută într-un lagăr de exterminare fascist, pe care a ajutat-o să evadeze. Demobilizat pentru o rană, merge pe urmele eroinei, trecînd prin cele mai felurite și contrastante medii ale unei societăți în ruină: un oraș de provincie, ieșit parcă din orbita existenței, un spital mîrginaș, izolat undeva în munți, condus de o fe-

meie energetică, activistă de partid, un orașel minier surprins în momentele dramatice ale unei prăbușiri de abataje și ale unei greve revendicativ-politice, capitala în momentele de tensionare ale schimbării exercițiului puterii și, finalmente, din nou frontul, unde eroul nu pridiseste să o caute pe Estera, a absenței. Dar protagonistă indirectă a cărții. Această căutare tenace nu are însă o motivație psihologică bine precizată; între personaje nu a existat o relație erotică (poate doar una incipientă); gestul umanitar poate fi considerat încheiat odată cu momentul evadării. În orice caz, dacă motivarea inițială a actului lipsește, itinerarul ca atare este pe deplin convingător. Andrei va fi însoțit benevol în această deambulare tragică de un Sancho Panza dostoevskian, Mehali Coticarul. Romancierul are capacitatea de a construi un personaj pe spații mici, în puține cuvinte și în acțiuni limitate. Aparițiile se succed și se anulează cu viteză. În acest roman deschis, conceput ca un serial, alcătuit din secvențe definite prin ele însele, dar unificate prin prezența personajului central, viața se derulează cu o viteză fantastică, caracteristică vremurilor de restriște. Cartea lui Victor Bîrlădeanu, publicist cu vie și intensă activitate, își poate cîștiga un loc onorabil între romanele noastre de dragoste și război.

Aureliu Goci

Floare de insomnie

DEPARTE de a mai fi un poet „rafinat și floral”, cum îl socotea cineva la apariția volumului de debut (**Apeiron**, Cartea Românească, 1971), Dinu Flămând mi se pare acum, la această recentă culegere de versuri, *) un poet cu putere de sugestie și cu o materie lirică viguroasă, un poet fără transparențe delicate, foarte ambițios, dramatic, uneori grav pînă la rigiditate. Înclinat spre metafore reci, cerebrale, elaborate după o anumită estetică a dizertației, intenționind în cele mai multe poeme o dezvoltare severă și curajoasă a „temei”, el umple spațiile demonstrației cu imagistica, peisajul și clocotul ascuns al unei emotivități neliniștite care uneori rupe năvodul și se revarsă descătusat, dar, de obicei, se lasă dominată de comanda lucidității și freamătă în adîncuri. Din amestecul acesteia de substanțe se naște o poezie foarte vitală și foarte ordonată totodată, în care fierberea energiilor afective se produce sub clopot de sticlă. Parcă speriat de „poemul fastuos” ce zace în „adîncul retoric” poetul caută pentru trăirea sa lăuntrică expresia caligrafică, metafora simplă care să disciplineze furtuna tînără din interior, chiar dacă o înstrăinează astfel de sine: „Singurătatea în adîncul retoric / tristețe de apă, nevorbitoare — / cu gura la gura inecatului, sorbi din el / aer de singe și apă. // Cu ochii deschiși în adîncul retoric / unde stă un poem fastuos. / Cu ochii larg deschiși spre fuioarele frazelor... // Ultima vorbă a inecatului / bulbucește la suprafață într-o limbă străină.” (**Poemul fastuos**)

Peisajul, care revenea mereu în versurile primului volum, grandios nordic,

*) Dinu Flămând, **Poezii**, Ed. Cartea Românească, 1974.

amintind de geografiile eminesciene, tinde aici să capete un desen stilizat în aceeași pornire a poetului de a-și disciplina imaginația. Ca în acest fragment din poemul în proză **Insula**: „De jur împrejur, la adîncimi prea înșelătoare, numai foșnet de iarbă vinătă, unduirea florilor carnivore, cu ventuze umede, inflăcărare. Numai vâpăi cu plantații de maci carnivori, lanuri de **Roua cerului** și luminișuri chemătoare de **Aldovandra**, guri despicate de sus în jos, cu petale de buze unduitoare. Plantele săgețau în adînc goluri sticloase. Desprins de memorie, am trăit aici zece zile; din anul o mie cinci sute optzeci și doi, de joi, patru, pînă vineri, cincisprezece octombrie. După care am fost smuls în istorie.”

Poetul este receptiv la sugestiile lirice oferite de universul cultural, de lecturi elevate și împrumută adesea simboluri livrești pentru a da o expresie clară, cristalizată trăirilor sale și pentru a împlini un elan discursiv foarte pregnant. Inserția materiei livrești este una din modalitățile de asimilare poetică a lecturii, frecventă mai ales în ceea ce se cheamă „poezia criticilor”, dar Dinu Flămând, fiind în esență poet și numai accidental (cel puțin deocamdată) eseist, recurge la ea nu ca la o codificare metaforică, ci ca la propriul său univers liric în care s-au amestecat mai multe esențe. Asemenea poeme sînt **Lespedea**, **Lacul**, **Lautréamont**. O artă poetică se desprinde din **Euridice**. Pe simboluri deja închise poetul are capacitatea de a valorifica alte subtile interpretări: „Iar a-nceput să cînte el, ciudat / din lira-aceea care asuprește / în mine toate simțurile. / Văd / din gol cum vine-o soarbere pe mare / în trîmbe, cum austrul învrtește / peste oracole sămînța ploii. // E trupul meu tiranizat

de muzici, / cum stau așa, se văd deschise-n cer / găvane mari care ne sorb în sus, / așa cum noaptea sughe insomnia / și măduva luminii de sub pleoape. // Cine imi smulge de aici deodată / trupul meu tainic preacurat și uns / îmbălsămat în roiul muzicii ? / Mi-e ca și cum păcătuiesc c-un fulger / acolo sus pe-o insulă de rouă, / iar fericirea mea se face toamnă / și sufletul îmi curge spre Thanatos. // Mi-e ca și cum aș vrea să prind cu mina / ceva de piatră sau ceva de carne, / dar golurile-acestea nu au miez / ci numai moartea are miez de moarte. // Cînd spun cetățile că îmblînzește / voi nu vedeți cum sfredelesc în munți / aceste sunete ? / Ahaia toată / e-o burtă de ocean cu mii de peșteri, / iar fiarele-n păduri de se-mblînzesc / în ele se-mblînzește numai spaima. // Iar a-nceput să cînte el. / Privește / spre mine cu un soi de îndurare / iar moartea se sălbățește-n mine.”

Ca și în **Apeiron**, piesele de maximă rezistență sînt cele care aparțin liricii erotice, cîteva poeme tumultuoase, senzuale, bintuite de o tainică melancolie, ca o tînjire abstractă spre marea afecțiune și totuși cenzurate de aceeași năzuință a poetului spre un echilibru rece al stărilor emoționale. Fierberea vie a pasiunii este potolită de o retorică dezvoltată aproape geometric. Ca în această baladă, nuanțat desuetă, unul din poemele cele mai frumoase din volum: „Era ciocîrlia în cer spulberată / tu erai riul sub gheață — veneai / atît de ascunsă și atît de curată. // — Vezi, ciocîrlia e-n cer spulberată / de ce porți, iubite, mîna stîngă înmănușată ? // În jurul tău era o lumină ce îngheța / și ziua de tine înflorea, imprimăvărată / și părul tău spre înalt se lăsa. // — Vezi, ciocîrlia se desface-n durere / de ce porți o mănușă de za ? / Bate umbra

cîntecului peste inima ta... // Eram cu șoimul la vînătoare / undeva prin evul crepuscular, / dar fluieram și-l chemam în zadar / din vîrstele trecute și viitoare. // Cenușa cîntecului cădea peste noi, / te-am mîngîiat atunci cu mîna-nzăuată, / cu mîna monstruoasă și trilobată, / cu mîna de fier, / cu mîna uscată”. (**Mîna cu mănușă**) Cîteva poeme, în care senzualismul și neliniștea juvenilă se lasă liber exprimate, fără inhibiția disciplinei riguroase a formei, alcătuiesc în contextul volumului un fel de insule sălbatice și neestetizate: **Duminică**, **Inflăcărata uimire**, **Interior**, **Îmbrățișare**. În schimb, altele sînt dizertații încordate, prea cerebrale, cu metafora uscată și sterilă, roade ale ambiției spre o sfîșiere manieristă a poetului: **Narcis**, **Icar**, **Astrul negru**, **Spălatul feței**, **Războiul peloponesiac**. Dacă uneori gravitatea este rigidă sau naivă, în general volumul lasă impresia unei seriozități structurale de foarte bun augur. Eliberat cu timpul de înclinația spre o disciplină excesivă, spre o mecanică rațională a versului și căpătînd dezvoltura care desprinde poemul de propria sa materie, Dinu Flămând poate deveni unul dintre cei mai buni poeți din generația sa.

Dana Dumitriu

Cărți pentru tineri

EXISTĂ bineînțeles cărți cu buletin de liberă trecere prin toate anotimpurile vieții, pornind de la care, orice încercare de împărțire a literaturii „pe vîrste” nu poate fi decît aproximativă. E tot atît de adevărat însă că pe lângă marile cărți ale tuturor vîrstelor există și o literatură „specializată” care se adresează în mod evident unei anumite categorii de cititori, o literatură, de pildă, scrisă în mod special pentru tineri, absolut necesară, despre care poate se vorbește mai puțin, dar care, pe de altă parte, este foarte urmărită de cititorii ei predilecți. Nu numai romanele de aventuri, de pildă, intră într-o asemenea categorie de cărți, ci și narațiunile inspirate direct din viața cotidiană, cei tineri căutînd în literatură nu numai un prilej de visare, de călătorii imaginare, de aventuri extraordinare, ci și o oglindă, o reflectare a propriilor lor frămîntări, o identificare. O astfel de carte ni se pare a fi și noul roman al lui Iosif Lupulescu, **Șansa** *), inspirat din viața unor tineri oțelari hunedoreni surprinși într-un moment de răscruce a existenței lor. Elevi la liceul seral, tinerii mun-

citori se prezintă la examenul de bacalaureat, iar prozatorul are prilejul să urmărească reacțiile lor — care țin de niște psihologii total diferite — vis-à-vis de respectivul eveniment. Important este, de asemenea, ceea ce se întîmplă după ce examenul odată luat, noi perspective se deschid în fața eroilor noștri: vor părăsi oțelăria — ceea ce în ochii unora echivalează cu un fel de „trădare” — sau vor rămîne în continuare la Hunedoara, din dragoste pentru „cetatea de foc”, precum și pentru meseria pe care și-au ales-o. O astfel de literatură nu poate ocoli și nici nu are rost s-o facă, o tentă ușor didactică. Ea este scrisă pentru ca cititorul să tragă anumite învățăminte și într-un fel e normal să fie așa, de vreme ce „instrucția”, în cazul cititorului tînăr, se face într-un mod foarte eficace prin lectură. Chiar în cazul literaturii de acest gen însă o subliniere prea accentuată a acestor sensuri nu poate fi decît în detrimentul telurilor urmărite și meritul cărții de față este acela de a ocoli în mare măsură pericolul la care ne referim. Prozatorul încearcă să surprindă acel moment de derută, de ușoară dezorientare și buimăceală care intervine adeseori în preziua unei opțiuni. E ora hotărîrilor definitive și a despărțirilor implacabile și iată că o anumită tristețe îi cuprinde pe eroii noștri: să fie oare atît de dificil a opta, să fie atît

de greu să te desparți ? Succesul la examen nu simplifică, din contră, „complică” într-un fel existența tinerilor oțelari și, prin această situație care apare în carte, Iosif Lupulescu își îndepărtează narațiunea, după cum am mai spus, de apele moarte ale unui prea plicticos didacticism. Vorbind despre personaje, trebuie totuși să spunem că nu toate îi reușesc autorului în egală măsură. Aura, de pildă, singurul personaj feminin de prim plan (pe ultima copertă a cărții i s-a pus chiar o fotografie), e supărător de convențională, iar „capriciile” ei sînt destul de obositoare nu numai pentru eroii cărții (ei bineînțeles suferă sentimental din această pricină), ci și pentru cititor. Lui Iosif Lupulescu îi reușește, în schimb, personajul care stă într-un fel în centrul povestirii și anume Sbircea, un tînăr chinat de un permanent sentiment de însingurare, de o foarte tulburătoare neliniște, rod al unei agitații ciudate. „Nu avea curaj să discute cu nimeni stările lui sufletesti”, spune despre el autorul cărții. Orgolios și în același timp sentimental, Sbircea e un tînăr dotat cu o inteligență care se îroșește fără rost, o inteligență care funcționează parcă în gol, incapabilă să-și găsească un cîmp de desfășurare. „Sbircea cu obraji duri și osoși, veșnic în căutarea unei idei care să-i incurce pe alții, cași cum acesta ar fi singurul sens al existenței lui. Trecea, veșnic tre-

cea și-i întorcea spatele, de parcă s-ar fi grăbit undeva și n-ar fi avut timp”. Ceea ce i-am imputat autorului — obiecție pe care i-am făcut-o, după cîte ne amintim, și cărților sale anterioare — este absența unei anumite „neliniștite estetice” ; o reflecție mai profundă asupra „dificultății de a scrie” ar fi necesară.

NU întîmplător încercăm să aducem în discuție în paralel cu romanul lui Iosif Lupulescu o carte de reportaje și eseuri *) inspirate din „viața școlii”, semnate de Stelian Păun, autorul unui dens roman, **Facerea Lumii**, recenzat de noi la timpul potrivit. Lumea crochiurilor din cartea lui Stelian Păun se întîlnește cu cea a romanului lui Iosif Lupulescu, doar că în însemnările acestea, apelîndu-se mai puțin la invenție, ieșindu-se adică din perimetrul prozei de ficțiune, elementul didactic ocupă într-un mod adecvat un loc precumpănit. De fapt, se discută meseria de „dascăl”, văzută nu ca o simplă profesie, ci ca o vocație, exemplificîndu-se fie prin „întîmplări” luate din viața profesorilor, toate adevărate, după cum ține să ne atragă atenția autorul, fie la un mod „teoretic”, apelîndu-se în acest caz la lecturile profesionale sau la diferite exemple împrumutate literaturii. Tonul cărții este în general patetic. „Cazurile” care se discută, trecerea în revistă a mai multor tipuri de profesori, fiecare cu profilul lui distinct, discutarea „profesionistă” a unor probleme legate de învățămînt fac lectura într-adevăr incitantă chiar pentru cineva care se află mai în afara problemelor respective. Apariția unei astfel de cărți în Editura Albatros este binevenită. Nu ne rămîne decît s-o consemnăm ca atare.

Sorin Titel

*) Iosif Lupulescu, **Șansa**, Ed. Facla, 1974.

*) Stelian Păun, **Cîmul de la catedră**, Ed. Albatros, 1974.

Critica

LITERATURA se poate nu numai citi : literatura se poate și studia. Ar fi însă naiv să ne închipuim că diferența e, pină la urmă, o chestiune de specializare, că, de pildă, cercetătorul literaturii ar fi cititorul de literatură ajuns savant. Deosebirea este de structură, nu graduală. Cititorul de literatură și cercetătorul literaturii aparțin în realitate unor specii diferite, comun unul cu celălalt nu au nimic. Nici măcar prin obiectul preocupărilor nu sînt legați, cum s-ar putea crede : pentru fiecare din ei literatura înseamnă altceva.

Cercetătorului, literatura i se impune ca realitate despre care se exprimă, dar care nu-l exprimă, și vom observa că întreg efortul său tinde, voit sau nu, către anihilarea efectelor literaturii, ba chiar către anihilarea literaturii însăși. Este probabil motivul pentru care de obicei sînt studiate marile creații, cele pe care nimic nu mai pare să le poată atinge : rezistența și longevitatea lor fascinează ca seara o lampă fluturii.

În mod cu totul greșit s-ar putea să se înțeleagă însă de aici că aș desconsidera pe cercetător ; în realitate, dincolo de o stimă statornică și adesea exprimată, n-am făcut decît să constat ceea ce la urma urmelor poate constata oricine. Nu tăgăduiesc totuși că prefer cercetătorului literaturii pe cititorul de literatură, în credința — poate desuetă — că menirea literaturii este de a fi citită.

Dar evidența este constringătoare : cercetarea literară a făcut progrese uimitoare, deși mari, prin dezvoltarea impenituoasă și generală a tuturor științelor.

Caracterul științific al studiului despre naturalism al lui Henri Zalis *) este, spre exemplu, izbitor, cu toate că ține mai mult de fond decît de formă, unde

*) Henri Zalis, **Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european**, Editura Enciclopedică Română, 1974.

O cercetare

mai persistă — cum se zice — unele lipsuri. În această din urmă privință voi reveni mai jos, cu exemple; dar tot cu o infinită solitudine.

Pentru Henri Zalis nu există nici o îndoială în privința nașterii naturalismului ; „știm limpede — scrie harnicul cercetător — de ce s-a ivit mișcarea naturalistă“. Iată o convingere fermă. Cu o siguranță în totul admirabilă se arată că „Ea (mișcarea naturalistă, n.n.) a apărut ca reflex al scientismului“. Autorul procedează apoi sistematic, întocmind cu neîndurarea unui judecător de instrucție dosarul dependenței naturalismului de teoriile științifice ale epocii lor, dependență a cărei strictețe nu e întrecută decît de strictețea cu care e stabilită. Principalele probe administrate constau în citarea în paralel a unor afirmații făcute de Claude Bernard, Hippolyte Taine și, dintre scriitorii propriu-ziși, mai cu seamă Zola, dovedindu-se pe această cale eminamente experimentală că „naturalismul francez deduce din achizițiile recente ale biologiei principile pe care le inculcă creației literare“. Dar, susține autorul, există unele anticipări ale naturalismului ; „răsfrint în tragismul negru al lui Euripide, în invectivele lui Juvenal“, naturalismul va fi totuși mai puternic la predecesorii imediați, la scriitorii și literații care îi pregătesc apariția, poate fără să-și dea seama de adevăratul caracter al faptelor și scrierilor lor. Iată cum descrie fenomenul Henri Zalis : „Sainte-Beuve nici n-a ascuns faptul de a fi fost două semestre un auditor facultativ al prelegerilor de anatomie. Flaubert se pasionează de intoxicații și otrăviri, cu o stăruință de neofit. **La ce foloseau toate acestea se va vedea curînd** (s.n.). Încă Balzac experimentase în pictura mediului provincial toată gama rețetarului clinic : apoplexii, dipepsii, indigestii urmate de crize hepatice și constipații, pentru a califica imbuirea citorva dintre potențații săi

locali. **Sigur, naturaliștii merg mai departe și țintesc mai sus** (s.n.)“. Rezultatele obținute pe această bază sînt prezentate în același spirit de valorificare metodică ; „roadele muncii lor (a scriitorilor naturaliști, n.n.) slujesc și azi unei mai bune înțelegeri a rosturilor anchetei morale, ținta lor supremă fiind ca, prin studiul eredității și al transformării moravurilor, să se ajungă la perfecționarea societății“. Dar naturaliștii n-au merite doar punînd cercetarea medicală (studiul eredității) și practica morală (transformarea moravurilor) în slujba perfecționării societății ; „naturalismul — scrie cercetătorul — întreprinde cu vigoare, poate cu violență, acțiunea lui de demolare a artei evazioniste și defetiste“, de aceea, pe scurt, odată cu naturalismul, „literatura a încetat să mai invite la idilism“ — căci „prin Zola, Maupassant și frații Goncourt, evenimentul fremătător a devenit nu clarul de lună și șoapta de dor, ci strigătul de durere, spaima animalică, pofta lubrică, revolta față de orice act abuziv în care umanul este nesocotit“. Schimbarea e, într-adevăr, groaznică.

Aceasta e temelia teoretică. În continuare, cercetătorul execută, rămînînd fidel principiilor generale, portretele principalilor scriitori naturaliști europeni, dînd importanța cuvenită celor francezi. Peste tot autorul are însă grijă să sublinieze caracteristic nota particulară, precizînd, spre exemplu, că naturalismul spaniol are „sublimități pulverulente“, că la ruși se remarcă „palpitul fugitiv și ireversibil senzual, împletit cu dezbateri de un fecund eticism“, că, în sfîrșit, „ca un zăgaz pe un fundal social negru, de lupte incorecte

și apetituri materiale nesățioase, naturalismul german întîrzie în urzeli sumbre din care omul de rînd nu se poate salva“.

Din păcate, această științifică și remarcabilă lucrare este redactată — pe alocuri, citeodată, uneori, în parte, nu întotdeauna — cam neglijent. Dau, fără să le comentez, cîteva exemple : „Flaubert, îndrăgostit de culoare și formă, săgetează cerul literaturii cu repulsie față de morala evazionismului“ ; „Hărăziți de natură cu multă sensibilitate, Flaubert, Daudet, Maupassant însoțesc vraja surisului lor cu o stăruință abia camuflată pentru autenticitate“ ; „În **Flori de mucigai** T. Arghezi a semnat cu unelele poeziei cîteva fișe medicale de mare expresivitate. Prin aceasta a evidențiat rezonanța literară a atestărilor clinice“ ; „Contribuția Hortensiei Papadat-Bengescu la examinarea complexului degenerativ mi se pare însă ieșită din comun“ ; „Pe terenul curențului în discuție palpitul lui s-a acoperit de latențe dizgrațioase, motiv pentru ca desfolierea zolismului să pretindă răbdare“ ș.a.m.d. Înțeleg, nu-i așa, că „în viforul fierbinte“ al ideatei etc., un control prea strict nu-i cu puțință ; totuși..., totuși !

Mircea Iorgulescu

Prima verba

UN tînar universitar, abia trecut de 30 de ani, pe nume **Tudor Olteanu**, a publicat în urmă cu puțin timp un studiu masiv de literatură comparată dedicat romanului european din veacul „luminilor“ (**Morfologia romanului european în secolul al XVIII-lea**, Ed. Univers). Încercarea este, fără îndoială, ambițioasă și temerară, comportînd mai multe riscuri (printre care cel mai grav pare să fie, ab initio, sufocarea spiritului sub avalanșa de informații presupusă de o atare temă, generoasă și perfidă în același timp), dar oferind și destule satisfacții nu dintre cele mărunte (una ar putea veni, bunăoară, din chiar efortul de ordonare a imensității și diversității materiei).

Intenția lui Tudor Olteanu a fost de a detecta în producția epică a veacului o tipologie romanescă și, totodată, de a demonstra originalitatea unei vîrste literare definită indeobște prin raportare la cele două mari epoci pe care le desparte : clasicismul și romantismul. Tînarul cercetător s-a înarmat cu toate cele trebuincioase unei operații de asemenea anvergură, a fișat cu atenție și răbdare un mare număr de opere romanesti, precum și, mai cu seamă, o întreagă literatură de referințe, unele de autoritate, altele de interes mai mult documentar, găsindu-se finalmente, adică la sfîrșitul preparativelor și înaintea construcției studiului propriu-zis, în fața unei copleșitoare cantități de informație ce trebuia, la rîndu-i, ordonată și exploatată conform unei viziuni teoretice și critice asupra intervalului literar reprezentat de secolul al XVIII-lea european. Sinteza cerută de această veritabilă expediție livrescă se putea face pe două căi : fie privind toată materia de deas-

pra, întocmind o hartă a reliefului ei, apăsîndu-i în tuș granițele și liniile specifice, fie privind-o de jos în sus, dinlăuntru, fiecărei zone semnificative, stabilind de aici legături și mărînd ca prin microscop detaliile. Prima asigură claritate și perspectivă, cealaltă îngăduie poate o mai mare profunzime pe fragmente. Tudor Olteanu a ales a doua cale, probabil pentru că ea se împacă mai bine cu ambiția exhaustivității ce pare să-l fi animat de-a lungul lucrării.

Metodologic, criticul, fără să deconspire o afinitate specială pentru vreun sistem, fie el modern sau tradițional, se folosește de sugestiile mai multora, într-un bine asimilat spirit comparatist. Astfel, primul capitol, ținînd loc și de Introducere (**Romanescul și antiromanescul din secolul luminilor**), pronunțat teoretic, propune, după modelul criticii conceptelor, o „definiție“ istorică a intervalului literar iluminist și disociază în interiorul romanescului, de data aceasta după modelul criticii analitice, nuanțele autoritare de cele specioase ; observații subtile pun aici în evidență fizionomia spirituală a epocii prin comparare cu „timpul“ spiritual anterior, dar și cu cel ulterior, totul pentru a pregăti desfășurarea celorlalte două capitole. Ideea lui Tudor Olteanu, sprijinită de numeroase „voci“ teoretice și critice, abundent reclamate, este că secolul al XVIII-lea a găsit în roman mai multă libertate de exprimare decît în oricare altă specie literară ; prudența îi dictează însă un regim al demonstrației, iar nu unul al postulatului, ca atare excursul critic se va baza aproape în exclusivitate pe desfacerea minuțioasă a operelor romanesti, de la **Scrisorile persane** la **Tristram**

Shandy, de la **Călătoriile lui Gulliver** la **Wilhelm Meister**, cu scopul delimitării și stabilirii unor clase tipologice privind temele romanesti, modalitățile romanului, tehnica romanescă și convențiile romanului.

Nu se poate nega exactitatea categoriilor propuse de Tudor Olteanu pentru fiecare dintre aspectele discutate, dar nu e mai puțin adevărat că trecerea de la una la alta se face într-un fel prea puțin coerent, uneori de-a dreptul contradictoriu. Bunăoară, nu cred că „romanul feminin“-clasă de teme poate sta alături de „romanul epistolar“-clasă de modalitate sau de „romanul scenic“-clasă de tehnică romanescă, sub tutela aceluiași „canal“ de semnificație. După cum e greu de înțeles legătura dintre „relativitatea frumósului artistic“ și „lista de obiecte“ propriie romanului din acest secol, puse ambele sub capitolul **Agresiunea exteriorului**. Asta nu înseamnă că o astfel de legătură nu e posibilă, ci numai că autorul, prins de fluviul amănunțirii, aglomerează prea multe predicate pe un singur subiect, obscurizînd involuntar demonstrația. Nu e cazul acum să intru, la rîndu-mi, în amănuntele acestui interesant studiu ; se cuvine să observ, într-un plan general, că, în ciuda deficitului de claritate care ne întîmpină pe alocuri, efortul criticului s-a păstrat la un nivel constant în amîndouă direcțiile principale ale lucrării : în ce privește dovedirea supremației romanului în literatură veacului al XVIII-lea, cauzele și aspectele sale teoretice (frază de maximă sinteză : „romanul s-a născut din distrugerea omogenității epopeice, odată cu conștiința distincției dintre eul naratorului și lumea narată“) și în ce privește extragerea pînă la epuizare a tuturor informațiilor utile din fiecare operă romanescă analizată.

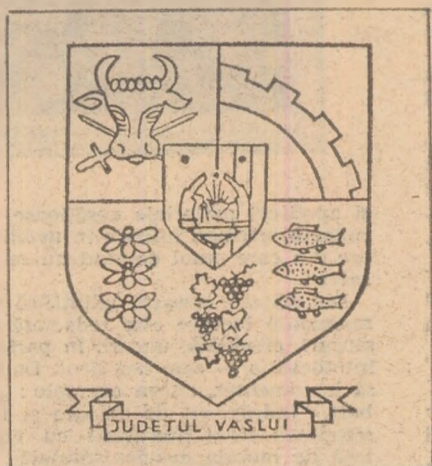
O mai severă strunire a erudiției, excesiv năvalnică, ar fi fost, bănuiesc, în folosul și al clarității discursului critic și al originalității sale care, inspirînd atîtea referințe nu s-a putut întotdeauna elibera de sub tirania lor. În Tudor Olteanu avem un bun comparatist de ținută universitară și vom avea, probabil, mai puțin un critic și mai mult un profesor.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 1 februarie 1838 — s-a născut **Nicu Gane** (m. 1916)
- 1 februarie 1902 — s-a născut **Hughes Langston**
- 1 februarie 1905 — a apărut „**Vieța nouă**“, editată de O. Den-susianu.
- 1 februarie 1910 — a apărut „**Viața socială**“, editată de N. D. Coccoa
- 1 februarie 1949 — a murit **N. D. Coccoa** (n. 1880)
- 2 februarie 1868 — s-a născut **C. Rădulescu-Motru** (m. 1956)
- 2 februarie 1882 — s-a născut **James Joyce** (m. 1941)
- 2 februarie 1914 — s-a născut **Const. Prisnea** (m. 1968)
- 2 februarie 1914 — s-a născut **Nicolae Tașomir**
- 2 februarie 1916 — s-a născut **George Dan** (m. 1972)
- 3 februarie 1975 — se implineste 175 de ani de cînd **Ioan Piuaru-Molnar** (1749—1815) a publicat (la 1800) prima istorie universală în limba română
- 3 februarie 1888 — s-a născut **M. Săulescu** (m. 1916)
- 3 februarie 1954 — a murit **Ionel Teodoreanu** (n. 1897)
- 3 februarie 1964 — a murit **Ion Marin Sadoveanu** (n. 1893)
- 4 februarie 1809 — s-a născut **Vasile Cărlova** (m. 1831)
- 4 februarie 1849 — a murit **Costache Conachi** (n. 1778)
- 4 februarie 1907 — s-a născut **Lădmiss Andreescu**
- 5 februarie 1836 — s-a născut **N. A. Dobrolubov** (m. 1861)
- 5 februarie 1859 — a murit **Alecu Russo** (n. 1819)
- 6 februarie 1570 — diaconul **Coresi** începe să tipărească la Brașov cea dintîi **Psaltire românească**
- 6 februarie 1883 — s-a născut **I. C. Vissarion** (m. 1951)
- 6 februarie 1891 — s-a născut **Adrian Maniu** (m. 1968)
- 6 februarie 1908 — s-a născut **Geo Bogza**

VASLUI - 198

CĂLĂTORIND acum o săptămână cu un tren pornit de dimineață din Capitală înspre nordul țării, sus, la Moldova, spre podișul ei central, priveam pînă departe locurile și mă gindeam că noi, reporterii, măsurăm timpul în reportaje. Adică în niște popasuri rămase pe drumul istoriei acestor ani ca niște pietre kilometrice; de fapt niște însemne ale memoriei sau, mai bine zis, niște documente evocatoare precum scrisorile și pozele de familie, familia fiind țara.

Așadar, stînd la fereastra trenului, mă gindeam la drumurile de acum un deceniu, de acum două decenii, drumuri de zi și de noapte printre oamenii oțelului și ai campaniilor de primăvară, printre oamenii hidrocentralelor și ai tunelurilor de cale ferată. Și între toate mi-am amintit momentul acela de cald romantism — romantismul generației noastre, al anilor „luptei cu inerția”, anii poeziei lui Labiș, cînd votam pentru întîia oară. Evenimentul (fiindcă actul votării îl socotesc între importante evenimente ale vieții mele) avea loc în partea cealaltă a țării, la ieșirea Jiului din munți, în Oltenia, la Tg. Jiu, orașul din zona Paringului, adică dintr-o zonă care se zbătea să iasă, odată cu celelalte locuri ale țării, la lumina industrializării. Din forfota aceea mi-a rămas și astăzi imaginea unui afiș care răspundea la întrebarea: „Pentru ce votăm?” printr-o listă de obiective economice transcrise cu litere mari din manifestul electoral. Ele nu erau atunci decît pe hîrtie, acum ele sînt, produc de mult.

Unele însă erau chiar de pe atunci, adică vreau să spun că prinseseră viață chiar de pe atunci. Fiindcă numai cu o zi mai înainte mă aflasem pe un cîmp pe care se săpa o groapă ce urma să se mărească mereu, ca apoi să se umple de beton, acolo fiind unul dintre postamentele marelui combinat de astăzi pentru industrializarea lemnului. Tot atunci, la marginea cealaltă a orașului, dincolo de Podul Jiului, se proiecta construirea fabricii de ciment. Se prevedea, de asemenea, modernizarea fabricii de tuburi, deschiderea minelor de suprafață de la Rovinari, extinderea sondelor petrolifere de la Peșteana și Țicleni...

Acum toate aceste mari obiective industriale există. Alături de ele s-au ridicat altele, între care și celebra „Stea a Gorjului”, cum au numit constructorii Termocentrala de la Motru. Și tot așa s-a petrecut pe toate drumurile noastre de reporteri, drumuri în Maramureș și în Dobrogea, drumuri într-un orașel de la marginea țării sau în cutare comună din Bărăgan. Și de fiecare dată, cu prilejul alegerilor, descopeream circumscripții noi, un număr mult mai mare de locuitori, descopeream orașe care, cu toate numeroasele lor blocuri și bulevarde, aveau să rămînă încă multă vreme un șantier deschis: Ploiești, Craiova, Galați, Brăila, Satu-Mare, Baia Mare, Oradea, Brașov, Sibiu, Reșița, Hunedoara, Timișoara, Cluj-Napoca, Iași, Suceava, Bacău, Turnu Măgurele, Drobeta Turnu-Severin etc., etc., mereu în construcție și amenajare,

MONUMENTUL LUI ȘTEFAN CEL MARE, operă a sculptorului Iftimie Bărleanu, ridicat la Vaslui în anul 1973

mereu tinzînd spre chipul ideal al unui centru civic inestrat cu tot ce-i necesar orașului modern. Și tot de atîtea ori, dintr-o sinceră și sentimentală pornire spre argumente, sugeram edililor ca atunci cînd șantierul se va fi terminat, să se păstreze ca piesă de muzeu măcar o singură uliță cu cocioabele și anexele ei „pitorești”, pentru ca viitoarele generații să aibă pe rețină imaginea vie a modului în care trăiau străbunii pe aceste meleaguri. Dar buldozerele au dat mereu la o parte tot ce era scorjit și putrezit, în locul unui pilc de case gata să se sfărîme s-a înălțat un hotel, sau un bloc-turn, sau un teatru, sau o școală, în locul străzii strîmte și răsucite s-a croit un mare bulevard, în locul maidanului și al băltoacei copiii fac patinaj pe un lac artificial, sau a răsărit un parc ori un stadion dintre cele mai atrăgătoare.

Și astfel au crescut orașele și satele noastre. Țara ce purta odinioară doar scarică și opinci, cu foamea mereu în bătaie, a căpătat cu timpul, prin munca oamenilor ei, prin forța și înțelepciunea partidului ce-a condus-o de la o victorie la alta, strălucirea fără de margini atît de meritată. Toate acestec mi-au trecut, ca niște fluturări de aripe prin fața ochilor, imagini dintr-un loc al țării, imagini din alt loc, de la Bicaz la Argeș, de la Argeș la Porțile de Fier, însoțindu-i pe contemporanii primilor noștri ani de reporteri, astăzi

încă tineri și neatinși de oboseală. Numai reportajele noastre au fost depășite de viață și dacă au fost cazuri cînd actualitatea lor n-a durat decît cîteva zile cîm toate motivele să ne bucurăm. Fiindcă totul, pe toate drumurile umblate, s-a petrecut mereu forfota aceea a unei neîntrerupte schimbări: de la miez-noapte la miez-zi, de la apus la răsărit, săptămînă de săptămînă, lună de lună.

SA nimerit totuși ca în unele părți ale țării să nu fi călcat cu anii. Dar pe urmă întimplarea te duce într-acolo de cîteva ori la rînd și ai sentimentul că se petrece un lucru copleșitor, pentru că de fiecare dată întîlnești ceva nou. De exemplu, călătorind prin locurile dulci ale Moldovei și oprindu-te la Vaslui o să-ți spui că fabrica de mobilă de acolo ai mai văzut-o. Dar iată că de astă dată afli de la directorul ei, inginerul Mihai Rotaru, că toți muncitorii sînt calificați. Faptul e important tocmai fiindcă în urmă cu cîteva ani, cînd fabrica a intrat în funcțiune, nu erau calificați decît foarte puțini lucrători. De alt-

Se stabilește sarcina importanță aibă o producție industrială nu constituie o simplă cifră, deosebită în dezvoltarea tuturor, în ridicarea gradului de viață. Aceasta constituie transpunerea potrivit căroră fiecare localitate centru economic și social, în condiții optime de viață din toate puncte de vedere, acest proces va continua să se desfășoare, estimăm probabil la 18—20 miliarde în fiecare județ.

NICOLAE

(Cuvîntare la Plenara a Consiliului Suprem al D. a României)

minteri, calificarec aceasta se „vede” pe viu într-o splendidă sală în care sînt expuse cîteva garnituri de mobilă rar întîlnite. Și mai afli că asemenea garnituri excepționale, adevărate opere artistice, se adună anual într-un număr de 20.000 !

Și comuna Duda-Epurenii ai mai văzut-o, dar iată că ea îți apare acum într-altă de transfigurată, încît îți dai seama că la ceea ce a rînduit natura în armonie spectaculă și au subliniat talentele străvechi în pecetea de piatră și lemn a așezărilor omenești, epoca socialistă a adus îndrăzneală și modernitate, făcînd durabilul mai durabil și autohtonul mai autohton. L-am întrebat pe tînărul învățător Valeriu Penișoară care, surîzînd larg, îmi mărturisește că va vota acum pentru a doua oară, ce schimbări s-au produs în comună în acest răsît, adică între cele două voturi ale sale, și am avut, deodată, în față o adevărată listă de edificii noi: foarte multe case construite în frumosul stil moldovenesc, un magazin universal, alt magazin universal în satul de alături, o școală, o casă a sporturilor... Și tot astfel, mergînd spre Huși sau spre Bîrlad, privind iarna de pe platourile întinselor podgorii, vizitînd fabrici și școli, luînd parte la manifestări înscrise în cronică electorală, stînd de vorbă cu oameni de cele mai diferite vîrste, cu muncitori, cu țărani și intelectuali, urmărindu-le rezultatele, vei vedea în faptele lor de muncă expresia cea mai vie a atașamentului și încrederii lor în Programul partidului de ridicare a întregii țări pe culmile socializmului și comunismului. Program evocat în aceste zile în toate acțiunile din județ dedicate alegerilor din primăvară. Program, cum este numit în adunările electorale, al bunăstării și fericirii.

Acum, cînd anii s-au deschis spre viitorul prevăzut de Program, mă închipui peste un cincinal încercînd să descriu cele ce se petrec astăzi pe aceste locuri românești. Voi răsfoi ziare, reviste, voi asculta panglici de magnetofon, voi privi filme de cinematograf și televiziune, voi citi cărți, mă voi uita la fotografii și voi descoperi o lume, o parte din istorie și un început de nouă etapă. Cum va arăta țara ? Cum vor arăta județele ei ? Cum vor arăta locurile prin care călătoresc acum ? La sediul Comitetului județean Vaslui al P.C.R., tovarășul Gheorghe Tănase, membru al Comitetului Central al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean, are, cu un grup de scriitori și actori sosiți cu prilejul unor șezători literar-artistice la invitația Comitetului județean de cultură și educație socialistă, ●

30

În 1980 nici un județ să nu aibă o valoare de 10 miliarde lei. Aceasta prezintă o cotitură calitativă a dezvoltării economice și județelor țării noastre față de principiile marxiste care trebuie să devină un puternic stimul al producției și al activității locuitorilor săi conștiente de vedere. În perspectivă, până în 1990 să ajungă la producție industrială minimă

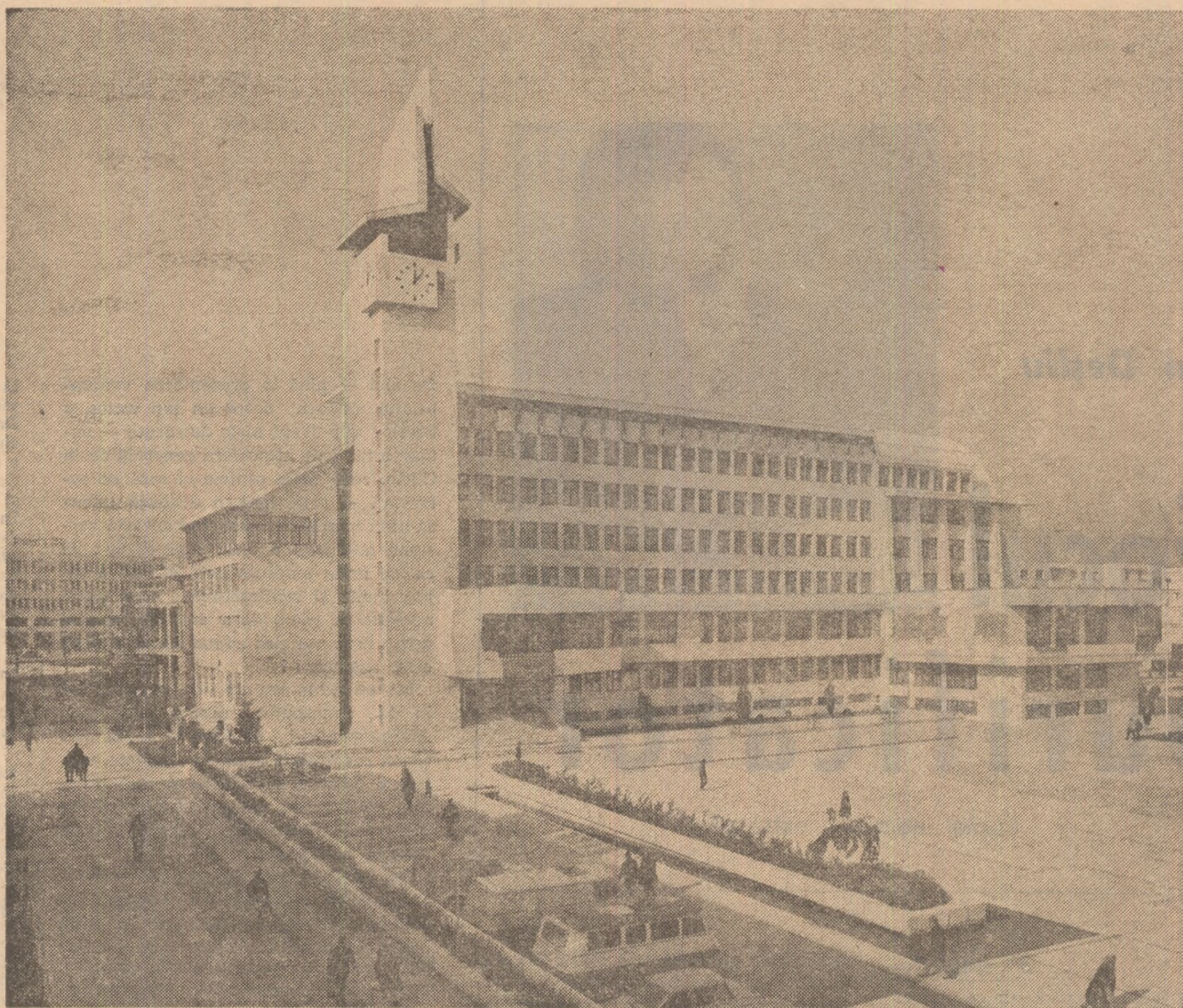
LAUȘESCU

de C.C. al P.C.R. și al
Economie și Sociale
(februarie 1974)

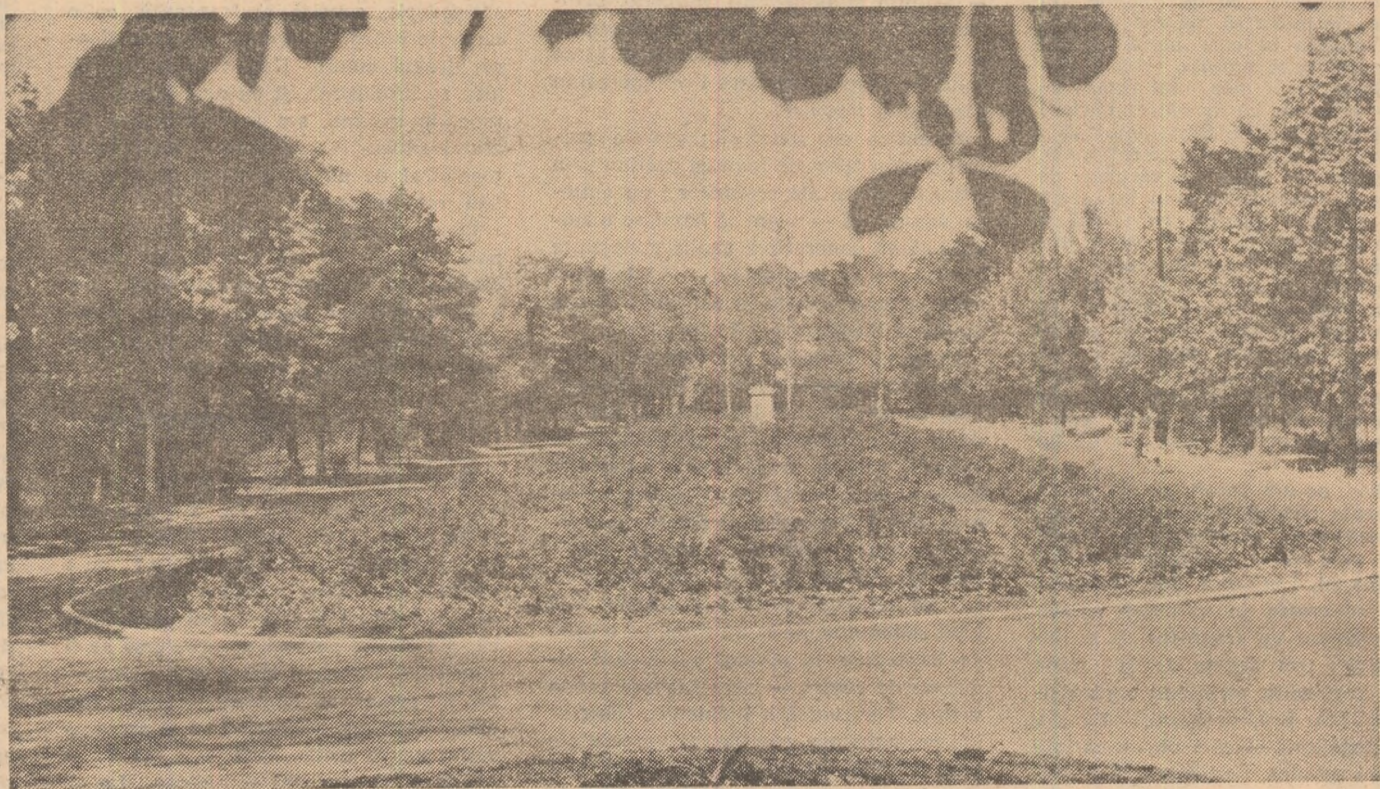
În convorbire chiar pe această temă : „Vaslui 1980”. Și înțeleg că noțiunea de viitor înseamnă și aici, ca peste tot, pe cuprinsul patriei noastre, un „prezent dinamic”, un „viitor apropiat”, că așezarea pietrei fundamentale la o nouă fabrică, la o nouă școală, la un nou lăcaș de cultură, gestul acesta atît de obișnuit dar, totodată, și simbolic, face parte din ceea ce am putea numi „viitorul care a început”. Ni se evocă o imagine: cu documentele tehnice la subțioară vin și muncesc laolaltă constructorii și beneficiarii. Aduc cu ei, pe hirtia de calc, obiectivul pe care-l transformă împreună în act edil. Primii se grăbesc să-l termine mai devreme și cît mai bine, ceilalți să-l primească și să-l pună mai devreme în funcțiune. Spiritul lor de muncă reprezintă, de fapt, spiritul unui popor întreg.

Așadar, să conturăm tabloul. Semnificativă este — ni se precizează — pentru aceste vechi meleaguri moldovene politica de integrare a județului în angrenajul industrial al țării. Un județ în care se cunosc salturi spectaculoase, intrucît ritmul anual de dezvoltare a industriei este de 18,3 la sută, superior ritmului mediu pe țară. Ni se mai spune că cele mai însemnate creșteri se înregistrează în întreprinderile republicane din județ. Aici, în acest an, producția globală va fi cu aproape 250 la sută mai mare față de 1970! Dar în viitor? Cum va arăta harta economică a Vasluiului în 1980? Se face iarăși o subliniere demnă de reținut. Anume că dezvoltarea viitoare a industriei vasluiene va fi puternic marcată de noile capacități industriale care vor mări producția globală a anului 1980 de două ori și jumătate față de acest an. Așa stînd lucrurile, n-avem decît să ne uităm pe lista întreprinderilor industriale care astăzi nu există, dar care vor fi în mod cert și vor produce și vor impresiona prin calitatea producției lor. Și ne vom spune astfel că vasluienii, ca și toți cetățenii cu drept de vot ai țării, au cu ce se mîndri în fața urnelor. Iată-o: în capitala județului se vor construi în anii viitorului cincinal o întreprindere de utilaj chimic, alta de fibre și fibre poliesterice, o întreprindere de cuplaje mecanice de uz general, alta de repere metalice, o fabrică de lacuri și vopsele, o nouă filatură de bumbac, o întreprindere de utilaj textil, o întreprindere de aparate de măsură și control.

Alături, la Bîrlad, va continua dezvoltarea întreprinderii de rulmenți, vor începe lucrările întreprinderii de pietre de polizor și abrazive, se va construi o țesătorie. La Huși va lua ființă întreprinderea de prelucrare a maselor plastice, o fabrică de nutrețuri combinate, centrul de condiționare și îmbuteliere a vinului, o fabrică de textile. Și iată și primele fabrici la sate, în această parte a țării: o fabrică de confecții în comuna Pungești, una de lustre și alta de industrializare a laptelui în comuna Murgeni. Ele sînt semnele viitoarelor co-

PIAȚA CONSILIULUI POPULAR AL ORAȘULUI VASLUI

IN PARCUL DIN VASLUI

mune moderne, nuclee de ridicare continuă a standardului de viață la sate. Dar chipul dezvoltării agriculturii îl dau — cum ni se subliniază în convorbirea cu primul secretar al județului — cifrele impresionante cu care județul Vaslui se înscrie în planul de perspectivă al întregii noastre agriculturi socialiste. Fiindcă, în viitorul cincinal, producția de cereale a județului va fi mai mare față de cea obținută în cel actual cu peste 100.000 tone. E și firesc din moment ce suprafața irigată va spori de aproape 5 ori, parcul de mașini se va mări cu peste 500 de tractoare, iar cantitatea de îngrășăminte chimice va fi cu aproape 40.000 de tone mai mare.

Spre sfîrșitul convorbirii ni se dau cifre care vorbesc despre obiectivul fundamental — bunăstarea populației, despre dezvoltarea învățămîntului, despre cultură (dome-

niu pentru care se vor aloca în viitorul cincinal peste 15.000.000 lei), despre sănătate (în acest domeniu ni se dă ca un indice extrem de semnificativ creșterea duratei medii a vieții de la 42 de ani, în 1938, la 70 de ani în prezent!).

ȘI ASTFEL, ascultînd și trecîndu-mi în carnetul de însemnări aceste cîteva date și cifre am încercat să văd chipul de mîine al acestui județ moldovenesc, loc străvechi al lui Ștefan vodă, cu oameni de o rară blîndețe dar hotărîți la faptă, frumoși, drepti ca lumînare, un județ care, precum arbo-

rii în cercuri, poartă încrustate însemnele unor adînci prefaceri. Lîngă umerii de metal ai uzinelor și fabricilor ce l-au ridicat în rîndurile județelor industrializate ale țării apar alți umeri; la suprafețele irigate, la renumitele podgorii, la combinatele avicole, la parcurile de mașini și tractoare se vor adăuga alte suprafețe irigate, cîte livezi cu pomi și viță de vie, alte întreprinderi agricole și de mecanizare... Și tot așa, noilor școli li se vor alătura altele, noilor cinematografe altele, noilor sate modernizate cîte sate modernizate, orașele se vor mări, vor fi și mai frumoase.

Un tablou ale cărui culori se pregătesc de pe acum, așa cum se petrece, în aceste zile, pe tot cuprinsul României noastre socialiste.

Vasile Băran

Dan Deșliu

Focul purificator

(Jurnal intim — extrase)

31 august...

● **CONSTAT** cu satisfacție că vremea nu mă atinge decît superficial : calm, rectiliniu, fără entuziasme și tristeți excesive. Mă îndrept spre amiaza existenței voi împlini 50 de toamne în noiembrie. Aș putea să mă consider fericit, în măsura în care acest termen convențional poate numi o stare particulară. Dana, soția mea, mai tinăra cu 15 ani — pretinde că ar exista bărbați mult mai dezagreabili. Sint tentat să o cred. Dana este o ființă foarte rațională. Ne-am căsătorit după un revelion de pomină, petrecut într-un tren înzăpezit. Avem o locuință plăcută, cu terasă și havuz, în grădina din spatele casei, împrejmuită cu ziduri de cărămidă aparentă. Cultivăm trandafiri, lalele și begonii ; în rosturile dintre cărămizi își fac veacul șopirle scortoase, confundindu-se cu vînii unei vițe fără rod, clematis vitalba, ale cărei flori de ceară luminescă în serile de iunie trunchiurile celor doi oțetari. Primul nostru copil, Simon, s-a născut în ziua morții lui Faulkner...

Altfelieri ne-am întors de la mare. În dimineața plecării ne-am dus la plajă, de rămas bun ; Andreea a mai intrat puțin în apă, să se zbenguie ; a venit repede înapoi, chiuind din răspuseri. Valurile cu creste de spumă îi aduseră la picioare un fragment de sculptură antică : trei degete de la mîna stîngă a unei zeițe, strîngînd o rămășiță de peplum. Era, probabil, Athena, zîna înțelepciunii — căci piatra cariată de milenii gîndea, evident... Am studiat-o, emoționat ; Andreea a ris, nimfă de-o șchioapă, cu coșite blonde. Știu, sînt stupid la emoție : îmi tot scot și îmi pun la loc vechii mei ochelari cu lentile groase, iar obrazul mi se congestionează ca un dos de maimuță. Dana se exprimă mai delicat : ești ca un faun la pîndă, surprins de fotografii ! Asta — în circumstanțe speciale. Îi zîmbesc recunoscător și-i mîngîi palma catifelată. Mîna zeiței mele nu-i roasă de valuri ; ea — zîna aievea — se gîdîlă și ride cu hohote clare, scuturîndu-și coama roșcată, ca para focului...

„Werd'ich zum Augenblicke sagen : verweile doch ! Du bist so schön !“

1 septembrie...

● **AM VENIT** mai devreme, cam pe la două. Ședința de consiliu s-a scurtat simțitor, datorită plecării lui B. în delegație. Prînz frugal — lucruri simple,

proaspete, preparate de Dana. Bătrîna care ne ajută la gospodărie are un deced în familie, așa că va lipsi cîteva zile. Ulterior m-am odihnit pe sofa, frunzărind reviste și ascultînd preclasici uitați — Daquin și Benedetto Marcello, printre alții — apoi am trecut la birou, ca să rezolv corespondența adunată și să schițez planul pe care-l voi prezenta săptămîna viitoare...

Fereastra era deschisă ; soarele primei după amiezi de toamnă declina prin frunzele sleite ale oțetarilor ; un cînteț sau scatiu — n-am să izbutesc niciodată să-mi concretizez vagile cunoștințe în materie de ornitologie — își îndruga opiniile despre viața în aer liber. M-am gîndit la Andreea — și am suris...

Între numeroasele scrisori — o surpriză : de undeva, dintr-un burg transilvan, un om, pe care-l pierdusem din vedere, mă informează, cu amănuntele de rigoare, asupra unei situații anormale. Omul e medic obstetrician, specialist remarcabil, din moment ce figurează printre membrii Societății științelor medicale. Își iubește meseria și se simte obligat să propage această atitudine. S-a lăbit sistematic, de la un timp, de o lipsă de înțelegere, la nivelul conducerii județene de resort — care frizează reaua voință. Tergiversări, indolență, cheltuieli nejustificate, combinații veroase ale unui grup de factori responsabili — mai ales în repartizarea cadrelor. Faptele par grave, argumentele mi se par te-meinice. Eu, unul, sînt cu desăvîrșire incompetent în materie. De aceea, m-am gîndit să-i dau mîine un telefon lui V. — adjunct la Sănătate, prieten întrucîtva și — zice-se — băiat de treabă ; am să-l rog să examineze situația, pe baza scrisorii respective și a informațiilor suplimentare pe care le poate obține. Adeseori — un asemenea gest, elementar și facil, la urma urmelor, se dovedește mai eficace decît dezbaterile și analizele „organizate“.

3 septembrie...

● **AM FOST** la teatru, cu Dana și Simon. Ni s-a oferit Shakespeare în viziune ultramodernă. Sincer contrariat. Inovație, experiment, căutări creatoare — de acord. Sigur că marea tîradă, cu intonații la Nottara — și-a trăit traiul.

De aici — pînă la prezentarea venerabilului monarh drept un țap vicios, a fiicelor sale drept niște detractate — n-
mai vorbind de atmosfera generală de la Curte, ceva între ospiciu și casă de toleranță — este, însă, o distanță imensă ! Mă întrebam, urmărind această versiune arbitrară a unui text clasic : de ce, de unde tendința evidentă de a înjosi ideile și sentimentele superioare, necesitatea (sic !) de a degrada geniul uman prin așa zisa „demitizare“ a unor eroi legendari ?

Mi-am adus aminte de remarcă lui St. M., cunoscutul nostru estetician : „Parafrazîndu-l pe Goethe — în plin soare, contrastele apar mai brutale, umbra și lumina se reliefează mai pregnant, se întretes, uneori ; valabil pentru perioade, colectivități, chiar pentru unul și același ins !“

Eu cred că opera de artă are — independent de conjunctură — menirea sacră de a ne face să înclinăm în chip tainic, cu subtilitate, spre ceea ce este frumos și pur — fără a ignora versantul opus, complementar... Nici Dana nu părăsea încîntată, deși nu tăgăduiește meritele parțiale ale spectacolului ; finalmente, a rostit una din acele judecăți sui-generis, concisă și tranșantă ca o lamă de Toledo : „Pretenție fără mijloace, dragul meu ! Una vrea să spună, alta se înțelege !“ Și cu asta-basta. Simon, în schimb, s-a amuzat copios de giumbușlucurile bufonului, interpretat magistral de un tînăr actor, la primul său rol important.

Păcat de strădania colectivă și de bunele intenții ale regizorului, pe care-l cunosc și-l apreciez. De astă dată, ele s-au concretizat, pare-se, într-un material folosit cu precădere la pardosirea sumbrei împărății subterane...

4 septembrie...

● **DUPĂ** cîteva tentative infructuoase, am dat, în fine, de V., proaspăt reorganizat ! I-am descris împrejurările, conform relatării lui Micus ; m-a ascultat cu interes, a exclamat de cîteva ori „A ! Zău ? Ei !“ — apoi mi-a spus că, din cîte-și amîntește, problema ar fi cunoscută. Doctorul Micus este, nici vorbă, un practician eminent — însă... Am simțit ezitarea, suspansul — și am presupus ce va urma. Vezi — a zis V. — Micus e un caz mai complicat... La el, probitatea profesională și hărnicia, unanim acceptate ca atare, se împletesc cu drojdiile unor vechi nemulțumiri, veleități dezamăgite, amor propriu lezat — și așa mai departe. Sînt unii — tonul lui V. a devenit mucalit, ca atunci cînd, la o șuetă, vrea să istorisească o anecdotă fără perdea — unii din ăștia — legume mari, pe vremuri — care-au răsturnat nu o dată castronul pe fața de masă, iar azi se-nvinețesc de indignare cînd observă o pată pe șervet ! Ia zii, îl cunoști mai îndeaproape — sau, așa...

— L-am întîlnit în vreo două rînduri — am răspuns.

— Ei ! — și a chicotit încîntat, gen profesor mîndru de ignoranța elevului — trebuia să-l fi văzut cînd ne preluera în ședințe !

Am ris și eu, stînjănit. V. a conchis că, totuși, dacă anumite elemente din scrisoare mi se par revelatoare, utile — să i-o trimit cu primul prilej. Trecînd

la ale noastre, m-a invitat stăruilor să-l vizitez, cu Dana, firește (îi cam place Dana, am observat !) — cît de curînd, sîmbătă seară, de pildă. Mi-a spus că a cumpărat doi Pallady de mare clasă, două peisaje din Iași, în argintiu-morț și că abia așteaptă să-mi audă opinia. În timp ce-și lăuda achizițiile, cu inflexiunile de satisfacție ale unui mîncău ghiftuit — mie îmi tot umbla prin minte expresia „legumă mare“... Încercam o senzație penibilă ; în definitiv, V. nu fusese nici el, pe atunci, un pătrunjel oarecare !

Ne-am luat rămas-bun în termenii cei mai cordiali, convenind că o să ne vedem sîmbătă. Ajuns acasă, am recitit scrisoarea lui Micus, mi-am scos ochelarii și am plonjat în trecut...

...Eram student la Cluj, urmam dreptul și filosofia. Locuiam împreună cu Petru, mezinul familiei, într-o mansardă pe dealul Feleacului. O duceam greu. Cei de la țară abia izbuteau să ne trimită, cînd și cînd, un colet cu provizii. Petru, debil, dublă pneumonie la 11 ani — trebuia să mîncească substanțial. În '46 — o pîine era un miraj... Eu luam masa la cantina studentească — el n-avea posibilitatea asta, se pregătea să repete examenul de admitere la chimie. Căzuse, la prima sesiune, pentru patru zecimi ! Îmi mai rupeam de la gură, din prînzul nu tocmai abundent, mai dădeam cîte o meditație — dar tot nu ne-ajungeam. Într-o zi — blestemată să fie — am făcut un lucru monstruos : am sustras un set de cartele de la secretariatul facultății, le-am ștampilat și semnat în fugă (cine se uita la semnătură ?) — cu ustensilele aflate la-nde-mînă, pe biroul funcționarului care tocmai ieșise, chemat la direcție — apoi am trecut pe ele un nume fictiv. Vreo două săptămîni — Petru a mîncat lîngă mine, la masa lungă cu mușama — pînă ce plămîuirea a ieșit la iveală. Mă făcusem vinovat — student la drept, unde mai pui ! — de furt și de falsificare ; eram pasibil de excludere din facultate, ba chiar de sancțiuni mai severe. După cîteva zile și nopți de coșmar, mi-am luat inima-n dinți și m-am prezentat la sediul Comitetului orașenesc pentru tineret și studenți. Am cerut să vorbesc cu tovarășul președinte. Secretara m-a privit ciudat — așa mi s-a părut — și m-a întrebat : „În ce problemă ?“ Cred că arătam îngrijorător. „Raskolnikoff, la comisariat !“ — mi-am zis — cînd, fără zgomot, s-a deschis ușa capitonată din spatele meu și, întorcîndu-mă pe jumătate, am văzut în prag un bărbat încă tînăr, svelt, scund, cu cearcăne mari, cu părul negru-tuci, pieptănat lîns spre ceafă, ca o caschetă de aviator de pe vremuri. M-a frapat pieptănătura aceea, felul cum se armoniza cu fizionomia — rece, osoasă, exactă, poate — cu buzele mari, subțiri și ferme, cu tenul mat, măsliniu, pe care străluceau două pupile sumbre, de o intensitate aproape tragică...

— Te rog, cheamă-l pe Frîncu ! — a spus secretarei. Apoi mie : Dumnea-voastră ?

Am blîguit ceva.

— Poftiți ! — și s-a dat la o parte, făcîndu-mi loc să intru.

Am căzut într-un jîlt și i-am povestit totul, fără ocoluri, dintr-o răsufare. Îmi reprimam cu greu lacrimile. Mă cerceta impasibil, răsucind între degete un creion gros, jumătate roșu, jumătate albastru. Am observat, ca prin ceață, o protuberanță vineție pe spatele palmei stîngi.

— Rău ai făcut, tinere — a zis, într-un tîrziu, aplecîndu-se asupra mesei de lucru. Trebuia să vii aici înainte, nu

după ! Deocamdată nu pot să-ți spun nimic precis. Fapta dumitale... Hm ! V-am studiat cazul în amănunt, vom vedea ! Acum, du-te la cursuri.

I-am mulțumit pentru bunăvoință, m-am ridicat să plec. Eram agitat, îmi tot scoteam și-mi puneam la loc ochelarii cu lentile groase... După trei zile, am fost anunțat să mă prezint la Comitet. Am intrat sfios în biroul președintelui.

— Întrucît din informațiile obținute rezultă că ești un student sirguincios și că, pînă acum, întreaga dumitale atitudine s-a dovedit ireproșabilă — apreciem cele petrecute, cu toată gravitatea faptelor, pe care țin să o subliniez, drept un accident. Restul concluziilor — le las în seama dumitale !

Și-a aprins o țigară, a tras un fum, două — mi-a zîmbit sec, amar. Nu puteam vorbi, nu îndrăzneau să-mi închipui cum mi-ar suna glasul. Aș fi vrut, pur și simplu, să-i sărut mîna mare, osoasă, cu o umflătură vinată, ca o pată de creion chimic...

— Să nu uit — a adăugat, venind să-mi deschidă ușa — fratele dumitale va primi o cartelă pentru cantina noastră, a Comitetului. Mergi chiar acum s-o ridici de la Administrație, la subsol — am dat dispoziție. Asta — pînă la intrarea lui în facultate. Pe urmă — sper să mîncăm împreună, tihniți și cu acte în regulă ! La revedere, tinere !

Nu ne-am mai revăzut ; a fost ultima mea convorbire directă cu Micus.

5 septembrie...

● DANA a venit de la Institut și ne-a adus o veste mare : i s-a propus postul de asistentă la catedra academicianului Prale, o somitate în studiul aminoacizilor industriali ! Deși întrevădeam această posibilitate, o socoteam de domeniul unui viitor îndepărtat. Am scos o sticlă de șampanie și am pus valsul din „Faust”. Dana avea lacrimi în ochi. Simon și Andreea au fost adorabili ! Într-un sfert de oră, au reușit să încropească o poezioară ad hoc, naivă și emoționantă : „Îți urăm din sufletele noastre de copii, draga noastră mamă — numai fericiri și bucurii !” Așa se sfârșea, cred.

După odihna obișnuită, m-am dus la sedința de schemă. Seara — ușoară migrenă, parcă și puțină febră — dar altceva mă îngrijorează. O senzație insolită, nici deprimare, nici lehamite — e drept, m-am ocupat de probleme nu tocmai vesele — o stare greu de categorisit, un fel de inhibiție a poftelor de viață... Încerc să mă analizez, să pricep de unde provine. Ca și tulburările organice, indispoziția sufletească se cere a fi considerată cu toată seriozitatea ; și în acest domeniu au loc fenomene esențiale pentru sărmana noastră existență.

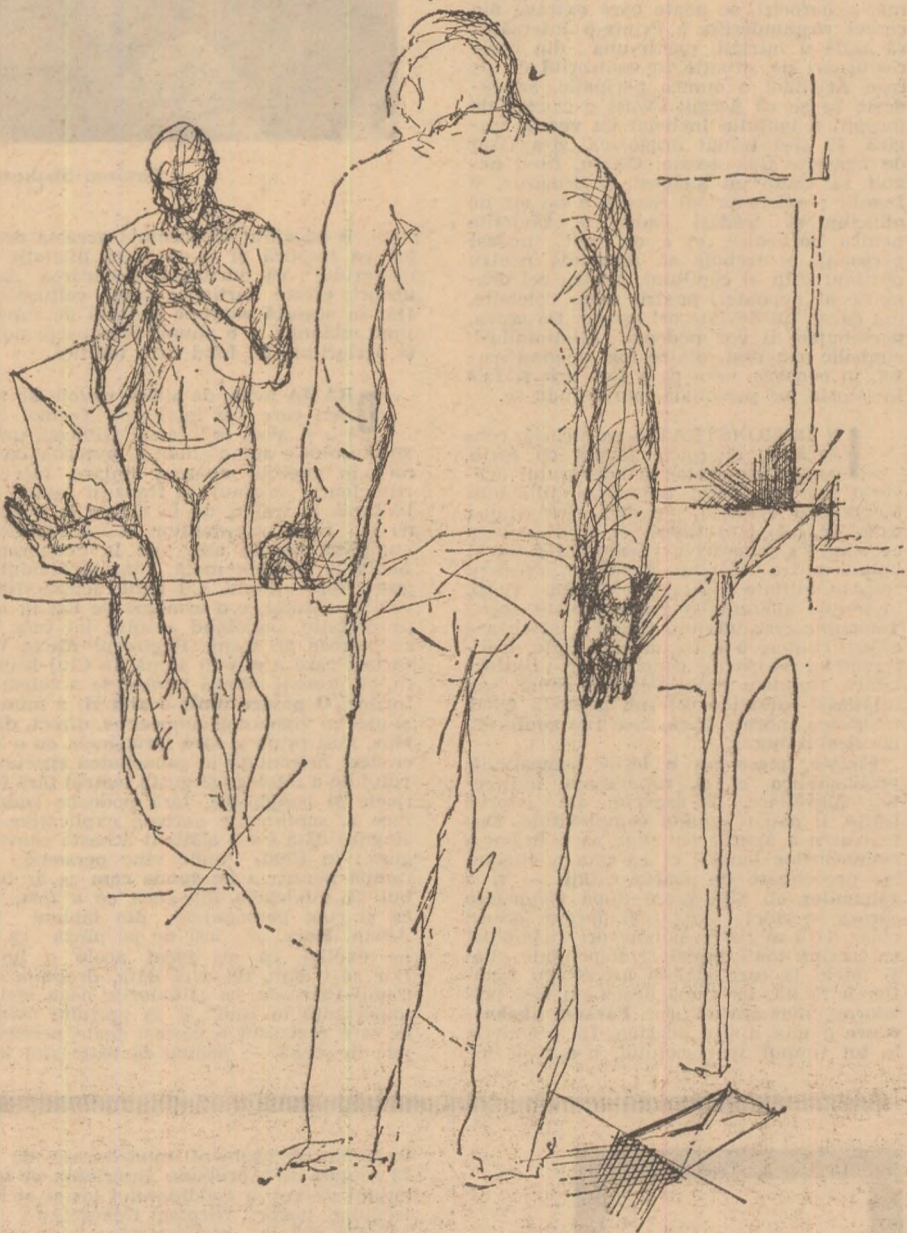
7 septembrie...

● M-AM CERTAT cu Dana — prima ceartă în doisprezece ani ! Motivul, de-a dreptul rizibil : i-am atras atenția (ce mi-o fi venit ?) că nu se spune cearceaf, forma corectă fiind cearșaf, după cuvîntul turcesc, de origine. Dana m-a privit lung, cu ochii ei ca mierea, a dat din cap într-un fel anume și s-a dus la bibliotecă.

— Uite, mi-a spus, revenind după

cîteva minute, cu o carte cît toate zilele — aici, în Dicționarul limbii române moderne, la pagina 130, coloana din dreapta jos, — scrie că se folosește și forma cearceaf, cu aceeași îndreptățire ca și cearșaful tău !

M-am indignat de parcă mi-ar fi vîrșat Cabernet pe o duzină de cămăși de mătase naturală ! I-am făcut cu ou și cu oțet pe filologii care sancționează cu autoritatea lor echivocurile din vorbirea și scrierea curentă — iar Danei i-am spus ceva destul de neplăcut —

Ilustrație de Janos Bencsik

„amoretată de buchea cărții”, sau, cam pe-acolo... Și-a strîns revistele de pe canapea și a fugit pe scări, sus, în camera ei de lucru, fără să-mi adreseze un cuvînt...

M-am dus la fereastră. Soarele strălucea radios, cîntețoiul turuia vesel, pe-o ramură.

— Sigur, — am bombănit — îți convine, caraghiosule ! M-o fi înțeles ? Nu știu — dar a tăcut și a zburat peste zidul de cărămizi, zvicnet scurt de aripi sprintene.

Ar trebui să-i răspund doctorului Micus — dar, ce ? Discutînd cu V., în seara cînd am fost la el acasă, mi-am dat seama că opinia lui — ca și a altora ca el, desigur — e mult mai defavorabilă decît îmi închipuisem... În ce mă privește, recitînd rîndurile acelea ordonate, cu trăsături ferme, n-am remarcat nici o nuanță falsă ; omul nu vrea absolut nimic pentru sine, nici nu se înțelege ce profituri personale ar putea să obțină, chiar prin „ricșeu”, din repara-

rea unor măsuri arbitrare... Cere, de pildă, să se respecte instrucțiunile organelor superioare, privind repartizarea tinerelor cadre, da exemple concrete, cazuri de încălcare flagrantă a normativelor, înlocuiri de ultimă oră, modificări de posturi, schimbări de încadrare etc. Mă tem că V. este el însuși subiectiv, fie că o avea vreo ranchiună proprie, fie că l-au influențat alții, mai dibaci și mai elocvenți decît Micus... Pe de altă parte mă gîndesc că, dacă voi continua să insist, pe lingă V. sau pe lingă X — s-ar putea să pun paie peste foc ! Cum-necum, lui Micus trebuie să-i răspund — dar ce anume ? Să-i explic simplu, sincer, care-i situația ? Va crede, precis, că mă eschivez ! Ah, cum mă torturează ideea percepției diferite a fenomenelor ! Vorba Danei : una spui, alta se înțelege...

Iată — eu însumi, dacă mi-ar lipsi un anumit fundament filosofic (alt mod de a defini conștiința) — aș putea să raționez astfel, în cazul dat : a fost oare absolut corect din partea lui Micus să mă introducă, tam-nisam, în niște probleme atît de spinoase, fără nici o legătură cu preocupările mele curente, cu domeniul meu de activitate ? El știe că-i sînt obligat — mă rog, pînă și debitul pecuniar se prescrie, tacit, după un număr de ani — dar nu pe asta a contat, cînd mi-a scris, ci, cum să zic ? — pe o structură nervoasă mai sensibilă decît media, pe tipul psihic care i s-a dezvoltat cîndva, în jalnicele împreju-

chisă — însă era o poartă de lemn, ca la noi, la țară — și, după el, a dat buzna o turmă de porci negri, plini de glod, apoi mi-am dat seama că nu sînt porci — erau niște copii schilavi, care se țirau pe brînci printre trandafiri și begonii, guîtau, tăvălindu-se prin iarbă — și tata clătina din cap, cu mîhnire — adică — Uite, sâracciai de ei, ce prăpădiți... Mă gîndeam — Doamne, și tata — ce idee să-i aducă aici, în halul ăsta ! Știam că murise demult, că-l îngropat în țintirimul de la poalele dealului, dar asta n-avea nici o importanță. Mă simteam prost : l-o fi văzut cineva intrînd așa, cu turma în grădină — și mi-era rușine, nu pentru mine, pentru el, sărmanul, și-mi dădea seama că n-am cum să-i explic ; ar fi crezut că m-am domnit și mă rușinez de părintele meu. Am mers la el, să-l îmbrățișez ; îmi ziceam — Lasă, despre chestia asta, cu porcii, sau copiii, ce-or fi fost — îi vorbesc mai încolo ! Tata s-a uitat strîmb, mi-a ntors spatele și s-a dus, sălînd dintr-un umăr, cum făcea și-n viață, cînd îl amăra careva...

24 februarie...

● N-AM mai deschis jurnalul întîm de cîteva luni. Treburi coplesitoare, evenimente care s-au succedat vertiginos, recenta călătorie în străinătate... M-am întors cu un noian de impresii : oameni interesanți, peisaje diverse, orașe, muzee, monumente. Curios, deși am cercetat multe altare ale culturii și civilizației europene, ceea ce s-a întipărit cu deosebită pregnanță în sufletul meu este un mic port de pescari din Bretagne, o adevărată bijuterie medievală, mai ales citadela, pe un promontoriu cu fortificații refăcute de inginerii lui Vauban, cu ulcioare strîmte, serpuind printre fetele unor clădiri multisekulare. Pe turnul din stînga porții de acces — un cadran solar, cu o inscripție în latinește : „Tempus fugit velut umbra”.

— Asadar — am murmurat ciceronului nostru, un mosnegut hazliu, cu tăcălie, aducînd pe departe cu Anatole France — să citim trecerea timpului, deci ora, după umbra pe care-o aruncă axul metalic pe cadran.

— Fără îndoială, dragă domnule — mi-a răspuns. Dar, dacă-mi permiteți, se poate întrezări și un subsens, mai bine zis, un sens paralel : inscripția poate însemna, și eu cred că nu incidental, întrucît predecesorii au fost mai subtili decît ne imaginăm — „Vremea — deci, viața — zboară ca o nălucă”. Latina, limbile romanice în genere, se pretează la asemenea efecte de clar-obscur, nu găsiți ?

2 martie...

● IARNA-I pe ducă, începe să mi-roasă a muguri și a iarbă. Azi am deschis larg fereastra spre grădină și am privit oțetarii. Dacă se încălzește în continuare, în curînd vor avea frunze noi. Am făcut ordine în bibliotecă — se tot adună cărți albume, dicționare, nici nu știi unde să le mai înghesui... Sertarele biroului sînt, de asemenea, tixite ; am pierdut jumătate de oră căutînd copia unui proiect de reorganizare ! Bine că am dat de ea ! Pe cînd răscoleam maldărele de hîrtie bătută la mașină, un plic obișnuit s-a strecurat, cine știe de unde, și a căzut cu foșnet sec pe parchet. L-am ridicat, l-am pus deasupra dosarelor și l-am privit lung. Era scrisoarea doctorului Micus. Am stat un timp așa, imobil, uitîndu-mă la plicul acela : avea un aer melancolic, se decolorase ușor. Tăcea, plictisit parcă.

— Am vrut, știi... — m-am pomenit zicînd. Am vrut, din toată inima, dar n-a fost chip, abia complicam lucrurile. Și, dacă aș fi încercat să-ți explic, nu cred că m-ai fi înțeles ! Acum — ce să fac cu tine, cu mine, adică ? Zii, ce-i de făcut ?

Am luat plicul, l-am răsucit între degete — apoi m-am îndreptat spre șemineu. Am aprins un chibrit, i-am dat foc și l-am lăsat să se consume lent pe grătar, cu tresăriri de flacără jucăușă, pînă s-a prefăcut într-o grămăjoară informă. M-am ghemuit pe covor și am stat așa, cu ochii țintă la resturile de hîrtie carbonizată. Rămăsese, ciudat, o pată mai închisă în cenușă — fosta marcă poștală, de un albastru vinăt, dacă nu mă înșel.

8 septembrie...

● VIS straniu, noaptea trecută : venise tata, în straie proaste, de lucru, a intrat în grădină pe poarta larg des-

La Teatrul Giulești

Pasărea Shakespeare

de Dumitru Radu Popescu

SE face, în sfârșit, dreptate lui Dumitru Radu Popescu, unul din cei mai reprezentativi dramaturgi ai celei de-a treia generații postbelice și, acum, poate, cel mai robust și personal autor de dramă socială românească modernă. Lucrările sale sunt reprezentate azi pe mai multe scene (două din ele, simultan, la București), prețuite cum se cuvine de oamenii de teatru, de critică și de public, în ultima vreme și de edituri. Studiile literare consacrate prozei sale sînt preponderente, studiile teatrale se mai lasă așteptate; încercarea de situare pe care am făcut-o în cartea **Spectacole în cerneală** (1972), constatînd că autorul e unul din cei ce înalță pe o culme nouă dialogul omului cu propria-i conștiință, așezînd dezbaterile pe terenul eticii, cu o atitudine justițiară intransigentă, exprimînd, în fond, aspirația spre salvagardarea purității idealului, n-a fost continuată, nici contestată. E însă interesantă descoperirea făcută, mai recent, de criticii literari cu privire la masiva infuzie a teatrului în proza scriitorului, Mircea Iorgulescu sesizînd, de pildă, că lumea «tuturor navelor și povestirilor, a romanelor lui, fără excepție, este o lume „teatrală”, stridentă și pestriță, crudă și tragică, în ciuda caracterului buf» (**Rondul de noapte**, 1974). Iar Eugen Simion enumera, ca elemente caracteristice ale formulei literare a aceluiași scriitor, „gustul pentru mister și spectaculos, o intrigă bogată și, instalat în inima notației realiste, poeticul manifestat în preferința pentru simboluri” (**Scriitori români de azi**, 1974). Cine citește alt românesc cit și piesele va afla, nu o dată, interferențe și osmoze, regăsiînd, de exemplu, subiectul dramei **O pasăre dintr-o altă zi** într-un capitol din **Vînătoarea regală** (sau, poate, invers, după timpul lecturii). Vocația de dramaturg modern, cu un stil propriu, a lui Dumitru Radu Popescu era indiscutabilă chiar de la prima lucrare, dar convingerea aceasta a devenit greoi și tirziu a opiniei publice teatrale, acum ea fiind formulată, încă încet, și încă vag, și de opinia publică literară, care în materie de dramaturgie mai conservă, ciudat, fixația impurității genului.

PASĂREA SHAKESPEARE ar fi un argument că prozatorul și dramaturgul explorează, totdeauna profund și bizuit pe un număr de idei personale constituite, același univers moral, căutînd a pune în alertă conștiințele la fiecare contrariere a idealului etic. Consecințele imoralității — văzută mai ales sub aspectul cel mai nociv, al filistinismului social — sînt, pentru scriitor, tragice. Cu adevărul — pare a ne spune mereu — nu e de glumit, peste joaca frivolă de-a adevărul, cu mistificări și automistificări deliberate, cu revelații false și certitudini inautentice, plutește umbra morții. Iată-i, deci, pe acești doi tineri, ce par superficiali, apucați, făcînd dragoste pe unde și cum se întîmplă, produse cam nevrozate ale unui mediu factice, circumscris factice, la preocupări secundare, în el mișcîndu-se berea rece și cascadoria, muzica ușoară și loto-pronosportul, succesul rapid în teatru sau film, motocicletă și fotbalul, mai ales fotbalul, împreună cu alte o sută, o mie de floacuri ori opinii-fleacuri despre laturile serioase ale vieții — iată-i, deci, respingînd, ori încercînd să respingă, acest talmeș-balmeș (pe care și ei și l-au creat), cu seriozitate, cu sinceritate, cu simț moral veritabil, cu ironie împotrivoitoare. Și, pînă la urmă, cu prețel vieții: Irina, fata, se sinucide.

Secvența

Primul rol

● Wajda spune că, dacă ar fi să facă o antologie de secvențe din filmele lui, din Generația ar alege scenele de dragoste dintre băiat și fată, de pildă. Sau finalul. Sau scena sinuciderii lui Jasio. Wajda își exprimă aceste preferințe înainte de 1967, anul cînd Cybulski, încercînd într-o dimensiune să prindă trenul care să-l ducă la o filmare cu Wajda, alunecă pe peronul gării din Wrocław, cade sub roți și moare. Încît nu sînt sigur dacă, înțrebat din nou astăzi, Wajda nu ar spune că pentru acea antologie nu poate să aleagă din Generație decît o scenă, una singură, pe care însă viața a făcut-o între timp cea mai importantă: scena aceea de la început, cînd Cybulski, om de vreo 20 de ani atunci, apare numai cîteva minute, era în 1956. Generație se filma la Wrocław, și ce trebuia să facă Cybulski la prima lui apariție pe ecran? Să fugă după un tren (tulburătoare coincidență) și să sară în el din mers, fără să cadă sub roți, ceea ce se și întîmplă, după care primul rol al lui Cybulski se termina.

a. b.

De la acest punct tragic („a murit un om”) autorul, ca și în alte piese ale sale, pornește ancheta. Cine e culpabil? Un artist vîrstnic, cineastul Sergiu, își asumă sarcina stabilirii vinovățiilor. Dar concluzia sa primă e facilă, căci nu tînărul logodnic, cu tot aerul lui zăpăcit și cu toată inconsistența convingerilor, a determinat pieirea fetei pe care a iubit-o și care l-a iubit. Treptat, se va observa că în acea casă, mama, apriga și calculata mamă, trăia cu un prieten al casei, care nu-i dezvăluise niciodată fetei că e tatăl ei (soțul legiuit știînd și acceptînd, din lașitate). Apoi, bătrînul Nichifor simula-se nebunia, o bună parte din viață, ca să nu fie nevoit a depune mărturie, ori a lua atitudine. Deci e o vinovăție complexă, cumulată, a tuturor celor ce, aducînd copii pe lume, nu-și luaseră, implicit, și răspunderea de a le fi, realmente, și în mod exemplar, părinți.

Dar Sergiu, care conduce inchizitorial și inflexibil ancheta, ca faimosul rigorist-moralist din **Rața sălbatică**, aducînd, cu setea sa fanatică de adevăr absolut, numai nenorociri, se poate oare extrage din cercul răspunderilor? Printr-o întorsătură abilă a intrigii, printr-una din acele răsturnări de situație în contrariul ei, pe care Aristotel o numea peripeție, se vădește brusc că Sergiu însuși e cauza de început a lanțului încheiat cu veriga tragică. El și-a trădat dragostea, și-a lăsat de izbeliște fiul, acesta, Oliviu, fiind nevoit să caute un adăpost, o dragoste, o familie: existența lui Sergiu e un șir de minciuni și trădări spuse și săvîrșite pentru parvenire, el e cel mai imoral personaj, el trebuie să răspundă pentru derulul calp al copilului, pentru cel dramatic al nepoatei, pentru toate celelalte, din cauza lui deviate ori uscate. De aceea, personajele îi vor pedepsi, eliminîndu-l, simbolic sau real, dintre ele, ucigînd astfel, în consens, ceea ce a fost urît și fals în istoria lor personală, purificîndu-se.

IN DEMONSTRAȚIA sa strînsă, condensată, energică, făcută cu forță, pentru statornicirea adevărului adevărat cel mai curat împotriva minciunii făcute sau clamate, pentru sinceritatea tinerilor („ei sînt tineri, ei cred în ceea ce spun!”), împotriva cinismului fetid al unora dintre părinți și bunici, pentru responsabilitate veritabilă în fața vieții, în pofida aparențelor confecționate convenabil, a certitudinilor rigide ce blochează autenticitatea, a vorbelor tumefiate, transigențelor suspecte, concilierilor confortabile, Dumitru Radu Popescu caută, sub înfășurări raționale ori sub nebunia friicii, realitatea morală pură, cea mai conformă cu idealul moral.

Firește, piesa nu e lesne comestibilă, problematica ei și raportările indirecte, subsidiare, la aspecte ale istoriei trăite, îi dau o anume complexitate. Dar teatrul n-a apărut pe lume ca o hrană a stomacurilor leșene, ci ca una a cugetelor preocupate de soarta omenității — și a oamenilor ei. Sînt piese după viziunea cărora te culci liniștit și dormi adînc, chiar dacă ai ris cu hohote ori ai îmbibat cu lacrimi toate batistele disponibile. Sînt și unele la care stai și ascuți cu răsufărarea tăiată, iar după aceea nu mai poți adormi chiar atît de ușor. **Pasărea Shakespeare** e una dintre acestea. La premieră, în tot timpul spectacolului, n-a tușit ni-

Pasărea Shakespeare cu Dorina Lazăr, Vasile Ichim, Ion Vilcu (Teatrul Giulești, regizor Alexa Visarion)

meni. E adevărat că formula aceasta dramatică implică și o oarecare dilatație a misterului; că duritatea, răspicarea dau, uneori, efecte artistice cam colțuroase. Dar în această asprime și lipsă de rotunjime molatică e o anume frumusețe nouă și o claritate de fond care tonifică.

DRAMA avea, de altfel, nevoie de artiști care s-o înțeleagă. Tocmai așa i-a și găsit la Teatrul Giulești, unde spectacolul e adînc gîndit și puternic compus, în evoluții aparent liniare, într-un ritm foarte susținut, în tranziții rapide de la farsă la tragic, de la tăcere la cuvînt, de la risul amenințător la dezvăluirea cumplită, rostită alb, de la exuberanța facilă la liniștea mată, funestă, dinaintea gesturilor capitale. Cu toate aceste denivelări continui, e o armonie de ton în reprezentare, înglobînd absolut tot ceea ce se petrece pe scenă. Regizorul Alexa Visarion, care a pus în scenă, la Cluj-Napoca, cu aceeași adîncă înțelegere a substrațurilor, **O pasăre dintr-o altă zi**, a muncit și aici cu vigoare și limpezime, direct, deschis, fără pripă și fără tărăgăneli, cu o încredere nelimitată în capacitatea spectacolului de a înțelege și gusta teatrul fără floricele și panglicuțe, fără podoaabe zadarnice și suplimente verbale explicative. O singură dată i s-a clătînat această convingere: în final, unde vine personal la rampă pentru a ne spune cam ce ar trebui să înțelegem din ceea ce a fost... E ca și cum personajele din tabloul lui Aman, **Hora**, ar ieși de pe pinză ca să ne explice că au jucat acolo o horă. Dar să-i dăm, de astă dată, dreptate lui Camil Petrescu, că „finalurile n-au nici o importanță în artă” și să prețuim modul în care regizorul a păstrat toate personajele în scenă, — pentru că toate sînt im-

plicate în proces — felul în care, cu scenograful Vittorio Holtier, admirabil artist de concepție, le-a oferit, acestor personaje, uși reale și uși false — pe scenă, decorul e făcut numai din uși (căci toți eroii caută ieșiri definitive din situația dată — și nu le găsesc) — și mai cu seamă să menționăm că ni s-a oferit un spectacol robust, substanțial, despre etică, deci actual în cel mai deplin și mai cert înțeles al cuvîntului.

O opinie mai veche, întru totul obtuză, pretinzînd că regizorii de valoare tiranizează și reduc actorii, e infirmată încă o dată (dacă era necesar — dar cit există o atare opinie, e necesar ca ea să fie combătută) de valorosul, definitiv valorosul regizor Alexa Visarion. El relevă personalitatea efectivă a unui actor deloc strălucit pînă acum, Vasile Ichim. Ne arată apoi, din nou, cită vibrație poate căpăta tînărul Florin Zamfirescu, cite note diverse ale talentului real al tînerei Ana Cioclov, ce adîncime și cît farmec straniu poate dobîndi un actor abilitat, ani de-a rîndul, exclusiv în comedie, cum e Traian Dăncănu, Ion Vilcu, jucînd foarte potrivit și temeinic, cu multiple nuanțe, rolul lui Sergiu, Dorina Lazăr, dovedind, iarăși, măiestrie și un registru bogat de stări sufletești, în rolul mamei, Corneliu Dumitras, comprimînd cu putere dramatică personajul Oliviu, într-un joc strîns, clar, eficace, fac toți, împreună, ceea ce ne place să numim o echipă. E condusă excelent de autor, antrenată remarcabil de regizor: o echipă cîștigătoare. Prin atări spectacole — ca și prin altele, din ultimele trei stagioni — Teatrul Giulești a și ajuns în centrul Capitalei, din punct de vedere spiritual.

Valentin Silvestru

Am fost de față!

● Hala de montaj a fabricii de motoare din complexul industrial 23 August este minunat calculată și utilată pentru a-și împlini misiunea tehnică, dar, în același timp, așa cum se cuvine marilor creații ale minții oamenilor, este și monumentală. Încap în parametrii ei, fără dificultate, mii de oameni și răsună, cu admirabilă amplasare, entuziasmele lor aclamații. Așa s-a început săptămîna aceasta de februarie, vibrantă prefată pentru apropiatul eveniment al alegerilor.

Este demnă de lauda țării inițiativa pu-

ternicului detașament muncitoresc de la 23 August de a propune înscrierea pe buletinul de vot a candidaturii lor și al întregului popor, Nicolae Ceaușescu!

Toată suflarea românească a luat parte la desfășurarea acestui act solemn de recunoaștere și de recunoștință. Am fost de față! Am participat și noi, cu aceeași emoție și căldură, la impresionantul eveniment care ilustrează stilul contemporan al adevărului politic.

● Bună — și cu bune rezultate — ideea de a ne transmite revista literară tv, de pe repede Vale a Motrului. Inimos ca de obicei și cunoscător al locurilor — care nu sînt prea departe de vatra recentului său roman „Niște țărani”, Dinu Săraru n-a ezitat să înfrunte cursul vijelios al Motrului, urcînd către piscini o puternică brigadă literară și artistică, demnă de scena Teatrului Național din București și, tocmai de aceea, foarte la locul ei în emisiunea de la Motru. Eforturile de creație ale scriitorilor și actorilor au fost închinare, cum era firesc, zilei de 9 martie. Ion Marinescu, Rodica Popescu, Silvia Popovici, Petre Ghelmez, Nicolae Dragoș, Teodor Bals, Aimée Iacobescu, Dida Drăgan, Tudor Gheorghe, poetul-lăcătuș Ciobotă Constantin din Tîrgul Jiu, Teodora Lucaciu, Ion Costea au punctat, cu talent, programul, căruia formațiile locale de cîntec și de poezie i-au asigurat un minunat fundal liric.

● Nobilul exercițiu clasic al dialogului — care atunci cînd este aprins de o idee substanțială și întreținut cu strălucire devine una dintre cele mai frumoase voluptăți intelectuale — si-a găsit loc de cinste în programul televizivului. Începutul l-au făcut două emisiuni neobișnuit de interesante.

Prima, despre Tudor Arghezi, ca ziarist. Pe această temă, pe nedrept neglijată pînă acum, convorbirea a decurs, cu o remarcabilă fluiditate și o permanentă ecloziune de idei, între scriitorii-ziaariști George Macoveșcu și George Ivașcu. Dialogul lor a dezvăluit nu o față necunoscută a genului argezean, ci veritabilele semnificații ale acelei fețe, implantarea lor în preluile literare și politice ale evenimentelor contemporane.

Al doilea dialog a pus față în față alte două personalități ale vieții literare și critice, foarte cunoscute de telespectatori, Radu Popescu și Paul Anghel. Convorbirea lor, desfășurată spontan, cu o mare prospețime de gînduri și cu elegante formulări, s-a îndreptat către seva bogată a cărții lui Geo Bogza, „Paznic de far”. Rigorizarea, subtilitatea și originalitatea acestui dialog de înaltă ținută vor rămîne în mintea auditorilor. De aceea, ni se pare că se impune reluarea celor două dialoguri în programe și, desigur, continuarea acestui stil de convorbiri dialectice, spre cîntecul literaturii și a gîndirii critice românești.

M. Rimniceanu

„Ilustrate cu flori de câmp”

PRETUTINDENI — nu numai la noi — este în centrul atenției filmul de actualitate politică. Mă gândesc că și lucrarea lui Andrei Blaier (*Ilustrate cu flori de câmp*) este un film politic și de actualitate. Asta îmi dă totuși prilej să semnez un păcat al unor cinești care confundă actualitatea politică cu recuzita și decorul. Nu este suficient să bagi nițică mafie sau nițel tractor, nici nu e de ajuns să arăți hidrocentrale sau miniștri occidentali corupți pentru a declara, cu împăcată conștiință, că opera e plină de contemporaneitate militantă.

În filmul lui Blaier e vorba de o fată care riscă un avort și moare. E drept că azi avortul e o problemă importantă: presa, opinia publică, guvernele, biserica participă azi la o intensă dezbateră — pledoarii pro și contra. Dar în filmul nostru nu se pomenește nici o clipă despre aceste sociale și ideologice frământări. Totuși filmul este un tipic film politic.

Povestea are două perechi de personaje: o pereche de fete tinere (Elena Albu și Carmen Galin) și o pereche de mahalagioaice virstnice (Draga Olteanu și Eliza Petrărescu, moașe clandestine amindouă). Una din ele este mama, cealaltă mătușa uneia din fete (Elena Albu). Nefericita pacientă (Carmen Galin) e venită de la București și nimeni, în micul oraș unde se petrece drama, nu știe de prezența ei acolo. Numai ele, cele trei femei, știu că acea fată locuise și murise acolo.

Cele două moașe sînt niște shake-speareiene făpturi, niște monștri de cruzime, vulgaritate, cinism, nepăsare morală și lăcomie de bani. Vorbele lor (scenariul e compus chiar de Blaier) sînt o antologie de amoralitate și abjecțiune. Iar cele două mari actrițe joacă cele mai uimitoare roluri din întreaga lor lungă și glorioasă carieră.

Cele două fete sînt, din contra, portretul purității și probității sufletești. Adică nu portretul, ci două, căci cele două portrete sînt foarte diferite, ba chiar opuse. Una din fete are o frumusețe gravă, după cum gravă, serioasă, profundă îi e și mintea. Cealaltă face parte din curioasa categorie de femei despre care nu se poate spune că-s frumoase, dar încă mai puțin că-s urite. În tot cazul se poate spune sigur de ea că-i caraghioasă, că-i pisăloagă, insuportabilă, iar pînă la urmă înduioșătoare. Vorbește torential, și numai lucruri intime, care în principiu nu interesează pe nimeni. Dar este atîta sinceritate, atîta poftă de a comunica, ba chiar de a comunica direct cu interlocutorul, atîta dorință de a-și dăruia mintirile și simțirile, încît, de unde ne venea s-o aruncăm pe fereastră, ne vine acum să o sărutăm, să o ajutăm, să o iubim. Cealaltă fată trece și ea prin aceste două atitudini. Noua venită, la început, o agasează, o exasperează. Pe urmă, o imensă prietenie o cuprinde. Și prima manifestare a acestei tandreții este de a o convinge să păstreze copilul, deși biata fată promisese craiului care o sedusese că va lepăda. Dar n-avea nevoie s-o convingă cineva. Era

deja ferm decisă să nu mai avorteze. Zadarnică, tardivă decizie. Nu pentru că falsele moașe începuseră oarecari operații preliminare, ci pentru că peste câteva ceasuri ea va muri. Una din moașe (din neglijență, din ignoranță medicală, din teamă că felița va „cîrpi”) îi dăduse o doză prea mare de calmante. Să cheme un doctor? — nici pomeneală. Pușcăriile le păștea. Așa că biata fată moare. O vedem murind. Sau mai exact o auzim. Căci va muri așa cum a trăit: vorbind, pălăvrăgind, debalind confluente incoerente și amuzante, lăsînd să curgă în cuvinte toată sinceritatea ei caraghios îmbrăcată într-o superficialitate aparentă și într-un potop de inocente spovedanii. Este un moment scenic de o mare valoare umană în această jumătate nostimă, jumătate tragică agonie, în această originală formă de „a-ți da duhul”.

ATA acum și altă tragedie. Cele două mahalagioaice, speriate ca un iepure, îi spun fetei să nu scoată o vorbă despre moartea din casă, căci și ea e complice, fiindcă a știut, și deci va primi o pedeapsă egală cu a făptașelor.

Dar nu frica de închisoare o tulbură pe brava, cinstita noastră fată, ci oroarea de a se ști realmente complice, realmente vinovată. Asta cu atît mai mult cu cît ea încercase (prea tîrziu, dar încercase) să împiedice faptul. Un moment o vedem că se duce la miliție să o denunțe pe maică-sa și pe cealaltă otravă. Dar nu o face. Nu din respect filial. Înalta ei moralitate e mult deasupra unor asemenea sentimente relativ convenționale. Nu. Ceea ce-l repugnă e să se vadă acuzată, pe bun temei, de complicitate; să se vadă pusă pe picior de egalitate cu cele două abjecte făpturi. Nu va aștepta să o denunțe alții. Se va denunța singură. Și altfel. Pedepsindu-se totodată. Și tot singură. Va scrie iubitului cu care era logodită, îi va scrie într-o scrisoare totul. Iar dînsa, se va sinucide.

Printre problemele morale, problema

raportului „crimă și pedeapsă”, păcat și ispășire, este poate cea mai înaltă, cea mai cumplită, cea mai... veșnic nouă. Este una din cele mai puternice și mai urgente probleme pe care și le pune acel „om nou” pe care îl vedem azi născînd sub ochii noștri. Și este o problemă eminamente politică, fiindcă implică o adîncă revoluție în moravurile contemporane, unde se mai ivește uneori chiulul, impuritatea multor delictelor și, din contra, o ipocrită severitate față de chiulanga care n-a reușit. Sau, invers, față de nenorocitul care și-a ispășit, cîstit, pedeapsa. Societatea burgheză continuă să-l privească ca pe un ciumat, căci e vinovat de crima cea mare: crima de a se lăsa să fie prins...

Un întreg univers de gânduri și moravuri, un întreg univers de reforme viitoare se află în această problemă dominantă a vinovăției și pedepsirii. Problemă care, ca nici una alta, îl frămîntă pe „omul nou”.

O adiere de optimism și reconfort ne aduce faptul că aceste două suflete curate sînt două fete foarte tinere, iar cele două suflete abjecte sînt mai rău decît bătrîne (bătrînețea, cu oboseala și ramoleala aferente, este un fel de circumstanță atenuantă) — cei doi monștri nu-s bătrîni, ci adulți conștiinți și organizați. Așa că tot în tineret trebuie să ne plasăm nădejdiile. A! Uitam. Din galeria de monștri mai face parte și un al treilea. De sex, astă dată, masculin (ca totdeauna, extraordinar, și extraordinar de nou interpretat de Gheorghe Dinică): este soțul, pește de mahala, biban de barieră. de un pitoresc totodată savuros și vomitiv.

Mă întorc la concluzia de la început: așa trebuie făcute filmele adînc contemporane: axate pe povești aparent banale, unde să se combată șmecheria de toate zilele, unul din marii inamici al „omului nou”.

D. I. Suchianu

Carmen Galin și Elena Albu, eroinele unui nou film de actualitate semnat de Andrei Blaier

Flash-back

Suprafețe și umbre

● CA și dilema lui Shirley Clarke, cealaltă autoare contestată din anii șaizeci ai Americii, dilema lui John Cassavetes este dacă filmul nu devine, cumva, din însuși momentul nașterii sale, o contrafacere a vieții. Din moment ce tot nu poate să fie un fidel emisar într-adevăr și spectator, mai bine să nu existe, mai bine să se renunțe la el sau — cel puțin — să fie creat „la risc”, în gîfuită întrecere cu ritmul realității, cu adevărurile ei crude, cu șovăirile, elipsele și uitările ei. Ceea ce rezultă poate fi o apropiere de adevăr sau, în cel mai rău caz, un total eșec (fapt neîntîlnit în tragic, pentru că e tot una cu a nu fi încercat deloc). Cel mai grav lucru ar fi fost, însă, să izbutești să impui publicului o arume vedere falsă asupra vieții și prin asta să-l înșeli, să-l supui unei imagini contrafăcute, adică să-l faci să se umilească în fața unei arte speculative, parazite, cită vreme singurul ei drept ar fi fost cel de intermediar.

Ca urmare, filmul — în cazul nostru, *Umbre* (Shadows, 1960) — se reduce la o cursă fotografică extenuantă, cot la cot cu personajele ei, ale vieții, care nu-și cunosc decît clipa prezentă și, spre deosebire de personajele artei „conștiente”, își ignoră, n-au de unde să își știe viitorul. Un asemenea film are, deci, început (momentul deciziei), dar nu are propriu-zis un „final”, refuzînd orice concluzie care ar decurge din el. Personajele, lansate în lungi și istovitoare discuții, sînt indivizi însingurați și isterizați de singurătate, luați din mulțimea de ne strădă și urmărit în cele mai banale aventuri: tineri pierde-vară care, nemaiconcînd să-și piardă verile, pun la cale tot felul de planuri culturale, încheiate derizoriu, în baruri și ganguri, printre femei de noapte și „night people”, bătași mici descreșerați care se ratează vorbind, batjocorînd trecătorii și statuile... și care totuși redevin frumoși și mai știu să fie triști în momentele de înfrîngere, singurul lor merit real fiind acela că preferă zbaterea disperată decît să accepte niște relații sociale nefirești.

...În fapt, cadrul obișnuit al filmelor cu tineri (aceeași epocă și modă ca în recentul *American Graffiti*, aceleași străzi, aceleași stații de „Greyhound” pustii, aceleași uși deschise în betonul gol, de după care irup aceleași melodii de jazz nădușite): numai că tot ceea ce acolo se petrecuse sub imboldul unei veselii nebune, aici este strivit de spleen. Impresia este că totul s-a redus la două dimensiuni. la o suprafață pe care se mișcă umbre (vezi titlul filmului), niște umbre dezordonate ca viața însăși: dimensiunea a treia urmînd s-o completeze fiecare din spectatori.

Romulus Rusan

TEATRUL ROMANTIC

● PROMPTĂ în a-și îndeplini promisiunile, redacția de teatru radiofonic a deschis luni seara ciclul dedicat *Teatrului romantic* cu premiera *Hoții* de Fr. Schiller (adaptare și regie artistică Petre Sava Băleanu). Structura emisiunii a fost clar enunțată de Radu Popescu în cuvîntul introductiv: *Teatrul romantic* va transmite opt piese de Schiller, Goethe (în premieră *Torquato Tasso*), Lermontov, Pușkin și Al. Davila cu *Despot Vodă*. Intențiile redacției sînt, astfel, de a lărgi orizontul investigației și valorificării literare, adăugînd ariei de cultură franceză, mai cunoscută în genere, noi și semnificative aspecte. Intenții ce trebuie luate în considerare și apreciate ca atare.

Să ne întorcem, deci, în urmă cu 193 de ani, cînd, în iarna anului 1782, la Mannheim, spectatorii premierei piesei lui Schiller trăiau o stare de entuziasm și violentă emoție: „Teatrul semăna cu o casă

de nebuni: ochi injectați, pumni înlestați, tropăit de picioare, strigăte răgușite în sală. Oamenii strălucini se îmbrățișau plîngînd, femeii părăseau sala clătîindu-se, gata să leșine. A fost o disoluție generală, un haos din ale cărui neguri răzbate o creație nouă”.

La acea dată Schiller împlinise 23 de ani și debutul său dramatic îi aducea gloria.

După numai doi ani, adică în 1784, el va reveni asupra succesului, dar și asupra criticilor pe care piesa le-a declanșat între contemporani: „Dacă între nenumăratele acuzații împotriva *Hoților* există una care e valabilă este faptul că m-am încumetat să creez oameni înainte de a fi întîlnit vreunul.”

Dincolo însă de inerențele și seducătoarele el „lipsuri”, piesa, patetică și furtunoasă, vorbește atît de intens sufletului modern.

Înregistrarea de luni seara are meritul de a a

fi adus în actualitate, într-o nouă viziune, reunind pe cîțiva dintre cei mai buni actori ai tinerel generații. Astfel, secundîndu-l pe Forj Etterle, i-am putut auzi pe Ștefan Iordache, Ion Caramitru, Virgil Ogășanu...

Să amintim însă că teatrul radiofonic dispune în fonoteca sa de o mai veche înregistrare (regia Paul Stratilat, cu Emil Bota, Constantin Codrescu, Constantin Răuțchi, Damian Crișmaru, Mircea Albu-lescu...) pe care am fi dorit-o retransmisă acum. Nimic mai interesant și edificator decît a putea compara, în concret, imaginea unui aceluiași text în oglinzile mișcătoare ale diferitelor interpretări, nimic mai interesant decît a medita asupra caracterului deschis al oricărei mari opere ce poartă în sine ca pe o înaltă virtualitate posibilitatea de a fi actualizată pururea inedit și creator.

Ioana Mălin

Telecinema

Opinii de pămîntean

...Prea bine. Ne-au vizitat cîndva ființe extraterestre. Eu cred — de ce n-aș crede, cu ce ar schimba asta soarta omenirii terestre? **Amintiri despre viitor**, documentarul de joia trecută, era, totuși, tulburător — dacă acest cuvînt mai spune ceva —, tulburător pentru noi acoștia, care ne uităm încă mult și bine la stele, la muni și la piraie. Ființele acestora extraterestre ar fi fost dotate cu o tehnică uluitoare: ele știau ce e aceea 3.14, ce e aceea o navă cosmică, aveau costume de cosmonauți, o tehnică a transportului fenomenală, o tehnică a construcției idem, o tehnică a lucrului subteran și mai și, vaste cunoștințe în electricitate și explozii. Nu mă îndoiesc. Nu s-au descoperit însă — deocamdată nu, cum se zice la poarta redacției către debutanții fără semne de duh — nici un fel de cărți lăsate de acești atotștiutori, nici un fel de poezii, nici un fel de melodii. Să

nu fi adus cu ei vreo carte? N-aveau cărți? N-aveau — iertați-mi expresia — literatură? Erau dezvoltăți unilateral? Aveau tehnica lui 3.14, dar n-aveau *Antigona* sau vreo teorie a romanului? Le aveau, dar populațiile întîlnite pe această stea netrebnică și incultă nule meritau? Aveau deci criterii valorice? Aveau orgolii intelectuale? Repet, e tulburător.

Cert este că ceea ce ne-au lăsat pare să țină exclusiv de ceea ce noi azi numim tehnică, iar ceea ce noi înșine descoperim de la ei e obsedat tot de containere, computere, aeronautică, cosmonautică, geometrie, nicio dată de Werther, Tolstoi sau Pașadia. Firește, cu toată umilinta de care sîntem în stare — adică bine pătrunși de gîndul salutar că nu cu noi cei din '75 a început lumea —, cu toată bravura inteligenței noastre ar trebui și va trebui să căutăm mai departe. Poate că dăm

peste o tragedie a vreunul extraterestru, ca să nu spun ce fantastic ar fi să găsim chiar o comedie de dincolo... Dacă nu — nu. Și așa ar fi bine. S-ar accepta și mai ușor ideea opusă — la fel de tulburătoare — că nu ne-a vizitat nimeni (căci numai un nimeni poate veni pe nave cosmice fără să lase o carte poștală, un timbru comemorativ, „100 de ani de la...”), ideea tulburătoare că am fi singuri pe lume, dar dotati cu o fantozie debordantă care ne reinventează perpetuu, cu fiecare progres, autopopulînd cosmosul cu fantasmale și mărețe și obsesive, dar toate, vai, antropomorfe. Dacă — și aici aud „Dunărea albastră” ca-n „Odissea spațială 2001” a lui Kubrick — dacă ființele terestre nu-s și ele decît o creație a minții omenesti? Dacă nu — nu. Nici din asta n-om pieri.

Radu Cosașu

Plastică

Gheorghe I. Anghel

PUNCTUL la care se află astăzi pictura lui **Gheorghe I. Anghel**, expozantul de la Galerieile ORIZONT, ne relevă evoluția logică de la primele sale sondaje pe linia abstractizării pînă la actuala însumare a unor date treptat acumulate, în raport de atitudine pentru care artistul optase inițial, depășind contradicțiile stilistice inerente începutului. Trebuie să precizăm — reluînd adevărul după care orice operă de artă presupune un grad de abstractizare mai mult sau mai puțin accentuat, consecutiv renunțării la detaliul nesemnificativ în favoarea esenței fenomenelor — că, sub raportul atitudinii și a formulei expresive particulare, Gh. I. Anghel ilustrează această constatare cu valoare generală, iar alăturarea unor rezultate nu prea depărtate în timp constituie un argument imagistic de necontestat.

Procesul organic al decantării se desfășoară în acest caz concret pornind de la constanta preferință pentru valorile cromatice intrinseci și de la necesitatea organizării lor într-un sistem compozițional echilibrat, în raport cu calitatea lor de semn. Afirmat de la debut ca un colorist rafinat, din familia celor ce preferă subtilitatea (nu totdeauna comodă) a griurilor colorate, Gh. I. Anghel miza într-o primă fază pe virtuțile figurativului concret, suprapunînd cîmpurilor cromatice, expresive în situația lor de raporturi sensibilizate, un desen fluid, o caligrafie cu predilecții antropomorfe. Astăzi, exceptînd poate o lucrare ca **Unealta pescarului**, artistul urmărește să refacă o atmosferă lirică deschisă, prin intermediul compunerilor cromatice decise definite sub raportul omogenității, sugerînd similitudini ideale cu peisaje posibile. Calitatea principală a noilor situații picturale propuse de Gh. I. Anghel ni se pare a fi tocmai renunțarea la precizia localizării, limitativă sub raport afectiv, în favoarea unei evanescențe de natură metaforică. De altfel și lumea explorată — cea acvatică — se pretează la acest gen de interpretare, iar artistul reușește performanțe expresive originale în lucrări ca : **Toamna lanului de stuf**, **Primăvara insulei de stuf**, **Marea insulă**, **Vintul**, **Iubirile mele de toamnă**, **Prima ninsoare**, **Tristețea plajii**, relevînd un regim afectiv în virtutea căruia reali-

PRIN GALERII

tatea se convertește în simboluri cromatice cu amprentă lirică. Lucrări ca : **Ape retrase** sau **Ordinea grădinilor** ne propun un alt Anghel, mai cerebral și dornic de ordine geometrică, fără a renunța însă la consecințele expresive ale cromaticii, în fond mijlocul principal de exprimare în cazul acestui tip de pictură. De o calitate deosebită grupajele de desene colorate care pot afirma, prin modul de a compune și organiza cîmpurile de culoare, preferința lui Gh. I. Anghel pentru suprafețele mici și pentru valorile tonale apropiate.

Retrospectiva

Rodica Popescu

APARTINÎND biologic unei generații de artiști a căror creație definește un moment plastic bine conturat și cu numeroase consecințe, **Rodica Popescu** (1932—1967) face parte,

Rodica Popescu : COR DE COPII

Rodica Popescu : FLORI

— sau pentru o simbolistică benefică, ci prin autenticitatea integrării totale în problematica autentică. Rezultatul este un expresionism de formulă originală, în fond „disecții morale” cu valoare generală, prin care particularul devine prototip, își amplifică datele esențiale pînă la nivelul umanității ca unitate. Ar fi greu să circumscriem personalitatea Rodicăi Popescu prin referirea la precedente stilistice reputate, pentru că în arta ei se exprimă un adevăr artistic etern, care scapă taxinomilor și le refuză prin însăși condiția lor de unicate. Putem descifra în *Oșanca*, *Ștefan Racoviță*, *Portret* o tendință cubistă, o nevoie de analiză a planurilor morale materializată în dispersarea suprafeței pictate, tratată nervos, după cum lucrările *Iacob Papu*, *Doctorașul*, *Nebunul*, *Copilărie pierdută*. *Pictorul Piliuță* stau sub semnul expresionismului. Aceste soluții mixte, de confluență, integrînd într-o formulă omogenă stiluri pe care ne obișnuisem să le acceptăm doar în starea lor pură, pot fi valabile pentru orice artist, dar nu și pentru cei ce mizează pe exprimarea propriului mesaj, unic și de nerepetat — și acesta a fost cazul Rodicăi Popescu.

Desenele sale și sculpturile în lemn — de o mare simplitate formală, dar pline de sensuri adeseori ezoterice, — fac parte dintr-un același univers specific, din același mesaj existențial pe care ni-l transmite, astăzi, expoziția de artă de la Ateneul Român. Un mesaj înțeles și preluat de o întreagă pleiadă de artiști, care își mărturisesc și astăzi adeziunea spirituală la idealurile unei generații ilustrate cu dăruire și excelență de Rodica Popescu.

Virgil Mocanu

Muzică

O nouă baghetă:

CORNEL DUMBRĂVEANU

PUTEM număra, la ora acutală, în rîndul interpreților de muzică un mînunchi de individualități (cîntăreți, instrumentiști) de valoare internațională. La fel, ansambluri precum corul „Magrigo”, precum și cîteva formații de instrumente. Și la cîteva din cele aproape douăzeci de orchestre simfonice șansele valorificării lor la o asemenea dimensiune nu lipsesc, în frunte, desigur, cu Filarmonica. Dintre dirijori, în săptămîna cînd a lucrat cu Filarmonica noastră, s-a impus, Cornel Dumbrăveanu, artist care, prin pregătire, talent, tact și magnetism personal a reușit să convingă un colectiv indeobște

foarte exigent cu omul care trebuie să-l domine de la cel mai înalt pupitru.

Pe Cornel Dumbrăveanu l-am semnalat, cîndva, la această rubrică, urcîndu-l fără clipire printre „cei mari” (cu gîndul, în primul rînd, la Silvestri). A mai trecut un an de atunci ; și încă unul. Nu eram singur în această surprinzătoare clasificare. A fost și unul din elevii preferați de Sergiu Celibidache. A primit apoi și premiul secției de critică A.T.M. acordat celor mai buni interpreți tineri. Numai că are 42 de ani.

Dar, din iubirea cu care instrumentiștii noștri au cîntat **Ison** în versiune orchestrală (1974), au înțeles și abonații Filarmonicii, pentru prima oară, că Ștefan Niculescu este un clasic modern al muzicii românești, că pinzele lui sonore (executate cu har și nu aproximativ) sînt de o autenticitate și de o poezie autohtonă fără greș, că în originalitatea acelei realizări Niculescu este urmaș întru suflet și măiestrie al lui George Enescu. Tot așa, cum numai din acea extraordinară tălmăcire a imaginii de competiție între mai multe orchestre, în **Trei locuri din Noua Anglie**, am înțeles de ce anume Charles Ives a fost prăznuit recent ca fondatorul școlii americane, și ca un mare compozitor al veacului, cu profilul lui unic contopînd umorul, reculegerea și gustul pentru invenții nemaiauzite. Iar cînd Filarmonica și-a executat unul din numerele predilecte, pe terenul rodat și oferit comparațiilor, n-a mai încăput îndoială, nici în rîndul scepticilor, că fineturile de colorit și valurile de tensiune din **Suita a 2-a** a lui **Daphnis și Chloé** de Ravel au fost modelate ca niciodată sub cupola Ateneului.

Radu Stan

Omagiu „Luceafărului”

UN emoționant recital Eminescu a avut loc zilele trecute, în sala de concerte a Radioteleviziunii, organizat de redacțiile emisiunilor culturale și muzicale ale acestei instituții. Inscriindu-se în ampla suită a manifestărilor desfășurate în întreaga țară întru cinstirea Poetului, la cei 125 de ani cîți s-au împlinit de la nașterea sa, recitalul a însemnat, în același timp, o încununare a zecilor de emisiuni de radio și de televiziune despre opera și personalitatea marelui poet, difuzate în cea dintîi lună a anului.

O selecție reprezentativă pentru ipostazele esențiale ale poeziei lui Eminescu a oferit slujitorilor teatrului posibilitatea realizării unor momente de aleasă desfătare spirituală, deopotrivă pentru sutele de spectatori care au umplut sala din Strada Nuferilor, ca și pentru cei care urmăresc programele de radio și de televiziune. În rostirea unor maeștri ai scenei ca Emil Botta și Irina Răchițeanu-Șirianu, ca și a altor apreciați și sensibili cititori și interpreți de poezie, precum Simona Bondoc, Constantin Codrescu, Adela Mărculescu, George Carabin, Dinu Ianculescu, Elena Sereda, Violeta Andrei, Gheorghe Cozorică, Mihai Dogaru, Lucia Mureșan, Mariana Cercel, Traian Stănescu, Emil Hossu, Costel Constantin (pentru a aminti doar o parte dintre cctori), nemuritoarele armonii eminesciene au răsunat cu acel fior unic, inegalabil, care e al întregului univers

eminescian. Poemelor recitate li s-au adăugat cîntecele și liedurile pe versurile poetului, interpretate la un înalt nivel artistic de corul „Gavril Musicescu”, al Filarmonicii „Moldova” din Iași — dirijor Ion Pavălache —, precum și de Eugenia Moldoveanu, Ionel Pantea, Adina Iurașcu, Florin Diaconescu.

Un moment de o vibrație deosebită l-a constituit audiția, la începutul recitalului, a unor înregistrări radiofonice cu glasurile lui M. Sadoveanu, T. Arghezi, G. Călinescu, Perpessiciu, T. Vianu, înregistrări omagîindu-l pe „poetul nepereche” și „cel mai ales dintre toți scriitorii acestui neam”. Regia artistică a acestui recital cu ecouri durabile în sufletele iubitorilor de poezie a fost semnată de Cristian Munteanu.

B. Matei

● Luni 3 februarie 1975 a avut loc la Casa Universitarilor din București un simpozion organizat de conducerea Facultății de limba și literatură română, de comitetul A.S.C., cu ocazia aniversării a 125 de ani de la nașterea lui Eminescu. Au luat cuvîntul prof. dr. doc. Dimitrie Păcurariu, decanul Facultății, prof. dr. doc. Al. Dima, prof. dr. Zoe Dumitrescu-Busulenga și prof. dr. Gh. Bulgar. De asemenea, au prezentat comunicări studenții Constantin Florescu și Dan Mihăilescu. A urmat un recital de versuri eminesciene și lieduri în interpretarea actrițelor Leopoldina Bălănuță, Dinu Ianculescu, Ion Dogaru și a elevului Tudor Georgescu de la Școala generală 204 din București.

RELUIND solemnitatea tradiționalului discurs de recepție, în zilele de 29, 30 ianuarie și 3 februarie, sub cupola Academiei Române au fost audiate expunerile a patru noi academicieni: prof. dr. doc. **Ștefan Pascu** („Gîndirea istorică în Academia Română, 1866–1918”), prof. dr. doc. **Octavian Fodor** („Școala clujeană de medicină”), prof. dr. doc. **Șerban Cioculescu** („Theodor Vărnăv”) și prof. dr. doc. **Virgil Vătășianu** („Prolegomene la istoria disciplinei – istoria artei românești”).

Au răspuns academicienii Cristofor Simionescu, Ștefan Milcu, Al. Philippide și Al. Graur.

Redăm – spre cinstirea evenimentului – doar cite un scurt fragment semnificativ din preambulul expunerilor respective.

Ședințe solemne la Academia Română

Acad. Ștefan Pascu

PAȘESC la tribuna înaltei instituții, Academia Română, stăpinit de puternice și firești emoții. Emoții cu totul firești, gîndindu-mă la marii învățați care au onorat-o și care prin personalitatea uriașă a unora dintre ei ne transmit și îmi transmit mesajul unei îndatoriri de mare responsabilitate față de memoria și strădaniile lor. Acestor mari bărbați le aduc, cu toată pioșenia și recunoștința, omagiul meu respectuos, în aceste clipe solemne. Mai presus de toate și de toți, omagiu de închinare, respect și recunoștință se cuvine poporului meu, pe care m-am străduit din toate puterile, din tot cugetul, să-l slujesc cu statornică credință, de cînd mi-am înțeles rolurile în lume și pînă în clipa de față, legîndu-mă și cu acest prilej să-l slujesc cu toate puterile și de aici înainte. [...]

Am fost stăpînit fără conținere de sentimentul datoriei și îndatoririlor de mare răspundere ce se cer unui om care s-a dedicat studierii, cunoașterii și reconstituirii trecutului omenirii, a vieții poporului său și țării sale. Dorința și năzuința s-au transformat în crez, de la care nu m-am îndepărtat niciodată și de la care nu mă voi îndepărta nici de acum încînte. Viața celor mulți și oropsiți de odinioară, a maselor producătoare, de la sate și orașe, strădaniile acestora, înfrîngerile și izbînzile lor m-au preocupat de la cele dintîi începuturi. [...]. Preocupările și-au sporit domeniile cu altele, ccre, înmănușiate, pot alcătui ceea ce se înțelege astăzi prin conceptul, în accepțiunea sa cuprînzătoare, de istoria civilizației. Preocupări și strădanii închinatîe înaintării țării și fericirii poporului, răsplătite de instituția academică, prin primirea mea în sinul ei. Aceasta mă îndatorează față de Academie la recunoștința pe care o mărturisesc, cu deplină sinceritate, în fața prea stîmtilor mei colegi, și mă îndatorează și mai mult față de poporul nostru.

Acad. Octavian Fodor

EXISTĂ generații privilegiate în viața tuturor popoarelor cărora le este dat să adune roadele unor îndelungi acumulări și în a căror desăvîrșită izbîndă se răsplătesc veacuri de suferință și de căutare. Acestei generații, măștrilor noștri, întemeietorilor medicinei din Cluj, le aduc astăzi cuvenitul omagiu, încercînd să evocămîntirea și mai cu seamă opera lor, aici, sub cupola Academiei, unde mi s-a făcut deosebita cinste de a mi se răsplăti strădaniile, chemîndu-mă alături de dumneavoastră. [...]

Maestru este numai acela care este înzestrat cu harul de a învăța pe alții. Cu adevărat maestru este numai acela care, avînd el însuși multă bogăție sufletească, știe să dea tot, știință, pricepere și suflet, fără intenții preconcepute și fără să aștepte nimic în schimb. [...] Maestrul se afirmă, prin forța împrejurărilor, numai atunci cînd devine creator de școală. Maestrul a fost mare cînd școala a dăinuit și după dispariția lui, cînd el este mereu prezent în rîndurile și activitatea celor care îl urmează. [...] Știința aduce inovațiile pe care școala condusă de maeștri adevărați le preia cu discernămint, le fructifică și le perpetuează în viață [...].

Maestrul stimulează elanul creator al tinerei generații și rămîne mereu tînăr. [...] Maestrul nu cunoaște sectarismul și dogmatismul, stimulează curajul opiniilor, învață totdeauna și de la alții. Este înțelegător dar exigent și drept, fără a se învoi cu judecățile pătimașe. Maestrul trăiește și după moarte în inimile oamenilor pentru că, spune un vechi adevăr, după moarte trăiești prin ceea ce ai făcut pentru alții și nu prin ceea ce ai făcut pentru tine. Aceasta este imaginea pe care am avut fericirea să mi-o formeze despre ce înțeleg prin maestru. [...] Prezența mea aici, în fața dumneavoastră, i-o datorez întrutotul. Mă aflu aici, pe unde și el a trecut.

Acad. Șerban Cioculescu

INAINTE de a-mi îndeplini datoria, și anume obligația de a mă prezenta înaintea domniilor voastre cu o contribuție „științifică” nouă, îngăduinți-mi plăcerea de a mulțumi colegilor mei titulari pentru cînstec ce mi-au făcut-o de a mă fi promovat printre seniorii acestei ilustre companii, după un stagiul relativ scurt, de la o adunare generală la alta, stagiul de mai puțin de două lustre.

Scriitorul român despre care vă voi vorbi a rămas obscur [...] Theodor Vărnăv s-a născut în sătulețul Florești în ținutul Tecuci, la 1 martie 1801, odată cu secolul trecut și cu iniția zi de mărțișor a veacului renașterii naționale, a Unirii Principatelor și a primului nostru clasicism. [...] Măsura talentului său de povestitor o vom da prin relatarea unei părți numai, din episodul trecerii lui spre București, în toamna anului 1830, cînd s-a oprit la Iași, a tras la Hanul Coroi, a obținut de la spătarul Antohi Sion, prin rușfet, o „podoroșcă” (foaie de drum), sustrasă de niște cheflii și restituită cu răscumpărare, ca și pașaportul său, s-a culcat apoi și au fost deșteptați, el și tovarășul său de cameră, Grigore Șendrea din Focșani, de o descîndere oficială, săvîrșită de însuși hatmanul Moldovei, descîndere care a avut asupra nătorului un efect de-a dreptul paralizant. Alte două asemenea compuneri am găsit scrise de mină și semnate T.V. pe două foi smulse dintr-un carnet cu pecete seacă, coroană și inscripția Paris. Ele au făcut obiectul unei comunicări în fcta Secției de Științe filologice: „Două poezii inedite ale lui Theodor Vărnăv”. [...] Cealaltă, **Rumănilor**, este un netăgăduit testimoniu al patriotismului lui Theodor Vărnăv [...]. Memorialistul poet avea mai largă decît moșia, vorba aceea, înima mare cît o țară... cit țările românești la un loc. Onorată asistență, cîm ținut să răsune mesajul acestui autentic scriitor român, prea multă vreme năpăstuit de uitarea urmașilor, în această incintă, căreia nimic din ce este românesc nu i-a rămas vreodată străin.

Acad. Virgil Vătășianu

PRIMUL nostru istoric de artă, Alexandru I. Odobescu (1834—1895), s-a străduit să stăpînească încă întregul orizont, adică ceea ce numim azi „istoria generală a artei”. [...] Una din preocupările de căpetenie a lui Odobescu a fost dorința de a pune în lumină elementele specifice „stilului românesc”. Într-o conferință, ținută la Ateneu în 1872, el subliniază că „frumosul” nu corespunde unui etalon invariabil, de vcloare absolută și universală (în sensul esteticii neoplatonice), ci include întotdeauna și particularități etnice (în sensul teoriei lui Herder). Nu există, prin urmare, un „ideal estetic convențional”, deoarece „fiecare popor are în geniul său un mod special de a concepe și de a produce frumosul plastic”, și adaugă: „acea originalitate... se vedește în producțiunile unui popor, de la unealta casnică pînă la cel mai monumental edificiu”. [...] În 1874, ministrul învățămîntului public, Titu Maiorescu, creează, la Universitatea din București, pentru Odobescu, catedra de arheologie [...]. În acest curs Odobescu a abordat un subiect ce nu fusese încă tratat pe larg de nimeni. El și-a propus să schițeze istoria „arheologiei” în sensul vechi al termenului, a ceea ce numim azi „istoria generală a artei”, începînd cu cele mai vechi timpuri, ajungînd cu expunerea pînă în jurul anului 1750 [...]. Pentru a sublinia rolul ce îi revine arheologiei în raport cu celelalte discipline istorice c căror informație se întemeiază pe cuvîntul scris, nu totdeauna ușor de interpretat, Odobescu a arătat că arheologia „lamurește (istoria), o explică, îi dă culori și suflet, o învie, o împlinește”. [...] Împlinîndu-se o sută de ani de la înființarea, în România, a primei catedre de arheologie, de către Titu Maiorescu, și de la ținerea primului curs de istoria generală a artei, de către Alexandru Odobescu, doresc ca discursul meu să fie un omagiu adus acestor ctitori.

RĂSPUNSURI:

Acad. Cristofor Simionescu

AȚI avut, stimați colegi membri ai Academiei, temeuri ferme, indiscutabile, chemîndu-l pe marele profesor de la Cluj, conducător de școală și de universitate, să se așeze în mijlocul nostru în continuarea marilor istorici care au onorat instituția noastră: [...] D-ta, stimate Ștefan Pascu, vii din marea școală ardelenă de istoriografie, dar, așa cum atestă discursul d-tale de recepție și numeroase lucrări publicate, ai reținut de la toți marii noștri istorici ceea ce era de reținut în vremea noastră. ai ca și ei sufletul fierbinte și viața d-tale de pînă acum a fost ca și a lor o ardere pentru gloria și progresul poporului român [...]. Îngăduie-mi să-ți spun, în numele tuturor celor de față, bun venit în Academie și să-ți urez să aduci încă mulți ani de acum încolo aportul valoros cu care ne-ai deprins la propășirea culturii românești și la progresul națiunii noastre socialiste.

Acad. Ștefan Milcu

AȚI ales pentru discursul de recepție triada atît de caracteristică științei și culturii: a maestrului, a școlii și a universității. Însăși alegerea ei marchează o trăsătură definitorie a personalității dumneavoastră.

[...] Trebuie să vă mulțumim că ați adus în atenția noastră, în această aulă, și ați comentat cu atita competență și inspirație rolul de totdeauna al măștrilor în formarea școlilor științifice și universitare. Nici unul dintre noi n-ar fi existat spiritual fără îndrumarea și patronajul spiritual al măștrilor noștri. Toți am putea subscrie la finalul expunerii dumneavoastră: „Mă aflu aici, pe unde și el au trecut”. [...] Vă urez, scumpe coleg, să purtați cu demnitate înaltul titlu ce l-ați primit, să continuați mulți ani opera constructivă în medicina și cultura națională.

Acad. Al. Philippide

AȘADAR critica adevărată respinge orice subordonare și nu se supune niciunei porunci exterioare obiectului pe care îl are de cercetat și care este literatura atît în ansamblul ei cit și în individualitățile care o creează, în deplină nesubordonare și ele. [...] A vorbi de un talent critic ar fi într-adevăr cam deplasat, talentul fiind asociat în accepția lui obișnuită cu actul creator. Și cum ați afirmat în multe locuri din scrierile dumneavoastră că talentul trebuie lăsat numai pe seama creatorilor, mă folosesc de acest termen, mult mai potrivit aici, de **vocație**. Cum se poate dovedi adevărul acestei afirmații? În chipul cel mai simplu și în primul rînd salutînd în dumneavoastră, stimate coleg, un exemplar strălucit al existenței acestei vocații critice [...]. Vă urez, stimate coleg, să ne dați și de-acum înainte prilejul, și chiar un prilej sporit, să ne bucurăm de descoperirile interesante pe care le faceți în domeniul istoriei literare și de modul cumpănit și subtil în care judecați literatura.

Acad. Al. Graur

ÎN calitate de profesor la Universitatea din Cluj și de membru al Filialei din Cluj a Academiei Republicii Socialiste România, Virgil Vătășianu a adus o extrem de importantă contribuție la dezvoltarea științei, nu numai prin lucrările sale personale, prin cursurile pe care le-a ținut, ci și prin formarea unei largi echipe de noi cercetători, muzcografi, istorici și critici de artă [...]. Academicianul Virgil Vătășianu aduce o amplă îmbogățire a științei noastre [...] **Istoria artei feudale în țările române** [...] este o vastă lucrare de sinteză [...]. Aștăzi ar fi de neconceput un studiu pri-vitor la arta feudală românească, fără să se pornească de la această lucrare ca de la o bază generală [...]. De aici drumul cercetării merge mai departe, cîmpul se lărgeste, pînă la **Istoria artei europene**. Acad. Virgil Vătășianu a făcut cunoscute în lumea întreagă monumentele artistice de la noi și modul corect de a le interpreta.

Pagină îngrijită de
Petre POPESCU-GOGAN

Cartea străină

O lucrare „clasică” despre romantism

ricarda huch

Prinț Schlegel • Karoline • Adeline • Herta • Louise
romantici • Art. univers. • Placenta • Herta • Louise
E. T. A. Hoffmann • Art. infimului

romantismul german

editura univers

La începutul acestui secol, studiile privind romantismul (și, în deosebi, romantica germană) erau — deși numeroase — aproape exclusiv cercetări pozitivistice, pedant-academic, monografii în care abundența detaliilor se asocia cu o lipsă a perspectivelor de ansamblu. Deși în ultimele decenii ale veacului trecut, poezia trecuse prin marile crize reînnoitoare a tiparelor, deși generațiile postromantice aduseseră omagiul lor „artei romantice” (titlul lucrării plină de observații profunde a lui Baudelaire), deși simbolismul se constituise în parte ca un neoromantism, sensul propriu al marilor inițiative romantice nu era recunoscut decât într-o mică măsură, de rare figuri sensibile. În Germania sfârșitului de veac, naturalismul (și, desigur, nu numai el) obtinuse comunitățile cu fenomenul romantic. Opera prestigioasă a lui Wagner n-a putut împiedica împotmolirea spiritului german într-un anumit filistinism științific-cultural. Totuși, opera acestuia, ca și reacțiunea literară artistică împotriva naturalismului a contribuit la o deschidere mai mare față de spiritul romantic și, implicit, la o mai adecvată înțelegere a romanticii. Acum începe să fie apreciat Novalis ca un precursor al poeziei noi, acum apare Norbert von Hellingrath, editorul plin de fervoare al lui Hölderlin, acum sint reeditate și comentarii Eichendorff, Tieck, E. T. A. Hoffmann. Lucrările lui Wilhelm Dilthey (*Die Einbildungskraft des Dichters, Der Erlebnis und die Dichtung* etc.) își exercită și ele influența în acest proces al largirii percepției poetice. Era însă nevoie de un spirit înzestrat în același timp cu o finetă comprehensivă și cu o mare putere sintetică pentru a da o imagine cit mai fidelă aceluia mare continent spiritual care a fost romantismul. Ricarda Huch, scriitoare talentată, a fost aceea care, în studiile ei asupra romanticii, a îmbinat acuitatea analizei cu largimea de spirit a marilor sinteze.

Romantismul, în perspectiva Ricardei Huch, este în același timp un fenomen istoric și o categorie universală a spiritului. Dacă el poate fi considerat drept un curent cultural-artistic cu multiple ramificații în sensibilitatea unei epoci, deci un episod temporal bine determinat în istoria spiritului, „romantica” e, totodată, o categorie pe care o putem întâlni și în alte epoci, o categorie virtual permanentă a spiritului creator, o formă universală a sa. Friedrich Schlegel, teoretician al romantismului pe ale cărei concepții își întemeiază Ricarda Huch, în bună parte, tezele sale expuse în *Epochen der Poesie*, demonstrează că romantismul este, de fapt, clasicismul erei moderne. În acest fel, opoziția între clasic și romantic nu mai pare ireductibilă, romantismul devenind un caz particular al clasicismului. Desigur, nici Schlegel, nici Ricarda Huch nu intenționau să diminueze prin această apropiere importanța inovațiilor romantice. Ei demonstrează însă, de fapt, că romantica nu este definită prin continuitățile sale. Astfel sunt analizate, pe rând, acele caracteristici pe care romanticii însuși și le-au atribuit, dar care pot fi întâlnite și în creațiile clasice, chiar dacă sub forme și cu intenții diferite. S-a spus (și romanticii ei însuși au acordat această opinie) că romantismul are un caracter național, că el cultiva medievalul, folclorul și, în același

timp, că e cosmopolit, e atras de farmecele naturii, e sentimental, are o perspectivă istorică, e animat de un apetit al transcendențelor, al supranaturalului etc. Dar toate aceste trăsături pot fi întâlnite mult înainte de apariția figurilor reprezentative și a operelor „romantice”. De aici nevoia pe care Ricarda Huch o resimte, dar care în lucrarea ei nu se concretizează într-un concept bine definit, de a găsi surse ale romantismului „avant la lettre”.

Între 1789—1850, climatul istoric-cultural european este deosebit de prielnic răsturnărilor revoluționare, inițiativelor. Europa trece de la autoritatea religioasă și politică la exercitiul libertății, de la dogma suveranității la mitul națiunii, de la ierarhia socială închisă la ierarhia deschisă a valorilor individuale. Deși Germania a cunoscut încă în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, prin *Sturm-und-Drang*, mișcare de esență romantică, o literatură care se revendică de la forțele sentimentului și instinctului împotriva etoputernice rațiunii, deși apăruseră în această perioadă figuri ca Hamann (pentru care poezia e „limba maternă a genului uman”), Herder, deși operele din tinerețe ale lui Goethe și Schiller pregătiseră un climat propice exaltărilor — abia după începutul secolului al XIX-lea se poate vorbi de o romantism germană. Cunoașterea poeziei populare (Herder — *Volkslieder*), pasiunea pentru Shakespeare, revelația pe care o aduce acel pseudo-Ossian, resurrecția spiritului național germanic în urma războaielor napoleoniene, toate acestea contribuie la ecloziunea acelor convenționale romantice pe care Ricarda Huch le urmărește cu o lucidă fervoare. Cele mai importante centre romantice au fost Jena și Heidelberg. Aici se elaborează acea estetică romantică pe care o ilustrează operele marilor poeți ai mișcării, acea ordine romantică în care distingem conturile unei adevărate *Weltanschauung*. Amestecul de tragic și comic, de sublim și de grotesc, varietatea stilurilor după individualități nestingherite de canoane, narațiunea directă în locul perifrazelor, exagerarea voită, apetența spre fantastic, confuzia deliberată a mijloacelor artistice, toate acestea servesc la conturarea unei estetici romantice. Dar pentru Ricarda Huch, romantismul este altceva, și mai mult, decât arta romantică. Interesante capitole sunt dedicate în lucrarea ei filosofiei romantice, ironiei romantice, concepției despre lume, omului în concepția romantică despre lume, politici romantice etc.

Dacă nu putem adera intru totul la teza lui Henri Brémont, după care sint tot atâtea romantisme cîți romantici, nu e mai puțin adevărat că mișcarea aceasta prezintă o mare diversitate interioară după genul propriu al reprezentanților ei, dar și după spiritul eminent polivalent al romantismului însuși. Această dublă sursă a diversității fenomenului e admirabil pusă în lumină de Ricarda Huch. Înțelegi prea bine în ce măsură, cu toate reacțiile antiromantice ale secolului al XIX-lea și al secolului nostru, romantismul continuă să rămână o sursă inspiratoare, un fond germinativ al creației artistice. Dubois (criticul de la „Globe”), în plină perioadă romantică, vorbea despre caracterul indefinibil al romanticii, iar Paul Valéry, mai aproape de noi, spunea că înseamnă a-ti fi pierdut orice spirit de rigoare, ca să încerci a defini romantismul. Cartea Ricardei Huch este o vastă explorare a ceea ce am numit continentul romantic, autoarea ferindu-se de a porni de la anumite teze preconcepționale, de la o definiție-canon a romantismului. Întreaga ei lucrare este o tentativă de apropiere, în cea mai bună tradiție a *Geisteswissenschaft*-ului german, a fenomenului romantic.

Metoda subtilă a autoarei (ajutată de marele ei talent literar) pornește tot mai de la acele unelte pe care romantismul german le-a propus științelor spiritului. Descrierea fenomenologică este o înaltare spre esențe, introspecția este pusă în slujba „înțelegerii” fenomenelor descrise. Se poate spune că printr-un fericit fenomen de afinitate și congenialitate, Ricarda Huch face o istorie romantică a romantismului. Lucrarea ei (remarcabilă tălmăcită și inteligent prefăcută de Viorica Nișcov) a devenit un text clasic asupra fenomenului romantic.

Nicolae Balotă

Premiul Renaudot - 1974

Georges Borgeaud:

GEORGES BORGEAUD, laureatul premiului Théophraste Renaudot, pentru romanul său *Călătorie în străinătate* s-a născut acum aproape 60 de ani (și ascunde cu grijă data exactă a nașterii) într-o familie țărănească din Elveția. După perioada de studii caracterizate de el însuși ca o „topăială” și care nu îi dau dreptul la nici o diplomă, exercită o serie întreagă de meserii: profesor, grădinar, fără a evita și o perioadă de viață monastică. Mobilizat între anii 1939—1945 în „Armata neutralității helvete” — cum spune el însuși — vine la Paris după eliberare. Exerciți o serie întreagă de meserii, așa

cum ar fi cea de patron al unui magazin de anticariat, de revizor a operelor de artă, colaborind regulat la săptămânalul „Le Point” și fiind „rewriter” la un editor parizian. Georges Borgeaud a publicat în 1952 *Le Préau* (care a obținut Premiul Criticii), *La vasselle des évêques* (1960), un studiu asupra pictorului Esteve și un eseu, *Italiennes*, aceste ultime două cărți fiind publicate în Elveția.

Călătorie în străinătate este un roman autobiografic și psihologic. Asemeni autorului, eroul cărții, Jean Noverraz, are o experiență a vieții monastice și este preceptor într-o familie nobilă, la castelul de la Soye. Dar esențialul constă în itinerarul psihologic pe care îl străbate conștiința frământată a eroului, rătăcindu-se adesea pe numeroase căi laterale, prin demersuri secrete acționate de mecanisme ascunse și delicate. Jean Noverraz, pus de autor să povestească, este mai puțin interesat de fapte, de obicei, cit de repercusiunea lor sensibilă. Astfel, un întreg univers proustian, dar dominat de severele legi ale sistemului moral și filosofic puritan, se degajă din episodul central al romanului — din care prezentăm cititorilor noștri câteva fragmente — apreciat unanim de critică pentru amploarea și finețea reprezentării, pentru armonia ansamblului care amintește pe alocuri de vastele memorii proustiene. Pagini dense, fiind de cea mai bună tradiție a romanului francez.

C. U.

VETI găsi poate infanțil faptul că insist asupra unor detalii anodine. Dar eu sint convins de importanța lor. Ceea ce este numit, în batjocură, cotidianul, ocupă de fapt locul principal în zilele noastre, iar plictisul nostru provine tocmai din refuzul acestuia. Excepționalul este legat de evenimentele cele mai simple, de acest răgaz pe care ni-l acordă moartea și în care se înscriu anotimpurile, ploaia, soarele, ziua, noaptea, circulația singelui pînă în momentul în care fantezia noastră îi dă ordinul să înceteze. Ar fi infinită lista acestui feeric amenințat, pe care-l împărțim cu toți ceilalți, al acestui amestec indefinit, misterios și esențial, la care participăm cu toții ori îi sintem cu toții spectatori.

Ar trebui stabilit un ceremonial al vieții, pentru a da gesturilor și actelor noastre o semnificație pierdută din cauza obișnuinței. Poate că termenul „ceremonial” ar lăsa să se înțeleagă că ar trebui bani pentru a da atenție fericirii de a trăi. Este o mare greșală. Dimpotrivă, adesea bogăția denaturează această fericire. De altfel, se uită adesea faptul că un copac este mai frumos decât un salon, decât o mașină și mai ales este mai inexplicabil.

Am cunoscut, în regiunea Vaud, o familie țărănească. Ea se supunea dintotdeauna unor nobile obiceiuri pe care nu le încălcase niciodată. Femeile tăiau piinea într-un mod aproape sacramental, orînduind felile în paner asemenea unor ofrande. Ele modelau untul în niște forme de lemn gravate, înfășurau legumele și fructele cu o imaginea aproape decorativă, ștergeau paharele cu o pînă albă care nu lăsa ceea ce ele numeau „pete de muște”, fire de pînă. Pentru a le verifica strălucirea, puneau paharele în lumină și asta în fiecare zi, chiar și atunci cînd în casă era mai mult de muncă decât de obicei, de exemplu vara, cu oboseala marilor călduri. Bărbații, copiii, printre care mă număram și eu, nu se așezau niciodată la masă înainte de a se fi dus să se spele pe mîini la fîntina din curte și înainte de a-și fi scos paiele și finul amestecate în păr. Desigur, aceste obiceiuri erau o constrîngere, dar din momentul cînd ele nu mi-au mai fost impuse, viața n-a mai avut același sens, aceeași demnitate. Tot așa se întîmpla și cu haina de duminică de care mă îngrijeam, cu toate că nu-mi prea plăcea, tocmai fiindcă înnoibila în ochii mei ideea acelei zile și sensul ei de odihnă. Așa cum spune un pictor, prieten de-al meu: trei prune pe fundul unei farfurii transfigurează farfuria, dar și farfuria, la rîndul ei, le transfigurează.

M-AM dus din nou, cu căiețele sub braț, la mica mea vecină. La ora asta nu mai mă temeam să aprind o lampă. Am deschis dulapurile din zid. Primul, din dreapta, aproape de ușă, cum intrai, conținea veșminte puse în ordine și protejate de praf cu ajutorul unor zia-re întinse peste ele. Erau acolo mai ales rochii, mantouri fleșcăite nemai-avînd ce umeri să acopere. Stofele suportă cu greu inactivitatea, asemenea șaretelor lipsite mult timp de cai. Pe rafturi erau aliniate cutii de mînuși, de pălării, cutii cu buciți de stofă și nasturi desprecieți care, într-o bună zi, vor servi la cusutul unor haine pentru săraci, căci și bogății fac economie de nasturi. Plăpumile, învelite în zia-re provinciale, degajau un miros sufocant de naftalină. Unul dintre aceste zia-re relata trecerea regelui Leopold II pe la castelul de la Soye. M-am mirat că servea la acoperitul unei garderobe învechite cînd locul lui ar fi fost în arhivele castelului sau mai exista o dublură. Hîrtia n-a rezistat încercării de a decupa articolul. Murea de bătrînețe între degetele mele, la fel ca și evenimentul însuși...

Husele cenușii lăsau să se vadă o-valele scaunelor și ale canapelei cu trei spătare. Te puteai gîndi că tocmai se întrupase o conversație între femeile ale căror umbre îmi întindeau brațele. Ezitam să mă așez pentru a nu zdrobi genunchii vreuneia dintre ele. Un sentiment ciudat căruia i se adăuga impresia de a fi prizonierul unui tribunal feminin.

Pereții erau plini, firide cu numeroase portrete de familie de diferite formate din diverse epoci. Unele fuseseră pictate în sec. XVIII, cele mai recente la sfîrșitul secolului XIX. Cum intrai, pe peretele din stînga, erau portretele bărbatilor, iar pe peretele din dreapta erau cele ale femeilor, portretele copiilor fiind în fața ferestrelor. Astfel, după tradiția burgheză, ele erau separate după sex și vîrstă. Cea mai mare parte a modelelor fuseseră surprinse triste, în atitudinea lor afectată.

Varietatea figurilor era mare și tare isteț trebuie să fi fost acela care ar fi putut să le descopere un aer de familie. Erau chipuri în lamă de cuțit, chipuri uneori chifloase, altă dată austere; erau în schimb și cele petrecărețe, erau distrați și prostii de senzualitate, era aerul sîret al femeilor. În ceea ce privește privirile, ele erau distante, imobile, plictisite, cu toate că unele erau îngemănate de secrete sau, mai ales cele venind dinspre partea sexului slab, încărcate de subînțelesuri. Inevitabil, îmbrăcămînta împărțea moda în două. De o parte, cochetă, la soțiile și la tinerele fete,

„Călătoria în străinătate”

îmbrăcate cu rochii largi, împodobite cu bijuterii rare. Cîteodată, apăreau brațe goale și un început de piept generos. Coafuri splendide ce presupuneau, în fiecare zi, mai multe ore petrecute în fața măsuței de toaletă. Cealaltă modă era compusă din uniforme, din redingote, din haine de vinătoare, cea a bărbaților, care nu uitau niciodată să-și etaleze pe o pînză neagră decorațiile și, în ținută, să-și valorifice întreaga prestanță.

Din fericire, cîteva pînze anunțau grația anului 1900, farmec atît de particular femeilor ce vor purta pălăriile cu boruri mari a căror umbră pe frunte și pe privire căpăta delicatețea unui voal natural. Și adesea, Doamne, ce ochi! În sfîrșit, portretele, pictate în jur de 1880, aveau spontaneitate și farmec în culoare, în timp ce predecesoarele lor se sfărîmău și se înnegreau sub lustru. Nu ar trebui trase de aici mult prea facile concluzii.

Unele dintre aceste personaje erau considerate a fi fost mai importante decît celelalte — atît în ceea ce privește bărbații, cit și femeile. Sub cîteva din aceste cadre, un medalion de cupru indica titlul, numele și prenumele, apoi data nașterii și cea a morții. Nu puteai să te îndoiești, acești aleși ai ierarhiei secolului avuseseră niște merite reale, de a fi îmbogățit castelul de la Soye, de a fi mărit proprietatea, de a fi fost mărinimoși, de a fi implanțat în regiune cîteva mici industrii. Printre ei, chiar și un episcop — părințele Théodore avea deci un străbunic în rîndurile bisericii — purtînd perucă, distingîndu-se printr-o atitudine muncă și liniștitoare pentru aceia care cred că spiritualitatea nu este compatibilă cu confortul, doar dacă vreo haină de penitentă nu înroșise carnea preasfinției sale pentru a înșela mai bine pe defăimătorul care sînt eu. Totuși, această sutană episcopală ar fi meritat, prin structura ei, să fie așezată alături, pe peretele doamnelor.

De pe această parte am reținut savoare unu nume: Amélie d'Ormeans, frumusețea unei femei îmbrăcată în întregime în catifea neagră, moartă la treizeci și opt de ani, la spitalul de la Meau, care dovedise a fi nerecunoscutoare — trebuie s-o credem — față de proprii ei binefăcători. Și cine oare nu și-a pus întrebări asupra baronesei Marie-Hubertine de Waha, moartă într-un accident de vinătoare în Congo? Sau asupra Terezei de Rosée, stareță timp de un sfert de secol într-o mănăstire carmelită din nordul Franței și a cărei prezență în mijlocul portretelor mondene intimidă sărmanele creaturi lăsate pradă secolului? Asta înseamnă o familie, guri gurmănde și buze autoritare, nestatornicul și seriosul.

Aveam o predilecție sfîșietoare pentru dreptunghiul rezervat micuților, adolescenților, ale căror expresii triste aparțin tuturor copilăriilor, baroneții, constrînși de educație, care îmi par la fel de nefericiți ca și băieții de pe stradă. Am crezut dintotdeauna că persoanele mature, oricărui mediu ar aparține, nutresc o minie secretă față de această vîrstă pe care ele nu o mai au. Îi văd cum se cănesc să le distrugă prospețimea și spontaneitatea prin tot felul de constrîngerii. Privind mai îndeaproape, fotografiile mele — am sosit mai tîrziu pe lume decît aristocrații mei din zid — au înscrisă pe ele melancolia mea congenitală, neîncrederea față de persoanele mature care mă înconjurau. Lor le vedeam deja mediocritatea, lipsa de imaginație și, prin ele, meschinăria timpului lor. Atunci cînd regăsesc unul din aceste documente îmi vine să-mi șterg tristețea privirii așa cum ștergi nasul unui puști.

DIN etalajul de tinere mușoare pictate, am reținut în mod deosebit portretul unei fete de cincisprezece ani care purta o rochie de organdi strînsă la mijloc cu mătase albastră... În locul florilor de măr, copilul de pe perete purta o coroană cu margini din albăstrele, care nu lăsa să i se vadă decît o buclă neagră ce se cobora pe țințele și de-a lungul urechii. Cu mina stingă, ce ieșea dintr-o minecă bufantă, ridică, distrată, o garoafă roșie în dreptul pieptului. Această floare era atît de vizibil o dorință a pictorului, încît copilul și uitase că o mai ține în mină. Mi-am așezat buzele pe delicatețea

pielii ei, în dreptul gîtului, mai degrabă pe chipul ei, puțin supărător din cauza unei absențe a surisului, a încăpățînării de răutate mică. Am numărat, am luat-o din nou de la capăt, fără a putea stabili exact numărul perlelor alternate cu grădate ce formau un colier cu două rînduri care-i încon-

chise? Poate prin aceleași găuri pe unde veneau și rafalele de vînt? În ziua aceea, aerul avea miros de zăpadă, așa cum se spune în ținuturile de munte. Într-adevăr, intrasem în luna decembrie: podul știa mai bine decît camerele noastre acest lucru.

Dintr-o lucarnă, aproape de po-

jura gîtul. Un guler de dantelă scrobîtă, de o mare finețe, transparent, cădea peste organdi și se întorcea spre spate asemeni gulerului plisat al nobililor spanioli ai sec. XVII. Tabloul era datat: 1823.

PODUL era enorm și complet gol la mijloc. Ceea ce generațiile înlăturaseră cu timpul, adică mobile, cărți, cufere, geamantane aruncate în toate colțurile, avea tristețea lucrurilor umilite. Un pian cu coadă și cu picioarele curbe, negru ca un catafalc, aștepta un acord care nu va veni niciodată. Curse de șobolani și de șoareci erau așezate cam peste tot, unele mai mari decît altele în intenția lăudabilă de a oferi celor interesați o capcană demnă de mărirea lor. De-abia atingîndu-le și auzai cum, brusc, li se destindea resortul. Cred că imobilizasem astfel cam douăzeci de curse, spre disperarea lui Achille, care urma să vadă că mașinăriile lui s-au închis în gol.

Mai multe din țiglele acoperișului căzuseră, acoperind podeaua cu un praf negru și umed. Faptul că tot castelul de la Soye era mult prea mare pentru a fi controlat în detaliu îmi procura un fel de satisfacție. Mă uimea ambiția proporțiilor sale, iar decorul mă șoca prin pretențiile și prin prost-gustul său, nu fiindcă ar fi atentat la simplitatea țărănească ce-l înconjură, ci față de natura care, pe ascuns, își recistiga drepturile, refuzîndu-se unei domesticități absolute. Ideea ține de Rousseau, o știu bine, cu toate că nu o aplic în toate ocaziile. Spiritul meu știe să fie exaltat atît de artificiu, cit și de lipsa de măsură.

Aud o ploaie subțire cîntînd pe panțele acoperișului. Suprafața pe care cădea era imensă, complexă, judecînd după admirabila șarpanță care o susținea, asemănătoare carenei vaselor, hambarelor de griu ale mănăstirilor clunisiene, sau structurării gravurilor lui Piranesi. În această organizare a birnelor unde necesitatea prima asupra esteticii, găinațurile păsărilor de noapte constelau podeaua și tot ce le putea servi drept stinghie de agățat. Pe unde treceau oare pentru a-și construi cuibul, toate ferestrele fiind în-

dea cu geamurile albite de praf și de pinzele de păianjen, mi-am aruncat ochii spre vilcea. Am ameuțit. Niciodată riul Lesse, ferma, vechiul conac nu-mi apăruseră văzute atît de sus, în afara viziunii cotidiene, arătîndu-mi o regiune mai largă decît aceea pe care o vedeam în mod obișnuit. Dacă aș fi venit în fiecare zi la acea fereastră, viața mea ar fi fost mai puțin ofilită, s-ar fi înscris în perspectiva adevărată a lumii și nu în aceea ce se limita la virful nasului. Ar trebui să iei cu tine în balon pe acei oameni din oraș care se plîng de strîmtoarea străzilor sau a casei, așa cum spun ei, pentru a-i face să nu uite că ceea ce îi înconjoară este infinit. Nu pentru a-i intimida în fața proporțiilor universului, ci pentru ca să se știe înscrisi într-un spațiu, în mișcarea imensă.

Peisajul cuprîndea faleza de vizavi de castel, hambarul unde se pierdeau îndrăgostiții, orizontul unde se culca soarele, un orizont încă întins și care se îndepărta spre Franța. Eram profund emoționat. Acest sentiment nu ar putea fi înțeles dacă nu aș explica faptul că, pe malul lacului, acolo unde mi-am petrecut tinerețea, aveam în față Franța, regiunea Savoie, mal străin în care îmi imaginam o viață diferită de cea pe care o duceam eu. Ce contează dacă m-am înșelat: cu atît mai rău pentru cei care vor ride de naivitățile mele [...].

Într-un colț, am văzut niște cărți. Din momentul în care văd cărți, uit de orice tovarășie, de plăcerile unei primiri, de datorile mele de oaspete. Nu mai răspund întrebărilor, nu mai ascult conversațiile. Iau din rafturi cărțile unor autori necunoscuți, le frunzăresc, caut un tonic în paginile lor, fraza revelatoare, o idee asupra existenței, o vrajă, un secret, perspective surprinzătoare, beția unei evocări, tăcerea cuvintelor, inflexiunea unei voci, beția imediată, o sugestie pentru a te urca pe vasul mare al aventurii... Cîte volume pe a căror pasarelă nu m-am urcat decît o clipă, fără a intra cu adevărat pe ea, pentru a cobori repede, adesea din teama că fascinația să nu mă facă înapt a-mi îndeplini celelalte sarcini! Am respirat unele pagini ca pe un balsam.

CĂRȚILE din pod fuseseră îngrămădite fără respect chiar pe podea și o hîrtie de ambalaj le proteja de paie, găinațuri și de aversele de ploaie perfide. Mare parte a cărților erau broșate. M-am așezat jos pentru a privi atîtea minunții, gîndind că voi găsi acele Jules Verne ale lui Hetzel, Walter Scott, legate, atît de dorite în copilăria mea, dar care, acasă la mine, nu erau citite și unde banii cheltuiți pentru cărțile de școală provocau deja vii regrete în contabilitatea maternă.

Nu erau, în aceste grămăzi prăbușite, decît tratate de farmacie, dicționare medicale, broșuri de Crucea-Roșie pe care un tampon de culoare violetă indica „Soye 1914—1918”, ceea ce lăsa să se înțeleagă că în castel fusese, în timpul războiului, o infirmerie de campanie. Erau descrise aici pe larg nenorocirile corpului omenesc, chiar sifilisul, cuvînt pe care formația mea puritană mi-l interzicea să-l pronunț. Iar asta mergea atît de departe, încît aș fi preferat să fiu atins de lepră sau de ciumă, căci cel puțin aceste boli nu erau datorate nenorocirilor sexului.

Această literatură pentru medici, infirmiere și doamne din societățile de binefacere era, în această dezordine de aici, din pod, amestecată cu o alta. Cineva voise asta cu un spirit răutăcios, amestecînd nenorocirile trupului cu cele ale sufletului, poate din simplă zeflemea. Erau cărți pietiste de o foarte slabă calitate, al căror stil — dacă stil se putea numi dulcegăria aceea — îți întorcea stomacul pe dos. Ploaia care curgea mereu pe acoperiș, în comparație cu aceste vechituri avea valoarea unui botez. Mă întrebam cum o generație s-a putut hrăni cu atîtea lucruri searbăde, să rumege o asemenea înecătoare, în timp ce profesorii mei îmi arătau Părinții Bisericii, misticii și poeții blestemați pe care-i ascundeau în coșulețul catolicismului, așa cum teroriștii ascund grenade sub o grămadă de ouă.

După aceste prospecțiuni puțin decepționante — de fapt casele nu revelă niciodată mai mult decît sufletul celor ce le locuiesc în acel moment — am fost cuprins de o stare de spirit al cărei mecanism îl cunosteam bine. Deodată, am simțit dorința de a distruge orice obiect care închipea pentru mine zădărnicia, prea marea logică, caracterul static al unui loc, sau chiar al unui peisaj. Ți-ar plăcea cîteodată să distrugi piscul Cervin!

Cine oare, mai bine decît orologiul castelului, ar fi putut corespunde tuturor acestor caracteristici, ca de altfel toate ceasurile și orologiile cu clopote din lume? De mult timp acest cadran de pe fațada curții de onoare a castelului mă privea cu ochiul său mort.

Îi văzusem sistemul mecanic protejat de o colivie de fier. O pancartă indica o „primejdie”, nu mai țin minte exact ce anume. Asta m-a excitat. Două roți dințate se pătrundeau una pe alta și, într-un ritm sec, produceau un tic-tac, exact ceea ce nu-mi plăcea în acel moment. Era metronomul care scanda tăcerea. De mult timp doream să întrerup sistemul. Am introdus între cele două roți coada unei mături, dar dinții au mușcat-o fără ca pulsațiile să fie prea tare modificate. Asta te făcea să turbezi. Barele mă împiedicau să fiu precis în mișcări. Nici măcar n-am reușit să agit atît de tare greutatea încît să se oprească. O cîrpă așezată între aceste maxilare strînse a fost sfîșiată. Era dezasprant.

O elice de cupru strălucînd de ulei începu deodată să se rotească, declanșînd în mecanism spasme, o mișcare de manete care au sunat cele trei sfereturi de oră cu un zgomot înăbușit, urmate de ora trei cîntată în clinchet. Timpul se descompunea în fața mea. Ce minune! Ora trei după-amiază la începutul vieții mele. ce minunație, mă gîndeam! Și astfel, sumbra stare de spirit trecu. Eram fericit.

Înainte de a pleca, am declanșat un discordant și unic acord pe clapele pianului cu coadă, abandonat în pod asemeni unei bărci pe plajă. Toate posibilitățile muzicii se aflau acolo. În rezervă, sau cel puțin așa simțeam eu. Și în străfundurile sufletului meu. un instrument murea fiindcă nu fusese solicitat...

Traducere și prezentare de
Cristian UNTEANU

Evocarea lui Edgar Quinet

● La 27 martie se vor împlini 100 de ani de la moartea lui Edgar Quinet, scriitorul francez născut la Bourg-en-Parese la 17 februarie 1803. Filosof și poet, Edgar Quinet a fost, totodată, un mare om politic și un istoric. A tradus din Herder **Ideile asupra filosofiei istoriei omenității**, în 1833, termină în Italia marele său poem **Ahasverus**. Republican ardent, deplînge poziția burgheziei față de

popor. Profesor la Collège de France, unde e audiat și de către unii tineri pașoptiști români, suspendat în 1846, Quinet e unul din revoluționarii importanți de la 1848, cînd va face să apară **Revoluția în Italia**. În 1851, la calea exilului și nu revine în Franța decît în 1871, cînd este ales deputat de Sena. Alte opere: **Istoria ideilor mele** (1858), **Revoluția** (1865), **Spiritul nou** (1874). A fost un apărător al cauzei românești, a scris în presă, a publicat o lucrare **România** și a fost proclamat membru de onoare al Academiei în 1867, cînd i s-a acordat cetățenia română, fiind căsătorit, de altfel, cu fiica lui Gh. Asachi, Hermiona.

În Franța, cu prilejul centenarului, vor avea loc numeroase manifestări, iar în iunie, în zilele de 23 și 24, va avea loc la Clermont, cu participarea a 14 istorici, un colocviu asupra vieții și operei lui Edgar Quinet.

Așteptarea lui Maigret

● Vilvă a produs în mediile culturale decizia lui Georges Simenon de a întrerupe orice activitate literară. Cu puțin înainte de împlinirea virstei de 70 de ani, în februarie 1973, creatorul faimosului detectiv Maigret și-a vîndut imensa vilă din Epalinges, s-a mutat într-un mic apartament din Lausanne, a renunțat la mașina de scris, care nu îi mai putea fi folosită, și a declarat că cele 214 cărți publicate constituie o operă încheiată și deci, acum, își poate îngădui o retragere liniștită. Cifra 214 reprezintă numai volumele care contează din punctul de vedere al romancierului, numărul real de cărți scrise se pare că este dublu. Deși despărțirea de literatură era socotită definitivă, spre surpriza generală, zilele trecute, într-o edi-

tură din Paris a apărut o nouă operă semnată de Georges Simenon: **Scrisoare către mama mea**. E vorba de o relatare a unor gânduri intime adresate mamei, o relatare care pare concepută în afara literaturii. Se știe însă că și în alte perioade de criză Simenon a recurs la procedeul confesiunilor, răzlete fragmente ale unei autobiografii. Aceste pagini nu sînt calificate drept cele mai bune ale sale. Dar au fost de cele mai multe ori premisa unei redescoperiri a forțelor narrative, pentru alcătuirea viitoarelor romane din seria ajunsă celebră. Menționînd aceste antecedente, un comentator în ziarul „Frankfurter Allgemeine” se întrebă, pe bună dreptate, dacă nu e cazul să așteptăm ivirea după aceste „Scrișori” a unui nou Maigret.

Charlot — Sciosciammocca

● Marele comedigraf italian Edoardo De Filippo este cunoscut și ca regi-zor. Nu de mult a montat pe o scenă lirică din Chicago opera lui Donizetti **Don Pasquale** și pregătește în prezent, pentru un teatru florentin, farsa lui Edoardo Scarpetta (scrisă în dialect) — **Curajul de-a nu glumi în stil napolitan**.

„Cînd a scris **Curajul...** — spune De Filippo —, Scarpetta nu împlinise douăzeci și patru de ani. Era în anul 1877. Piesa n-a avut mare succes atunci, însă unsprezece ani mai tîrziu, în 1888, autorul, prețuit ca actor, a reluat tema în **Sărăcie și boierie** (Misericia e nobilitate). Eroul, Felice Sciosciammocca, transformat din profesor de calligrafie — în prima piesă — în copist, e un personaj aparte. Cu o redingotă jerpelită și cu un cilindru înalt și strîmt dat pe ceafă, cu niște pantofi enormi, este aproape o anticipare a lui Charlot. Azi sînt și mai convins că Chaplin trebuie, într-un fel sau altul, să fi avut cunoștință de el: să fi văzut o fotografie, să fi auzit vorbindu-se, sau să fi citit despre acest erou pe care Scarpetta l-a adus pe scenă”.

Record de vîrstă

● Romanul celui mai tînăr autor cunoscut pînă astăzi în literatura engleză urmează să apară în curînd. E vorba de **Anul focului** de Harriet Mott prognosticat best-seller în perspectivă. Autorea, o elevă de 13 ani, a și făcut declarații presei: opera sa, începută cu doi ani în urmă, ar fi sinteza unor povestiri inventate pentru părinții săi în cursul călătoriilor cu automobilul.

Ultima călătorie a lui Henry de Monfreid

● Scriitorul și pictorul Henry de Monfreid, supranumit „le grand-père pirate”, a încetat din viață în vîrstă de 95 de ani. Monfreid a concurat pentru a-i succeda lui Rimbaud în postul de la casa comercială **Guignoni** din Djibouti. A scris peste 40 de cărți inspirate de aventuroasa sa viață, între care **Secretele Mării Roșii**, **Groaziera hașusului**, **Copitul sălbatic**, **Omul cu mina tăiată**, **Karombo**, **Djalila**, **Cimitirul elefanților**.

Al XXIV-lea centenar al lui Platon

● În nr.-ul datat 15 decembrie 1974, din „La Es-tafeta literaria”, George Uscătescu semnează un amplu eseu consacrat împlinirii celor 2400 de ani de la nașterea marelui filosof grec Platon. Axa escului: bipolaritatea operei platoniciene: „cum-pănă între Mit și Logos, între Revelație și Adevăr, între elementele irrationale și cele rati-onale”, cu interesante considerente asupra unei evoluții pînă în zilele noastre.

In memoriam

● Liubov Orlova, celebra actriță sovietică, a încetat din viață la 26 ianuarie a.c. A fost una din creatoarele comediei muzicale în U.R.S.S., vedeta unor opere de notorietate mondială ca **Volga-Volga**. Cîrcul puse în scenă de sotul său, Grigori Alexandrov.

Teatrul lui Krleza

● La 81 ani, Miroslav Krleza este marele Nestor al literaturii croate. Teatrul popular din Viena a pus în scenă, de curînd, una din piesele renumite ale lui Krleza. **Die Glembays** (titlul german) a fost scrisă în 1929 și este istoria lentei decăderi a unei familii, care începe înainte de primul război mondial. Acest recipient croat se înrudește cu **Forsythe Saga** a lui Galsworthy, și descinde, ca familie spirituală, din **Casa Buddenbrook** a lui Thomas Mann.

Picasso — Brîncuși

Hărți literare

● Impresionantă în dimensiuni, încă dinaintea dispariției marelui pictor, bibliografia picassiană rămîne pe mai departe deschisă și incompletă. Editura barceloneză Gustavo Gili S. A. pare să fi fost aceea care să pătrundă pentru întâia oară în adevărata cercetare a operei picassiene, publicînd singura carte cu adevărat importantă pentru cunoașterea marelui artist: **Picasso. Nașterea unui geniu**, un uluitor studiu datorat criticului și poetului Juan Eduardo Cir-lot.

Recent, aceeași editură a lansat un nou titlu: **Picasso 1881—1973**, operă colectivă a opt critici occidentali de prestigiu. Fiecare dintre ei tratează un anumit aspect al operei picassiene: dragostea și moartea în operele din tinerețe, cubismul, supra-realismul, omul liber, modelul etc. De o factură aparte, ni se pare contribuția lui Alan Bownes, dedicată exclusiv sculpturii lui Picasso. Ignorînd, pare-se, cartea lui Werner Spies (apărută tot la Editura Gili), Bownes afirmă, la un moment dat: „...aportul lui Picasso la sculptura secolului al XX-lea n-a fost depășit decît de Constantin Brîncuși”. E o recunoaștere care, în acest an, cînd sărbătorim centenarul nașterii marelui român, trebuie să fie reținută.

● În Editura „Insel” din Frankfurt a apărut un interesant ghid pentru iubitorii literaturii. Este un voluminos „Baedeker” de șase sute de pagini în care sînt cuprinse orașe, sale, drumuri din Germania occidentală legate de viața marilor scriitori. Sînt incluse nu numai cifrele edificatoare (anul nașterii, anul studiilor, anul apariției cărților), dar și micile întîmplări sau legende iscate de trecerea cite unui artist printr-unul din locurile evocate. Întîlniri memorabile, vorbe rămase ca metafore ale epocii, neastep-tate paralelisme ale destinelor — toate aceste istorii vii ale literaturii recom-poun o hartă a dezvoltării spirituale extrem de pasionantă.

Conferința scriitorilor bulgari

● A treia Conferință națională a scriitorilor bulgari, recent desfășurată la Sofia, a oferit participanților ca bază de discuție trei rapoarte: „Tendințe în procesul literar contemporan”, „Lupta dintre cele două lumi și sarcinile literaturii”, „Cu privire la activitatea Uniunii scriitorilor bulgari în ultimii doi ani”.

„Fabula albinelor”

● Este titlul cărții scrise în 1714 de Bernard Mandeville, care satirizează morala vremii sale, văzută ca un instrument de represiune și dominație de clasă. Armele acestei critici: cinismul și dialectica, punînd în cauză așa-zisul „bun simț”, de care se prevalau moralistii englezi ai tim-

pului, în fond, mistificare și ipocrizie a capitalismului ascendent în Anglia. Marele pictor și grafician Hogarth nici el n-a fost mai puțin blind cu moravurile secolului al XVIII-lea. În imagine, o gravură elocventă satirizînd aspecte sociale din Londra „secolului Luminilor”.

AM CITIT DESPRE...

Corolarul unei experiențe

● LA 30 de ani, o femeie este, în mod obișnuit, prea absorbită de prezent și prea preocupată de viitor pentru a se opri din drum și a-și fixa definitiv trecutul, publicîndu-și memoriile. Născută la 26 ianuarie 1944, Angela Dawis a împlinit în 1974, anul în care a apărut volumul **Autobiografie**, 30 de ani. Am citit această carte nu pentru a afla ce a făcut în viață. Din 1969, anul cînd o universitate californiană a concediat-o din postul de asistentă universitară pentru că s-a recunoscut a fi membră a partidului comunist (a fost reintegrată prin hotărîrea unui tribunal, „concedierea unui profesor pentru opiniile sale politice fiind neconstituțională”, dar în iulie 1970 a fost destituită definitiv, consiliul universității invocînd de data aceasta cuvîntările politice rostite de ea în afara școlii) pînă la 4 iunie 1972, cînd juriul a respins toate cele trei acuzații de crimă care i se aduseseră după schimbul de focuri de la tribunalul din San Rafael (7 august 1970) — asasinat, răpire, conspirație — am urmărit cu o atenție depășînd obligațiile mele profesionale de atunci tot ce a făcut și tot ce i s-a pus în seamă în acești trei ani paroxistici. Cunoșteam toate fazele implicării ei într-un șir de violențe soldate cu multe cadavre (deținuți negri, polițiști albi, un judecător vîrstnic), ea însăși avînd a-i plînge pe George Jackson, omul de care se îndrăgostise în timp ce îi separa un

niciodată depășit zid de închisoare, și pe fratele acestuia, Jonathan Jackson, în vîrstă de numai 17 ani, aventura celor trei luni cînd a figurat pe lista „criminalilor periculoși” căutați de F.B.I., bătălia judiciară de mare răsună dusă de ea vreme de aproape doi ani, mișcarea populară de protest extinsă pe toate continentele a cărei eroină a fost. Scriînd, la vremea lor, despre toate aceste lucruri, mă informasem cit mai amănunțit cu puțință și despre ceea ce americanii numesc „back ground”-ul Angelei Dawis: fiică a unei familii de negri instărită, cu studii universitare, din Alabama, a învățat la o bună școală particulară din New York, apoi, datorită excepționalei ei înzestrări, a beneficiat de un sistem de burse care i-a permis să studieze literatura franceză modernă la Universitatea Brandeis din New York și la Sorbona și filosofia la Frankfurt, unde și-a pregătit doctoratul îndrumată de Theodor Adorno. Înapoiindu-se în America s-a apropiat de mișcarea populației de culoare, a intrat în legătură cu „Panterele negre” și cu alte grupuri care militau pentru „Puterea neagră”, dar s-a înscris în partidul comunist, „singura organizație consecventă în analiza marxistă a societății americane”.

Știam deci destule despre viața ei pentru a nu căuta în **Autobiografie** detalii faprice suplimentare. Curiozitatea mea avea mai curînd un obiect ideologic-prag-

matic. Există oare vreo circumstanță în care abordarea științifică, marxistă a fenomenelor sociale să se impace cu retorica rasială, cu acceptarea unor lozinci ca „Puterea neagră”, implicînd ridicarea cosangvinității la rangul de criteriu suprem? Particularitățile evoluției sociale a populației de culoare din Statele Unite justifică oare subordonarea revendicărilor de clasă față de mistica rasei? Evident, nu. Toate episoadele relatate de Angela Dawis, toate frîmăturile la care, într-un fel sau altul, a luat și ea parte, converg spre aceeași concluzie: opresiunea, indiferent de forma pe care o ia, nu adică în afara ei, acceptînd, ca unică metodă de acțiune, principalul întemeiat, a tuturor celor oprimați. Repudiînd mișcarea pentru drepturile civile ca pe o tendință integratistă, asimilistă, propovăduind auto-segregarea ostentativă, situîndu-se mai presus de lege, adică în afara ei, acceptînd, ca unică metodă de acțiune, terorismul, grupusculele intolerante au sfîrșit prin a se devora între ele, determinînd în ultimă instanță propria lor distrugere și aruncînd o nemeritată lumină compromițătoare asupra mișcării de protest în ansamblul ei.

Angela Dawis a suportat în cei trei ani dramaticei ei vieți ei reculul dureros al tuturor rătăcirilor celor din jur. Cu foarte feminină căldură și cu noblețea unei ființe de elecție, ea nu păstrează nici o ranchiună, încearcă să-i înțeleagă pe cei împiedicați de condiția lor să se înțeleagă pe sine, le întinde fără ezitare mina. „Astăzi, cu un an și jumătate mai tîrziu, scrie ea în epilogul **Autobiografiei**, am consolidat alianța națională împotriva represiunii rasiale și politice, care are filiale în 21 de state. Membrii ei sînt negri, mexicani, portoricani, asiatici și albi. Sîntem mîndri că am reușit să realizăm unitatea între comuniști și socialiști și democrați radicali, între clerici și cei ce nu frecventează biserica, între muncitori și studenți. Întelegem cu toții că unitatea este arma cea mai puternică”.

Felicia Antip

Elsa Morante : un triumf italian

● La Storia, ultimul roman al Elsei Morante, publicat inițial în 100 000 de exemplare, și-a mărit de patru ori tirajul în urma succesului de librărie repurtat în câteva săptămâni de la apariție. Criticii explică succesul în primul rând prin calitatea cărții (Elsa Morante, fosta soție a lui Alberto Moravia, e considerată de unii drept cel mai mare scriitor italian în viață). Apoi prin natura romanului : neglijând orice modă, autoarea a scris o amplă frescă socială, ca acelea ale lui Tolstoi sau Hugo. În cartea ei se desfășoară întreaga istorie a războiului și a epocii postbelice, prin personaje puține, puternic tipizate. Scriitura e somptuoasă, delicat barocă. Un triumf al absolutului romanesc — s-a spus. Un eveniment răsunător în Italia, unde de cincisprezece ani încoace a domnit avangardismul experimental.

Editorul Einaudi, care l-a lansat pe Pavese, Bassani, Calvino, a rupt cu tradiția italiană a cărții cartonate și scumpe, publicând La Storia direct în format de buzunar.

Omagiu lui Carpentier

● Dedicat literaturii din America meridională, ultimul număr 87 al cunoscutei reviste, „Casa de las Americas” acordă un spațiu deosebit operei lui Alejo Carpentier. Astfel, haitianul René Depestre semnează Scurtă biografie pentru un căpitan din războiul contra timpului, încercare lirică asupra vieții celui omagiat, în timp ce mexicanul Jaime Labastida este preocupat de aspectele estetice ale lui Carpentier, iar venezueleanul Alexis Márquez Rodríguez face efortul unei identificări a mecanismului dintre real și fabulos, dintre mit și istorie, caracteristică fundamentală a operei scriitorului cuban. În același timp, Adolfo Cruz-Luis întreprinde o cercetare a începuturilor literare semnate de Carpentier, iar Lev Ospovat semnează eseul Omul și istoria în opera lui Alejo Carpentier.

Carpentier însuși, la cei șaptezeci de ani împliniți în ultimul decembrie, cei care au prilejuit această omagiere, semnează în paginile revistei un studiu dens dedicat lui José Martí din perioada șederii acestuia în Franța.

Mosfilm — 75

● Scenaristul și regizorul Daniil Hrabrovițki lucrează acum la finalizarea filmului A patra cameră, inspirat din realitatea contemporană. Alexandr Alov și Vladimir Naumov sint autorii peliculei Legenda lui Til Eulenspiegel. În rolul leghendarului personaj — Lembit Ulfak. Printre interpreți — I. Smoktunovski, M. Ulianov etc.

Scriitorii poporului

● El însuși romancier, dar cunoscut mai ales prin contribuția la critica artei contemporane, Michel Ragon a trecut cu succes la istoriografia literară, înscriindu-se în ea cu o idee originală : aceea de a alcătui o Istorie a literaturii proletare în Franța. În cele 320 de pagini ale volumului recent apărut în Editura Albin Michel sint reușiți autori din epoca Renașterii și pînă în zilele noastre. De fapt, în formula de literatură proletară, Ragon amalgamează creații ale scriitorilor-muncitori, ale autorilor populiști și ale diversilor autodidacți care au scris despre lumea celor umili, despre viața lor de zi cu zi, despre speranțele, înfringerile și luptele lor.

Necunoscuta Gabriela Mistral

● De foarte puține ori interpretii poetei chiliene Gabriela Mistral s-au aplecat asupra preocupărilor politice directe ale acesteia. Pentru că, dincolo de poezia sa, aproape niciodată nu au descoperit texte care să determine un astfel de interes. Juan Marinello oferă acum un început, incredințind tiparului o scrisoare inedită, adresată lui de poeta laureată a Premiului Nobel. Un text de mare profunzime în care Gabriela Mistral, măturisind că nu crede „să fi citit mai mult de trei cărți politice” în viața sa (scrisoarea datează din martie 1938), se dovedește drept o foarte atentă observatoare a „sărmanei noastre Americi”, convinsă că „literatura poate să dea politiciii foarte mulți oameni în America Latină” și ilustrind acest lucru prin prezența lui José Martí.

În aceeași scrisoare, o judecată peste care critica nerudiană nu va putea să treacă : din întreaga operă de pînă atunci semnată de Pablo Neruda, Gabriela Mistral se oprește asupra Reședinței pe pămînt : „pentru că noi nu avem decît trei izvoare adevărate care ne fac să fim veridici : spaniol, creol și indigen...”. În titlul amintit, poeta nu descoperă decît izvorul creol.

Ecranizări

● După Cenușă și Povestea unei piersici, romanul Fără adăpost, al scriitorului polonez Stefan Zeromski, va fi a treia mare adaptare cinematografică postbelică a operei celui mai mare prozator polonez din prima jumătate a secolului XX. Primul tur de manivelă — în februarie. Realizator — Włodzimierz Haupe. Titlu provizoriu : Doctorul Judym.

„Cum se naște o operă de artă”

● Un regizor italian — Franco Simongini — a pregătit un documentar-anchetă, Cum se naște o operă de artă, la care participă nume de prim ordin ale vieții culturale italiene din prezent. Se reține colaborarea lui Giorgio De Chirico, Renato Guttuso, Giacomo Manzù, Pietro Annigoni și Agnere Fabri.

Premii

● Scriitorul argentinian Luis Gasulla a primit, la Barcelona, Premiul Nadal (cea mai importantă distincție literară spaniolă) pentru romanul Culminacion de Montoya. Autorul, militar de carieră, se autodefineste ca un autodidact. Romanul său înfățișează destinul unui militar argentinian în climatul de violență care a precedat venirea la putere a generalului Peron.

În stilul Fred Astaire...

● În multe din țările occidentale, diferitele institute de dans sint tot mai solicitate de către „scoli”, „studiouri”, „saloane” pentru a le oferi buni profesori să învețe pe

tot mai numeroși amatori „dansuri în stilul Fred Astaire, Ginger Rogers, Gene Kelly” și alte celebrități. E un veritabil curent „retro”, implicind, pentru cei mai virșnici, nostalgia, pentru cei tinerei năzuința după virtuozitate, eleganță, armonie.

Faulkner, o valoroasă exegeză

● Într-un recent număr din „Die Welt”, Heinz Koch se ocupă de cartea lui Heinrich Straumann, care este fructul unor îndelungi cercetări asupra operei lui Faulkner. Autorul acordă unor lucrări ca Go Down, Moses, o atenție deosebită și subliniază importanța operei A Fable, această carte singulară și neapreciată la justa ei valoare, pe care Faulkner o considera ca un magnum opus al său. Straumann a știut să impase studiul cronologic cu apropierea tematică, regrupind unele romane în care apar aceleași personaje, ca Sartoris, The Unvanquished, Sanctuary și Requiem for a Nun. El procedează la o decupare în cronologie, care-i permite să-și ordoneze analizele în jurul citorva teme majore. Straumann e mereu atent la problemele structurii, insistind asupra utilizării frecvente de către romancier a unor procedee — paralelisme, opoziții, dublări, inversiuni — care aproprie metoda sa de tehnica contrapunctului.

Conan Doyle, dramaturg

● Unica piesă de teatru a lui Conan Doyle avind ca erou principal pe genialul detectiv Sherlock Holmes a fost pusă recent în scenă, în premieră mondială, de Broadhurst Theatre din New York. Din întreaga serie de piese politiste în care apărea „cel mai mare detectiv al tuturor timpurilor” și care se bucura de mare popularitate la începutul secolului nostru, nici una nu aparține creatorului lui Scherlock Holmes. Noua premieră purtind titlul celebrului detectiv a fost caracterizată de „New York News” drept o „scară pentru romanticii de toate virstele”.

...Aștept de 30 de ani

● Doi mari actori americani, John Wayne — 67 de ani și Katharine Hepburn — 65 de ani, s-au întâlnit în Rooster Cogburn, film hollywoodian de Stuart Miller. Actrița a refuzat să fie dublată în scenele de călărie. „Aștept de 30 de ani să turnez cu Wayne într-un western, a declarat ea. Nu vreau să ratez”. Cit despre partenera sa, Wayne a ținut să precizeze că „fără marea comediantă filmul ar fi fost o catastrofă”.

ATLAS

PACE

DIN prima clipă, la Menton, totul mi s-a părut liniștit, idilic, frumos, provincial. Cu străzile mărginite de șiruri de portocali încărcăți de mingi coapte, unele abia născute, de mărimea unor cireșe — atât cit să arate că rodirea lor este fără oprire —, orașul avea un aer incredibil. A trebuit să furăm cu nesfârșite delicii și precauții un fruct și să ne pregătim aproape ritual să-l gustăm după ceremonia desprinderii de pe ram, să-l descoperim amar și otrăvitor, sălbatec, pentru a ne familiariza cu pacea și a pierde din tracul pe care ni-l dădea imaginea ei. Dar abia cînd am ajuns la mare, în miraculosul căuș rotunjit de munți deasupra Mediteranei, am înțeles cum frumusețea unui pămînt te poate intimida asemenea unui om. Ploaia care se apropia tot mai hotărît făcea să coboare norii printre virfurile munților dimprejur, ascunzînd Italia aflată la numai cîțiva kilometri și dînd mării o înfățișare misterioasă, subversivă. Asta nu însemna însă că atât de nenaturalul ei albastru își pierdea din strălucire ; nu, el nu făcea decît să se vadă mai bucolic, mai eastmancolor între piețele gri ale țărmlui și cerul intens cenușiu. Potcoava golfului dormita închisă pe jumătate de un dig prosternat în fața orașului cocoțat pe munte, în fața cimitirului așezat în trepte egale, ritmate de chiparoși arzînd funebru și ordonat. Speriate de furtună, cu vecele palpitînd fragede în vînt, minuscule corăbii cu pinze, iole și iahturi de jucărie se întorceau nervoase în stoluri grăbite pe suprafața încordată a apei. Erau colorate intens, aproape orbitor, iar lunecarea lor, în același timp lină și fulgerătoare, dădea o notă ireală întregii priveliști.

La capătul dinspre larg al digului — un far ; la punctul de plecare — un turn medieval, patrat, cu o intrare arcuită oval : Muzeul Cocteau. Fotografii, tapiserii, mozaicuri, desene, acuarele, guașe, ceramică, semnate de sau reprezentîndu-l pe Cocteau. Evident, nu un mare artist, dar un artist cu mină sigură, cu gust și cu pasiune de a încerca mereu cîte ceva. Evident, muzeul de plastică va fi prezentat de ghid ca aparținînd „Domnului Cocteau, știți, poetul...”, în timp ce scriitorul va fi mereu acceptat cu respect și pentru meritele lui plastice sau cinematografice. Dar dincolo de talentul lui ingenios și fragil, dincolo de viața lui, ceva armonios și demn de a fi dorit se degaja din turnul acela intrat în mare, înfrumusețat de amintirile ascunse în cărămida veche, în pacea aceluia paradis terestru, cîndva, probabil, încă mai împăcat.

Calerică, ploaia se consumase. Norii începeau să se ridice, descoperînd senzual, ca de după cortine groase de pluș, creste de munți, orașe. Italia își strălucua copilărește în soare acoperișurile roșii și pereții albi ai Ventimiglliei. Am început să urcăm. Străduțe oblice, pavate în modele florale cu pietricele albe și negre, de pe țărnm ; case simple de piatră, cu grădini multicolore presupuse după cîte o tufă violetă debordînd peste zidurile însemnate obsedant de inscripția „Defense d'afficher. La loi du 1881” ; pereți înalți și apropiați formînd ulicioare necrezut de înguste, susținute de arcade. Urca în mine un fel de nostalgie difuză, greu de suportat, ca o durere fizică, pentru aceste locuri prea frumoase. La fel simțisem privind ambarcațiunile ancorate în portul de păpuși, de-a lungul digului : miniaturale, etanșe case plutitoare pe care le contemplant din ploaia învelitoare, de sub capșoanele noastre de plastic. Poți fi, desigur, nefericit într-un palat, nu poți să nu fii fericit avînd o luntre cu două paturi și o masă, libere, singure, pe apă, pe soare.

Ana Blandiana

Arcadă din Nagaur

Fresce vechi din India

● ADMIRAȚIA față de capodoperele artei indiene — din care expoziția de la Dalles ne prezintă o selecție reprezentativă de copii executate de artiști contemporani după celebre picturi murale ca frescele Ajanta, fresca de la Brij Raj, fresca Tirasujanpur, fresca din Palatul lui Raja Rupi, și altele — este un fenomen avînd el însuși o îndelungată și glorioasă istorie. Dacă ne gîndim numai la cîteva momente ilustre ale acestei istorii, la interesul manifestat de Rembrandt, de Joshua Reynolds, mai aproape de noi la Matisse și Ernst-Ludwig Kirchner, la tot ceea ce a însemnat pentru evoluția artei mondiale europene contactul cu arta indiană și bogăția ei neistovită de forme, cu vitalitatea ei spiritualizată, cu invențiile ei în tratarea spațiului, înariparea filosofică și precizia observației, dragostea de natură și materie, și, în același timp, înțelegerea simbolurilor ei adînci și capacitatea de a-i depăși atracțiile, prilejul pe care-l avem de a cunoaște cîte ceva din aceste comori ale culturii universale ni se pare deosebit de pretios.

Comparația stilistică pe care o permite prezentarea mai multor etape și genuri ale picturii murale indiene ne dezvăluie și varietatea ei. Caracterul mai primitiv și structura sintetică a frescelor din templul Brij Raj contrastează cu limbajul de minuițe poetică — înrudit cu cel al miniaturii — al frescelor de la Tirasujanpur : amplasarea monumentală a picturilor da

la Nagaur cu stilul de „livre d'heures” al frescei din palatul rajahului Rupi-Kulu, datînd din secolul al XVIII-lea și care ne oferă, spre incîntata noastră lectură, tot felul de amănunte de viață și personaje pitorești, viu colorate, care nu-și pierd însă nici o clipă grația distinsă și ținuta unor atitudini convenționale, inobilate însă de sub-stratul lor simbolic.

Peste toate lucrările domină două fragmente din frescele Ajanta. Deși mult deteriorate de vreme, — ele au fost pictate între sec. II î.e.n. și sec. VII e. n. — frumusețea lor sobră și sugestivă — la care se adaugă și ceea ce am putea spune că este „pictura timpului”, colaborator chiar și prin distrugerile lui la prestigiul acestor imagini — se impune cu toată forța unor revelații. Revelații asupra gîndirii și experienței de viață a autorilor — anonimi — care au știut cu atîta dezagare și libertate de spirit să se apropie de cele mai dese teme iconografice : evocarea vieților anterioare ale lui Buddha. Expoziția mai cuprinde și un grupaj de fotografii documentare, înfățișînd, cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a independenței Indiei, aspecte multiple din viața Indiei contemporane, din eforturile ei de înnoire unite cu cele ale unei adevărate venerații în grija pentru păstrarea tradițiilor.

Amelia Pavel

Scrisoare

din

Moscova

Sub semnul poeziei

INTERESUL, accentuat manifestat de opinia publică din Uniunea Sovietică față de literatura română în a doua jumătate a anului 1974, ca un firesc omagiu adus aniversării a 30 de ani de când România s-a eliberat de sub dominația fascistă, s-a afirmat, am putea spune, cu deosebire sub semnul poeziei. Grupaje de poezie românească au publicat revistele „Literaturnaia Gazeta”, „Inostrannaia Literatura”, „Naș Sovremennik”, „Aurora”. Ele au reactualizat în amintirea cititorilor sovietici nume binecunoscute de poeți români, nu o dată tălmăciți în limba rusă: Ana Blandiana, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Alexandru Andrițoiu, Gabriela Melinescu, Nina Cassian, dar au însemnat și o lărgire a ariel de cunoaștere a fenomenului poetic din țara noastră.

Pentru prima oară au apărut în limba rusă tălmăciri din poezia lui Zaharia Stancu, publicate de revistele „Inostrannaia Literatura” (nr. 8) și „Naș Sovremennik” (nr. 12) în traducerea poezilor Serghei Vikulov și Kiril Kovaldji. Grupajul realizat de „Naș Sovremennik” se remarcă, de altfel, prin varietatea lui — pe lângă versuri de Zaharia Stancu, cuprinde pe cele ale lui Ion Horea (în traducerea lui Viktor Kocetkov), Alexandru Andrițoiu (tălmăcit de Viktor Kocetkov și Inna Kașejeva), Aurel Gurghianu (tradus de Elena Axelrod și Lilia Dolgoșeva), Nina Cassian (în versiunea rusă semnată de Kiril Kovaldji), și, mai ales, prin deschiderea pe care o încearcă în planul aprecierii analitice a poeziei românești contemporane. Precedat de un cuvânt introductiv, cuprinzând date biobibliografice esențiale cu privire la autorii tălmăciți, grupajul include în formă de prefață la fiecare suită de versuri câte un mic medalion literar, o caracterizare a personalității poetice prezentate. Astfel, sub titlul *Viața*, Eugen Simion semnează un vibrant elogiu adus poeziei lui Zaharia Stancu, Romulus Vulpescu prefațează suita de versuri ale lui Ion Horea, Dumitru Micu prezintă cititorului sovietic pe Aurel Gurghianu, iar Nicolae Ciobanu scrie despre poezia Ninei Cassian.

CONTINUIND și completând cunoașterea directă, „pe viu”, a poeziei române contemporane, discuția teoretică asupra destinului și perspectivelor ei, publicată în revista de istorie și critică literară „Voprosi Literaturi”, reunește opiniile lui Virgil Teodorescu, Radu Boureanu, Marin Sorescu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Horea, Gabriela Melinescu. În continuarea dialogului se situează articolul semnat de poetul sovietic Kiril Kovaldji (cunoscut și prin tălmăcirile sale din literatura română), care împărtășește cititorilor sovietici câteva din opiniile sale cu privire la dezvoltarea poeziei române în ultimii treizeci de ani. Subliniind bogăția și varietatea producției poetice, saltul calitativ pe care l-a adus ultimul deceniu, Kiril Kovaldji se oprește mai îndelung asupra generației reprezentate prin Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, definind-o ca fiind „prima generație de poeți care nu a trecut prin război, nu a cunoscut asuprirea” și al cărei „proces de maturizare a coincis cu afirmarea socialismului în România”. Subliniind că „omul și lumea contemporană, universul oglinduit în sufletul omului, constituie tema oarecum comună tuturor acestor poeți”, că orientarea generală a poeziei lor este una socială și filosofică, Kiril Kovaldji relevă ca trăsături înrudite, specifice creației lor, „bogăția debordantă a culorilor”, „densitatea metaforică”.

În centrul tuturor acestor omagii aduse poeziei din țara noastră se situează, ca un moment de deosebită importanță, volumul antologic *Din poezia română contemporană*, publicat de

Coperta antologiei „Din poezia română contemporană”, apărută la Moscova

editura „Progress”. Această editură a inaugurat nu de mult o colecție de lirică universală, în care poezia contemporană a diferitelor popoare este prezentată printr-un număr restrins de trei-patru tineri poeți. Apariția, aproape în cap de serie, a volumului de poezie românească este un fapt ce nu poate fi omis.

Antologia conține aproape 200 de poezii de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana și Ioan Alexandru. Ea vine ca o continuare și ca o necesară completare a *Antologiei poeziei române*, apărută în 1958, volum de amplitudine cuprindere istorico-literară și în care, firesc, se acordă mai multă atenție tezaurului clasic. Bun cunoscător al fenomenului literar românesc, Kiril Kovaldji reușește să dea în prefața sa un tablou succint și, în același timp, pregnant al dezvoltării poeziei noastre contemporane, în care comentariul inteligent și la obiect, pe marginea creației celor patru poeți, se conjugă cu analiza procesului în ansamblul său, relevându-se liniile de forță ale tradiției și cele ale căutărilor novatoare. El subliniază prezența filonului folcloric în poezia noastră contemporană, remarcă ecouri eminesciene, preluări argheziene, neuitând nici o clipă individualitatea aparte a poezilor prezentați, căci „aceste trăsături individuale dau poeziei în ansamblul ei amplitudine, mărturisesc varietatea căilor ei de dezvoltare și relevă totodată comunitatea de aspirații din literaturile lumii socialiste”.

Alcătuitorii antologiei, același Kiril Kovaldji și Iuri Kojevnikov, traducător tot atât de asiduu din literatura română, au realizat o selecție judicioasă, reprezentativă, ceea ce face ca acest volum să fie dintre mesagerii plini de prestanță ai poeziei noastre, meniți să se impună atenției cititorului străin.

Valoarea unui volum de tălmăcirii, mai ales când e vorba de poezie, este condiționată, firește, în chipul cel mai direct de calitatea artistică a traducerilor. O anume specializare a traducătorilor, vizibilă în această antologie, o socotim binevenită. Kiril Kovaldji traduce de preferință din Marin Sorescu, Iuri Kojevnikov din Nichita Stănescu. Ambii se disting prin calitatea de cunoscători ai limbii și literaturii române, o bogată experiență de traducători, ca și prin preciziunea comunicării directe cu originalul, unită cu vibrația poetică adecvată.

Interesantă și rodnică prin rezultatele obținute ni se pare experiența făcută de a crea „cupluri” cu personalități poetice de mare prestanță ale literaturii sovietice contemporane. De pildă, o serie de poezii ale lui Nichita Stănescu au fost traduse de Bulat Okudjava; Boris Slutski a tălmăcit câteva poezii ale lui Marin Sorescu, iar Rimma Kazakova a transpus în limba rusă un număr substanțial de versuri ale Anei Blandiana. Aceste întâlniri poetice s-au dovedit a fi de bun augur; consonanțele stilistice dintre Bulat Okudjava și Nichita Stănescu, înruderirile de univers poetic dintre Marin Sorescu și Boris Slutski au avut, desigur, o înrîurire binefăcătoare asupra realizării tălmăcirilor.

Din lirica românească este, astfel, sub toate aspectele, un volum cu adevărat reprezentativ, pe care publicul cititor sovietic, mare iubitor de poezie, l-a apreciat la justa lui valoare, cartea epuizându-se chiar din primele zile ale apariției sale în librării.

Tatiana Nicolescu

Februarie, 1975

De vorbă cu...

Malcolm Cowley

● NAȘCUT la Belsano, Pennsylvania, în 1898, Malcolm Cowley face parte din acea generație de „copii teribili” numită de Gertrude Stein într-o conversație cu Hemingway „generația pierdută”, o generație care cuprinde pe: Scott Fitzgerald, Ernest Hemingway, John Dos Passos, E.E. Cummings, Thornton Wilder, William Faulkner, Thomas Wolfe, Hart Crane, Allen Tate... Malcolm Cowley.

În 1934, când reputația generației era deja un fapt stabilit, Malcolm Cowley scrie *Întoarcerea Exilatului* — O Odisee literară a anilor 1920, carte care va rămâne prima sursă de informație și cea mai captivantă istorie a „generației pierdute”.

Malcolm Cowley este, de asemenea, cunoscut ca poet (volumele *Blue Juniata* și *Anotimp Uscat*, etc.) și talentat traducător (Paul Valery, Maurice Barrès, André Gide, etc.). La mai mult de 75 de ani, este secretar al Academiei Americane de Arte și Littere, consultant literar al Editurii „Viking Press”, ține prelegeri ca invitat al diferitelor Universități din America și Europa, scrie, rescrie, acordă interviuri cu bunăvoință.

Discuția noastră a început în mod firesc de la ceea ce îl leagă de România: întâlnirile cu Brăncuși și Tzara, traducerea în limba română a cărții sale *Cargouri Negre*, scrisă în colaborare cu Daniel P. Mannix. Întrebările mele au pornit de la recenta A doua înflorire (1973) în care consacră câte un capitol principalilor reprezentanți ai „generației pierdute”.

Ce îndreptățește includerea în aceeași generație a unor scriitori cu preocupări atât de diverse ca Hemingway, Faulkner, Hart Crane etc.?

Ceea ce justifică includerea lor în aceeași generație este existența unor preocupări fundamentale care străbat opera tuturor acestor scriitori: faptul că au trăit în aceeași perioadă, au încercat aceeași revoltă împotriva literaturii apărînd unei generații anterioare și, într-o mare măsură, au fost animați de același ideal de a produce capodopere, indiferent de consecințele pe care această hotărîre le-a avut asupra vieții lor personale.

Perfect justificat, numiți cele două decade dinaintea celui de al doilea război mondial „cea de-a doua înflorire a literaturii americane”...

Mă refer aici la acea atmosferă specific romantică, ce începe să invalească în perioada de care vorbim. Toate acestea au fost lucruri făcute, lucruri pe care tinerii scriitori de atunci au cutezat să le facă și pe care generația prezentă nu le mai face, nu mai cutează să le facă. Aceasta este sentimentul nostalgic la care mă refer. Este sentimentul trezit de ceea ce au realizat acești scriitori, și de o anumită cutezanță pe care au avut-o în viață și în literatură. Impresia lăsată de această perioadă nu se poate compara calitativ cu impresia lăsată de perioada elisabetană în Anglia, dar se poate spune că, așa cum epoca elisabetană a lăsat un sentiment nostalgic, o impresie de un anumit tip, operele acestor scriitori americani au dat perioadei lor un aer romantic care trezește astăzi interesul pentru epoca respectivă chiar și în aceia care nu îi acceptă idealurile.

După cincizeci de ani de prestigioasă carieră de critic, care este metoda critică pe care o considerați cea mai viabilă?

În ceea ce mă privește, sint oarecum un critic eclectic. Consider că orice tip de critică împinsă prea departe duce la o îngustare și o închidere a orizonturilor. Adevărat, o operă conține mai mult decît poate să evidențieze o singură metodă critică. Cred că interesul meu a fost întotdeauna îndreptat mai mult spre biografie și social. O întrebare pe care mi-o pun ori de câte ori mă ocup pentru prima oară de un scriitor este: la cine se referă cînd folosește pronumele NOI. Aceasta este pronumele care relevă clasa socială, poziția de pe care scrie.

Care considerați că este în prezent funcția criticii literare?

Funcția criticii va fi, cred, întotdeauna aceea de a ne ajuta să descoperim ce ne oferă o capodoperă. În primul rînd, identificînd capodoperele, apoi descoperînd ce ne spun ele despre lumea în care a trăit autorul și despre ființa umană. Într-un cuvînt, funcția criticii este să lărgască, să adîncească și să perfecționeze conștiința umană.

Rodica Mihăilă

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA: București, Piața Științei, nr. 1, poarta B2-B3. Telefon: 17.60.10. ADMINISTRATIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.33.99. ABONAMENTE: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei. Tiparul: Combinatul poligrafic „CASA ȘTIINȚEI”

2 lei